

STUDIEGROEP VOOR KULTUURBEVORDERING

11

KULTURBELEID
IN VIER WEST-EUROPESE LANDEN

onder leiding van
prof. dr. f. van mechelen

door dr. j. verhoeven

Sociologisch onderzoeksinstituut
van evenstraat 2b
3000 leuven

STUDIEGROEP VOOR KULTURBEVORDERING

11

KULTURBELEID
IN VIER WEST-EUROPESE LANDEN

onder leiding van
prof. dr. f. van mechelen
door dr. j. verhoeven

Sociologisch onderzoeksinstituut
van evenstraat 2b
3000 leuven

WETTELIJK DEPOT : Nr. D/1970/1192/6

VOORWOORD

In een tijd waar de gevestigde waarden en structuren door velen worden betwist mag men een kritische reflectie op een zo omvangrijk en verscheiden domein als het cultuurbeleid niet achterwege laten. Een aanzet daartoe meenden wij te kunnen vinden in een overzicht van het cultuurbeleid zoals het gevoerd wordt door vier ons omringende landen. Dit impliceert weliswaar niet dat de daar heersende waarden en structuren boven elke betwisting staan. Zij dienen echter wel als een eerste confrontatie met de relativiteit van heel wat door onze samenleving als normaal beschouwde toestanden. Domeinen die hier als onvervreembare staatsplicht worden gezien zullen elders aan het vrije initiatief worden overgelaten, terwijl andere vlakken door ons als een zuiver private aangelegenheid gezien, door de Staat worden verzorgd.

Wij hopen dat uit deze confrontatie met de relativiteit van het geïnstitutionaliseerde cultuurbeleid nieuwe ideeën geboren worden bij alle verantwoordelijken voor het cultuurbeleid in Vlaanderen.

PROFESSOR DR. F. VAN MECHELEN.

HOOFDSTUK I: NAAR EEN SCHETS VAN HET KULTUURBELEID

Het is moeilijk vast te stellen of de cultuur nu meer dan vroeger de belangstelling van de verschillende machtsdragers krijgt. Het staat echter wel vast dat het beleid inzake cultuur erg veranderd is doorheen de eeuwen en dat het op dit ogenblik nog erg verschilt naargelang de politieke structuur van de verschillende landen. Dit fenomeen willen we echter in deze studie niet behandelen. Het moet echter als een gegeven voor ogen worden gehouden om de relativiteit van later getrokken konklusies niet te vergeten. Deze studie wordt immers beperkt tot vier landen, die direkt aan België grenzen of in de onmiddellijke omgeving liggen. Het zijn vier landen die geregeerd worden volgens het parlementair-demokratisch principe, waarvan twee koninkrijken, Nederland en Groot-Brittannië en twee republieken, Frankrijk en West-Duitsland. Wanneer dan een schets zal gegeven worden van het cultuurbeleid, dan zal deze uiteraard beperkt blijven tot een bepaald type van de verschillende mogelijke beleidsvormen.

Inherent aan het eigen karakter van elk land is de verschillende interpretatie van de inhoud van het cultuurbeleid. Waarschijnlijk is dit niet uitsluitend het gevolg van een enigszins verschillende kultuuropvatting, maar wordt dit – en misschien wel hoofdzakelijk – bepaald door de samenloop van een groot aantal politieke omstandigheden. De inrichting van een aantal beleidsinstituten in een bepaald land zijn immers veelal het gevolg van de financiële mogelijkheden, de aanwezigheid van een aantal machtsdragers die een idee kunnen doordrukken en de consensus die daardoor bij de andere politieke machthebbers ontstaat. Het is niet de opzet van dit werk om de krachten te achterhalen die ervoor gezorgd hebben dat de huidige structuur van het cultuurbeleid in West-Europa is tot stand gekomen. Onderhavige studie wil zich uitsluitend beperken tot een *schets* van het hedendaagse cultuurbeleid, zoals dit in de vier hoger genoemde landen bestaat. Het woord „schets” moet hier zeker beklemtoond worden omdat het niet mogelijk was een

volledig beeld van dit kultuurbeleid op te hangen omwille van de hiernavolgende redenen.

De kompleksiteit en de omvang van het fenomeen „kultuurbeleid in vier West-Europese landen” kon niet achterhaald worden met de beschikbare methoden. Om dit duidelijk te maken wordt er in dit hoofdstuk nader ingegaan op de begrippen „beleid en besluitvorming” en „kultuurbeleid”, en de gevolgde methode om deze schets uit te voeren.

§ 1. BELEID EN BESLUITVORMING

Het beleidsfenomeen is reeds lange tijd object van studie geweest. Een beknopte neerslag van deze onderzoeken wordt hier nuttig geacht om het bestudeerde fenomeen nader te omschrijven en de kompleksiteit ervan te verduidelijken.

Het beleid, op eender welk niveau, heeft een aantal gemeenschappelijke kentrekken, die men in gelijk welk verband kan aantreffen, zij het in de industrie, in de openbare instellingen of in de dienstensektor. J. L. Massie heeft een aantal van de algemene kenmerken van het beleid in de klassieke beleidsteorieën (bv. Fayol) samengebracht en gedefinieerd ¹.

Een eerste beginsel is het beginsel van de hiërarchische structuur („scalar principle”). Deze hiërarchie bestaat in een voortdurend stijgend gezag en verantwoordelijkheid van de laagste tot de hoogste ².

Eenheid van bevel wordt door velen als het belangrijkste beleidsbeginsel genoemd, waarvoor alle andere principes moeten wijken. In kleine organisaties is dit nog mogelijk. In grote organisaties zijn er echter meerdere bronnen van bevel mogelijk ³.

Het uitzonderingsbeginsel („exception principle”) bestaat uit de delegatie van routine-beslissingen aan ondergeschikten, met het

doel zijn tijd economisch te besteden door enkel uitzonderlijke zaken te beslissen ¹.

De „reikwijdte van de controle” is een ander belangrijk beginsel van het beleid. Men kan geen oneindig aantal personen controleren. Daarom zal men het beleid moeten aanpassen aan het aantal te controleren personen. De klassieke theoretici poneren dat men nooit meer dan vijf of zes personen mag te controleren geven. Op de hoogste niveau's moet dit cijfer zelfs beperkt zijn tot drie ².

Het beleid wordt verder gekenmerkt door de arbeidsverdeling. Gullick meent vier belangrijke basissen te moeten onderscheiden waarop arbeid kan worden samengebracht :

1. het belangrijkste doel van het werk ;
2. de te stellen handelingen ;
3. de cliënten, die moeten bediend worden of de materialen die moeten bewerkt worden ;
4. de plaats waar de handelingen zullen plaats hebben ³.

Als laatste belangrijk beleidsprincipe noemt Massie „het nastreven van winst”. Dat principe is vooral van belang in grote bedrijven met voldoende gekwalificeerd personeel en de mogelijkheid om de prestaties te meten ⁴. Men zou dit voor de openbare instellingen echter moeten vertalen in „het nastreven van efficiëntie”, vermits staatsinstellingen op de eerste plaats ten dienste staan van de staatsburgers en het winstmotief hier helemaal niet kan spelen.

De organisatiesociologie heeft zich echter op dit ogenblik reeds zeer intens bezig gehouden met de publieke administratie in het bijzonder. Een overzicht hiervan zal dan ook verhelderend werken voor de latere beschrijving van het cultuurbeleid.

De aandacht van deze studies menen Peabody en Rourke rondom de volgende thema's gekoncentreerd te zien : de doelstellingen van de organisaties, de leden van de organisatie en de studie van controle, invloed, macht en gezag.

1. Massie, J. L., *Management theory*, in March, J. G., ed., *Handbook of organizations*, Chicago, Rand McNally and Company, 1965, p. 387-422.

2. *Ibidem*, p. 396-397.

3. *Ibidem*, p. 397.

1. *Ibidem*, p. 397-398.

2. *Ibidem*, p. 398-399.

3. *Ibidem*, p. 399-401.

4. *Ibidem*, p. 401-402.

Wat de doelstelling en de besluitvorming betreft hoeft de beleidsvoerder drie stappen te zetten :

- a. de selectie van de doelen („policy-making”);
- b. de keuze van de middelen om de doeleinden te bereiken („program planning”);
- c. de vervulling van de ooit genomen beslissingen („program execution”) ¹.

Deze drie trappen worden door Peabody en Rourke ook de traditioneel aanvaarde stappen van het beleid genoemd.

In de literatuur vindt men hoofdzakelijk vier thema's handelend over het administratief personeel :

1. de rekrutering en de stafvorming ;
2. de carrière-evolutie ;
3. het organisationele moreel, arbeidsvoldoening en plichtsbewustzijn ;
4. de ingreep van een bureaucratische omgeving op het bediendenpersoneel ².

Een ander belangrijk probleem is hoe sommige personen in een organisatie met andere personen zijn verbonden om het doel van de organisatie te bereiken ³.

De studies van de „politiek van de administratie” behelzen de „interakties tussen een uitvoerend lichaam en zijn externe omgeving, die het resultaat hebben van het vergroten, behouden of het verminderen van de basisbronnen, die dienen om het doel van het genoemde lichaam te bereiken”. De aandacht van elke administrator gaat hier uit naar het bereiken of behouden van macht waarvan het behoud van zijn dienst afhangt. Drie thema's staan centraal in de studie van de administratieve politiek : „a. de rol van een publiek lichaam in de uitvoerende hiërarchie zelf, zijn relaties met andere administratieve eenheden, en de graad van afhankelijkheid van de controle wat betreft hun besluiten en activiteiten ; b. de wederzijdse invloed van wetgever en openbare administratie op elk domein, waarin de lichamen afhankelijk zijn van wetgevende

steun (wetgeving, gevoteerde gelden, personeel en organisationele structuur ; c. de patronen van directe communicatie tussen de openbare diensten en de gemeenschap, hetzij met het publiek in het algemeen, hetzij met georganiseerde groepen, wiens steun of weerstand wordt gevoeld als kritisch belangrijk voor de invloed van een openbare dienst” ¹.

Een van de belangrijkste momenten in het beleid vormt de *besluitvorming*, zoals Peabody en Rourke het juist onderlijnden. D. W. Taylor noemt dit „het denken dat resulteert in de keuze tussen alternatieve handelingen”. Daarmee verwant is de oplossing van problemen. Dit is het denken dat uitmondt in de oplossing van problemen ².

In *Administrative Behavior* (1947) onderscheidt H. A. Simon een aantal eisen waaraan de besluitvorming behoefte heeft. Diegene die de besluiten formuleert moet weten welke waarden hij wil bereiken. Op administratief vlak formuleert de besluitvormer een vereenvoudigd model van de werkelijkheid : hij gedraagt zich dus enkel rationeel t.o. dit model. D.i. een subjektieve rationalisatie. Gebrek aan kennis beperkt immers de rationaliteit. In de besluitvorming tracht men dus *voldoende* doeleinden te bereiken, niet allemaal. Dit hangt natuurlijk van het aspiratieniveau af. De besluitvorming wordt moeilijker, wanneer men geacht wordt de doeleinden van een groep te bevredigen. Door de groep kan ze echter gebeuren door een beslissing door de meerderheid ³.

De besluitvorming op het organisationele vlak wordt door druk, die uitgaat van handelingen van de organisatie zelf bepaald. De graad van deze druk hangt af van :

- a. de aard van het systeem dat de besluiten formuleert, b. de onderlinge afhankelijkheid van de subsystemen en c. de mate waarin een „goede” besluitvormingsprocedure gekend is ⁴.

Het zoeken van alternatieven in de besluitvorming is een belangrijke zaak omdat de meeste alternatieven niet erg verschillen van

1. Peabody, R. I. & Rourke, F. E., *Public Bureaucracies*, in Marck J. G., ed., *Handbook of organisation*, Chicago, Rand McNally and Company, 1965, p. 805.
2. *Ibidem*, p. 808-813.
3. *Ibidem*, p. 813-817.

1. *Ibidem*, p. 817-827.
2. Taylor, D. W., *Decision making and problem solving*, in March, J. G., ed., *Handbook of organizations*, Chicago, Rand McNally and Company, 1965, p. 619.
3. *Ibidem*, p. 59-63.
4. Feldman, J. & Kanter, J., *Organizational Decision Making*, in March, J. G., ed., *Handbook of organizations*, Chicago, Rand McNally and Company, 1965, p. 619.

de gedane keuze. Dit zoeken naar nieuwe alternatieven vindt zijn belangrijkste reden van bestaan in de ontevredenheid over de beschikbare alternatieven¹.

De besluitvorming wordt daarenboven sterk bepaald door de gevolgen van de alternatieven. Deze gevolgen zijn op hun beurt sterk afhankelijk van het gezamenlijke gedrag van de besluitvormer en zijn omgeving². Een organisatie wordt ook gekenmerkt door doelen. Dat impliceert één of twee ideeën: a. een functie, die moet gebruikt worden om de gevolgen van de alternatieven te evalueren, en b. een bepaald eindpunt, dat moet bereikt worden met middelen, die nog moeten ontdekt worden. Deze doelen kunnen ofwel door één, ofwel door meerdere personen geformuleerd worden. In het economische vlak speelt vooral de individuele besluitvorming (de ondernemer). In vele andere organisaties gaat het om een veelheid besluitvormingen. Zo bv. in een staatsbureaucratie waar er verschillende niveau's van besluitvorming zijn³.

Algemeen gesteld moet de besluitvorming zes elementen bevatten:

1. de natuurtoestand („state of nature”),
2. de besluitvormer,
3. de doelen of eindpunten die moeten nagestreefd worden,
4. de relevante alternatieven en de handelingsgehele waaruit een keuze moet worden gedaan,
5. een relatie die een rangorde van alternatieven tot stand brengt in een bepaalde schikking,
6. de keuze zelf; de selectie van een of meer combinaties van alternatieven.

De natuurtoestand heeft betrekking op de omgeving, die de keuze van de besluitvormer bepaalt. Daarmee houdt eveneens de relatie tussen de keuzen en de resultaten verband. De andere elementen vragen o.i. geen nadere omschrijving⁴.

Wilson en Alexis maken een onderscheid tussen „gesloten” en „open” besluitvormingsmodellen. Daar de meeste organisaties systemen zijn die op een bepaald doel gericht zijn, is het voldoende duidelijk dat er vele besluitvormingen als „gesloten” modellen worden bestudeerd. Hierin is vooral aandacht voor de rationaliteit in de verhouding handeling-resultaat, het nut van de rangschikking

1. *Ibidem*, p. 623.

2. *Ibidem*, p. 630.

3. *Ibidem*, p. 629-641.

4. Wilson, C. & Alexis, M., *Basic frameworks for decisions*, in Gore, W. J. & Dyson, J. W., ed., *The making of decisions*, New York, The Free Press of Glencoe, 1964, p. 181.

der alternatieven en het optimaal maken van de voordelen. Nu is het echter zo dat de omgeving de besluitvorming zeer sterk bepaalt. Hier speelt dus het open systeem, of met andere woorden de besluitvorming kent niet alle doelen en mogelijke alternatieven¹.

Deze algemene inzichten over de besluitvorming in de organisaties willen we tenslotte nog aanvullen met enkele meer specifieke inzichten inzake administratieve besluitvorming. C. C. Lundberg gaat hierbij uit van twee veronderstellingen, die aan de basis van de studies van de besluitvorming liggen, nl. dat er iets gemeenschappelijk is aan alle besluitvormingen en dat besluitvorming een afzonderlijke identiteit bezit.

„Administratieve besluitvorming” heeft een specifieke betekenis voor Lundberg. Het is het proces waardoor een persoon komt tot het maken van een keuze die het gedrag van de anderen in de organisatie in hun bijdrage tot het bereiken van de organisatie-doelinden beïnvloedt². De besluitvormingsfenomenen hebben betrekking op „alle gedragingen die de keuze van de leden van de organisatie voor het bereiken van hun doelen beïnvloeden”. Op het administratief vlak onderscheidt Lundberg drie uniformiteiten in de organisatie:

1. de kennis dat het gedrag is gemodelleerd, maar niet zeer rigied in de meeste „niet-patologische” gevallen;
2. in ambigue situaties handelen de personen „aangepast” volgens de verkregen informatie;
3. de personen die formele posities bekleden in de organisatie, gedragen zich volgens een aantal impliciete premissen over hun eigen positie en die van andere.

Langs deze drie uniformiteiten meent Lundberg het meeste administratief gedrag te kunnen verklaren³.

Vervolgens ziet hij drie belangrijke stappen in de besluitvorming:

1. de erkenning van het probleem;
2. het gebruiken van de informatie, en
3. de keuze.

1. *Ibidem*, p. 182-195.

2. Lundberg, C. C., *Administrative decisions: a scheme for analysis*, in Gore, W. J. & Dyson, J. W., ed., *The making of decisions: A reader in administrative behavior*, New York, The Free Press of Glencoe, 1964, p. 20.

3. *Ibidem*, p. 22-23.

Voor deze drie stadia in de besluitvorming zijn er evenveel rollen te vervullen door de leden van de organisatie. Een rol is „een geheel van verwachtingen over wat het geschikte gedrag is in de relatie van zichzelf met een zekere situatie of probleemtype”. De verwachtingen zijn „een subjektieve hypotese van gedrag, dat een toekomstige referent heeft en een schatting van de wenselijkheid van de mogelijke gedragsgevolgen bevat”. Wanneer deze gedragsverwachtingen gemeenschappelijk door interacties van de mensen worden onderhouden, dan kan men van een norm spreken. Informatie wordt gedefinieerd als „eenheden van gesymboliseerde betekenis”. Het belangrijkste gebruik van de informatie ligt in de communicatie ervan. Een besluitvormingseenheid bestaat uit „een geheel van besluitvormingsrollen, een situatie waarin er een zekere hinderpaal bestaat voor het bereiken van het doel van de organisatie en de informatie over de rollen en de situatie”¹.

„Group policy-making process” en „group decision-making process” brengt ons bij een ander aspect van de besluitvorming, nl. het kollektieve moment in de besluitvorming. Cahill en Goldstein geven de volgende belangrijke kenmerken van dit proces: „When each group member arrives at a preference decision the collective result is a *preference structure*, a particular pattern according to which policy preferences among available alternatives are distributed over the group's membership. The analogous collective result of individual demand decisions is a *demand structure*, a particular pattern according to which demands are distributed over the membership of the group. Within this frame of reference a demand is any act, verbal or otherwise designed to communicate to the group information about the policy preferences of the individual”².

In orde van tijd zien Cahill en Goldstein drie fasen:

1. „preference decision phase”
2. „demand decision phase”
3. „the conflict resolution phase”.

1. *Ibidem*, p. 23-29.

2. Cahill, R. S. & Goldstein, M. N., *Notes on a theory of political actualization: a paradigm of the political process*, in Gore, W. J. & Dyson, J. W., ed., *The making of decisions: A reader in administrative behavior*, New York, The Free Press of Glencoe, 1964, p. 365.

Elk politiek proces bevat de twee eerste fasen, de derde fase behoort er niet noodzakelijk bij. In de eerste fase komen de groepsleden tot een beslissing over de geschikte beleidsalternatieven, die de groep zou moeten aanvaarden. In de tweede fase komt elke groep tot een besluit over het geschikte beleidsalternatief en vertaalt daarna zijn besluit tot een hiermee consistent gedrag.

§ 2. KULTURBELEID

Vertrekken van een sociologische of sociaal-antropologische definitie van cultuur geeft theoretisch weliswaar het meest neutrale uitgangspunt. Praktisch is dit standpunt echter niet te handhaven. Doel van dit onderzoek is immers een schets te geven van het cultuurbeleid in vier West-Europese landen, zoals dit in hoofdzaak door de staatsoverheid gevoerd wordt. Een dergelijk ruim theoretisch uitgangspunt zou het onderzoeksdomein zeer sterk verruimen en zou niet meer overeenstemmen met wat men doorgaans onder cultuurbeleid in ons land pleegt te verstaan. Een ruim theoretisch uitgangspunt zou immers op het gehele staatsbeleid kunnen betrekking hebben zoals dit door de verschillende ministers wordt gevoerd. Het zou zowel betrekking hebben op het *Ministerie van Justitie*, dat een menswaardige orde in de samenleving moet verzorgen, als het *Ministerie van Openbare Werken*, dat de nodige infrastructuur voor het kulturele leven verzorgt, als het *Ministerie van Nationale Opvoeding*, dat de geestelijke ontwikkeling bevordert, enz.

Men zou daarom eerder pragmatisch moeten tewerk gaan. Maar ook hier stellen zich een aantal problemen. Ofwel kan men vertrekken van het cultuurbeleid zoals het door elke regering is geformuleerd, ofwel kan men vertrekken van één operationele definitie en die voor elk land gaan onderzoeken.

Afgezien van het feit of de verschillende regeringen een uitdrukkelijke omschrijving van het begrip cultuur geven en een beleid voeren dat er op gericht is de doelen verbonden met deze cultuuropvatting te bereiken – wat zeer zelden wordt gekonstateerd – is een onderzoek naar het cultuurbeleid in vier verschillende landen op basis van de in elk land heersende cultuuropvatting weinig zinvol. Het zou tot totaal onvergelykbare resultaten leiden. Wat in het ene

land tot de taak van het *Ministerie van Openbare Werken* zou behoren kan in een ander land tot de bevoegdheid van een *Ministerie voor cultuur* gerekend worden of wat in het ene land tot opdracht van de *Minister voor Arbeid en Sociale Voorzorg* gerekend wordt, wordt in een ander land het werk van de *Minister van Nationale Opvoeding*. Deze sterke verschillen zullen in de volgende hoofdstukken voldoende duidelijk worden.

Om de vergelijkbaarheid van de gegevens te verhogen moet er uitgekeken worden naar één operationele definitie. Nu is er geen enkele reden waarom een Frans uitgangspunt beter zou zijn dan een Nederlands, of een Brits beter dan een Duits. De keuze zal steeds arbitrair zijn.

In deze studie wordt er geöpteerd te vertrekken van het Belgische model zoals het zich in het Belgische *Ministerie van Nederlandse Kultuur* vertoont. Deze optie impliceert niet dat het cultuurbeleid het best kan gevoerd worden in een ministerie dat is samengesteld uit de diensten eigen aan het Belgische ministerie. De keuze van het Belgische patroon wordt hier uitsluitend als uitgangspunt gehanteerd waarop men de andere ministeries kan projekereren.

Het cultuurbeleid werd dan ook zeer pragmatisch bepaald als het staatsbeleid dat direkt gericht is op de zorg voor de kunsten, musea en archieven, monumenten, oudheidkunde, openbare bibliotheken, jeugdwerk, volksopvoeding, kunstonderwijs, sport en openluchtlevens, en radio en T.V.

§ 3. METODE VAN HET ONDERZOEK

Wanneer men voorgaande bladzijden als uitgangspunt van onderzoek neemt dan wordt de kompleksiteit van het onderzochte probleem duidelijk zichtbaar. Het wordt dan ook duidelijk dat het niet mogelijk was binnen de beschikbare tijd en met de gegeven middelen een volledig beeld van het cultuurbeleid op te hangen. Het resultaat van dit onderzoek is dan ook een schets geworden, waarbij bepaalde facetten scherp op de voorgrond staan afgetekend, terwijl andere delen van hetzelfde cultuurbeleid vaag ergens worden aangeduid of helemaal niet meer zichtbaar zijn.

Er werd vertrokken met de bedoeling zoveel mogelijk het officiële

vastgelegde cultuurbeleid te leren kennen. Daarom werd, voor zover er informatie beschikbaar was, gestreefd naar de kennis van de besluitvormers, de kennis van de verschillende mogelijke doelen en de keuze van het uiteindelijke doel, de kennis van de gebruikte middelen en de resultaten van het gevoerde beleid.

Deze schijnbaar eenvoudige taak en zeer zeker scherpe afzwakking van de politieke realiteit bracht ook nog een aantal onoverwinbare problemen met zich mee. Het was o.a. niet steeds mogelijk op zeer recente bronnen beroep te doen of langs gesprekken oude bronnen te corrigeren. Statistisch materiaal komt immers steeds met vertraging en deze vertraging verschilt van land tot land. Bijgevolg is een vergelijking van het beschikbare materiaal niet altijd mogelijk. Daarenboven was het niet steeds mogelijk te achterhalen of gelijke begrippen een gelijke lading dekten.

De informatie-verzameling gebeurde door bezoeken aan de bevoegde ministeries in de verschillende landen. Gedurende één week werden er in elk land gesprekken gevoerd met verschillende diensthoofden in de ministeries. De bezoeken hadden plaats op het einde van juni en juli en begin augustus, 1969¹. Het feit dat deze bezoeken in de traditionele verlofmaanden vielen hebben in bepaalde gevallen wel nadelig gewerkt. De tekorten werden later in de mate van het mogelijke per brief aangevuld.

Deze kontakten bleven hoofdzakelijk beperkt tot staatsambtenaren. In enkele gevallen waren er ook gesprekken met vertegenwoordigers van het vrije initiatief. Deze beperking is inherent aan de bedoeling van dit onderzoek. Gezien het zeer ruime onderzoeksdomein werd het cultuurbeleid bijna uitsluitend beschreven als het binnenlandse cultuurbeleid door de staatsoverheid. Hierop werd slechts één uitzondering gemaakt om redenen die in paragraaf 1

1. Het vlot verloop van deze bezoeken is in grote mate te danken aan de vriendelijke hulp van de heer Rodrigue, cultureel attaché van de Franse Ambassade, de heer M. J. van Loosdrecht, Raad voor Culturele Zaken van Nederland, de heer H. Klumper, 2e Ambassadesecretaris voor Pers en Culturele Zaken van de Nederlandse ambassade, dr. Graf Strachwitz, cultureel attaché van de Bondsrepubliek, Miss A. Hayter, vertegenwoordigster van de „British Council” in Brussel, en Miss E. M. Robinson van de „British Council” in Londen.

Parijs werd van 23 tot 27 juni 1969 bezocht (13 personen), Den Haag van 21 juli tot 25 juli en op 22 september (19 personen), Düsseldorf van 28 juli tot 31 juli (8 personen), en Londen van 4 tot 9 augustus (8 personen).

Vooraf in Düsseldorf en Londen was de vakantieperiode de oorzaak van het gering aantal kontakten.

van hoofdstuk V zullen worden vermeld, nl. in de Duitse Bondsrepubliek werd het Land Nordrhein-Westfalen bestudeerd. In andere gevallen bv. voor Groot-Brittannië en Nederland, worden expliciet regionale raden behandeld. Zij worden echter maar fragmentarisch beschreven.

De informatie ingewonnen tijdens gesprekken werd aangevuld met de studie van wetten en begrotingen. Wetten laten immers toe de officiële gestelde doelen en de principiële beschikbare middelen te leren kennen. Begrotingen informeren anderzijds over de feitelijk beschikbare middelen om een gesteld doel te bereiken. Daarnaast wordt er nog beroep gedaan op administratieve beslissingen die een konkrete interpretatie geven van het gebruik van de beschikbare middelen.

Het meest vaag zal de schets blijven over de resultaten van het cultuurbeleid. Men krijgt in de meeste officiële verslagen wel een beeld van het aantal personen en instellingen die een subsidie van een bepaald bedrag hebben gekregen, maar men vindt haast nooit welk de uitwerking daarvan is. De kulturele sektor leent zich daar niet gemakkelijk toe en de verantwoording van het gevoerde beleid eindigt meestal bij de verantwoording van de verdeelde gelden. De vraag naar de efficiëntie van het cultuurbeleid wordt niet dikwijls gesteld, althans niet expliciet. De resultaten van het cultuurbeleid zullen dan ook maar zeer zelden kunnen vermeld worden.

Het is duidelijk dat een dergelijk kompleks fenomeen als het cultuurbeleid niet tot zijn ware proporties kan gebracht worden met de juist geschetste methode. Het resultaat is dan ook een mozaiek met weinig verschillende kleuren en met vele witte vlekken. Het eerste kenmerk is het gevolg van het om praktische redenen gedwongen eenzijdige standpunt, het officiële standpunt van de staatsoverheid, en het andere kenmerk vloeit voort uit een gebrek aan informatie.

In de vier volgende hoofdstukken zal per land het staatsbeleid in zake letteren, dramatische kunst, muziek, lyrische kunst en dans, beeldende kunsten, film, kulturele centra, jeugdwerk, volksopvoeding, sport- en openluchtlevens, openbare bibliotheken, musea en archieven, monumentenzorg en oudheidkunde, kunstonderwijs, radio en T.V. onderzocht worden.

HOOFDSTUK II: FRANKRIJK

§ 1. HET FRANSE KULTUURBELEID: ZORG VAN VEEL MINISTERS

Een eerste feit waarmee men geconfronteerd wordt wanneer men het Franse cultuurbeleid bestudeert is het grote aantal ministeries, dat zich bezig houdt met bepaalde facetten van de cultuur, naast een speciaal *Ministère des Affaires Culturelles* (M.A.C.). Vanaf de oprichting van dit ministerie op 24 juli 1959 tot juni 1969 werd het geleid door André MALREUX, die de Franse cultuurpolitiek een nieuwe stimulans heeft gegeven. Het is de eerste maal dat het doel van de Franse cultuurpolitiek in een dekreet wordt vastgelegd, nl. in artikel 1 van het dekreet op de organisatie van het Ministerie:

„Le Ministère chargé des affaires culturelles a pour mission de rendre accessibles les œuvres capitales de l'humanité, et d'abord de la France, au plus grand nombre possible de Français; d'assurer la plus vaste audience à notre patrimoine culturel et de favoriser la création des œuvres de l'art et de l'esprit qui l'enrichissent”¹.

Dit was nochtans geen garantie om zeer veel geld ter beschikking te krijgen. Het budget van 1967 voorzag 459 miljoen FF. ofwel bijna 0,40 % van het gehele staatsbudget. Dit deel van de staatsbegroting is sedert 1960 bijna konstant gebleven. In 1967 kon men echter wel één positief punt waarnemen, nl. de proportionele stijging van de begroting voor cultuur was iets hoger dan deze voor de andere staatsuitgaven. In 1967 steeg de gewone begroting met 14,2 % voor cultuur terwijl dit slechts 13,2 % voor de andere staatsuitgaven was vergeleken met 1966².

Het is wel niet helemaal juist de tekst van het *Ve Plan* (1966-1970) als uitdrukking van het regeringsbeleid te nemen, omdat het

1. Décret n° 59-889 du 24 juillet 1959, modifié par décret n° 61-236 du 7 mars 1961 et n° 64-94 du 29 janvier 1964 du J.O. des 26 juillet 1959, 11 mars 1961, 2 février 1964.

2. Ministère des Affaires Culturelles, *Le budget des Affaires Culturelles depuis 1960*, in *Notes d'Information*, Avril 1967, p. 1.

een richtinggevend plan is en geen imperatief plan. Nochtans willen we enkele ideeën naar voor brengen van dit plan, omdat het tot stand gekomen is in een door de regering ingestelde kommissie.

Het doel van een geconcentreerd cultuurbeleid is, aldus dit plan, „la participation”, „c'est à l'échelle de l'ensemble de la collectivité, mettre en œuvre tous les moyens susceptibles de créer l'appétit individuel et collectif de la connaissance et du beau”¹. Dit meent men te bereiken door de bescherming van het cultureel patrimonium, de opleiding tot de beoefening van de technieken van cultuuruitdrukking, door kultuurschepping en kultuurspreiding.

In de uitvoering van het Ve Plan komen deze vier beleidselementen niet even sterk aan hun trekken, zoals onderstaande tabel duidelijk maakt.

Tabel II.1. Uitvoeringen van het Ve Plan : geautoriseerd programma (uitgedrukt in miljoenen FF. en in %) ²

Beleidssektor	JAREN							
	1966		1967		1968		1969	
	A.C.	%	A.C.	%	A.C.	%	A.C.	%
Bescherming	128,25	64,30	118,59	52,08	115,60	44,39	128,74	49,30
Vorming	16,00	8,02	20,60	9,04	42,70	16,35	49,80	19,04
Schepping	13,50	1,75	3,80	1,67	3,80	1,47	3,03	1,15
Verspreiding	45,65	22,88	76,70	33,69	86,50	33,23	63,80	24,41
Diversen	6,10	3,05	8,00	3,52	11,90	4,56	15,97	6,10
Totaal	199,50	100,00	227,69	100,00	260,50	100,00	261,35	100,00

1. Commissariat général du plan d'équipement et de la productivité, Ve Plan (1966-1970). Rapport général de la commission de l'équipement culturel et du patrimoine artistique. Documentation Française, p. 7.

2. Bron : Ministère des Affaires Culturelles.

L'ordonnance du 2 janvier 1959 (J.O. 3 janvier 1959, p. 180) bepaalt dat de staat niet gebonden is door de goedgekeurde plannen (les lois de programme). Enkel de jaarlijks gestemde begrotingen zijn bindend voor de regering (les lois de finance).

Mesnard, A. H., L'action culturelle des pouvoirs publics, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1969, p. 198.

Een duidelijk overzicht treft men aan in de sektor bescherming van het cultuurpatrimonium, d.i. historische gebouwen, archeologische opgravingen, burgerlijke gebouwen en archieven. Van een geringer financieel belang is de sektor verspreiding die van 1/4 tot 1/3 van de gehele jaarlijkse budgetten opneemt. Deze sektor vormt naast de bescherming van de cultuur de voornaamste post. De kultuurspreiding ligt vooral geïnstitutionaliseerd in musea, tentoonstellingszalen, de dienst voor de film, teater en de culturele aktie. De vorming (ten dienste van de cultuur) en de kultuurschepping vormen de kleinste posten.

Daarmee is nochtans de zorg van de Franse staat voor de cultuur niet geheel weergegeven. Naast het juist genoemde ministerie is er het belangrijke *Sécritariat d'état auprès du premier ministre, chargé de la jeunesse et des sports* (S.E.J.S.). Dit oorspronkelijke ministerie (dekreet 66.64 van 21 januari 1966) kwam als staatssekretariaat onder de direkte belangstelling van de Eerste Minister in 1968. De reden hiervan is dat het jeugdbeleid door meerdere ministeries wordt verzorgd zodat dit geuniformiseerd kan worden door de Eerste Minister. Dit staatssekretariaat beheert naast de jeugdbewegingen en de sport, de volksoepvoeding.

De buitenlandse culturele akkoorden vallen onder de bevoegdheid van het *Ministère des Affaires Etrangères*. De openbare bibliotheken zijn onder het beheer van het *Ministère de l'Education nationale* gebleven. De O.R.T.F. ressorteert onder het *Sécritariat d'état auprès du premier ministre chargé de l'information*.

Naast deze vijf ministeries en staatssekretariaten zijn er nog een viertal ministeries die zich met bepaalde culturele sectoren inlaten. *Le Ministère de l'Agriculture* geeft subsidies aan de verenigingen van jonge en volwassen landbouwers en aan de *foyers ruraux*, terwijl dit voor de *foyers des jeunes travailleurs* gebeurt door het *Ministère de la Santé publique et de la Population*. De jeugdzorg wordt ook nog door het *Ministère de la Justice* en het *Ministère de l'Intérieur* waargenomen. Het *Ministère des Armées* geeft in het kader van het leger ook veel kansen de kultuurspreiding te verzorgen onder de militairen.

Ofschoon men in Frankrijk een speciaal ministerie voor de cultuur opgericht heeft, is men er niet toegekomen alle domeinen van de cultuur in dit ene ministerie onder te brengen. Een gekoördineerd

kultuurbeleid is daarom niet altijd te achterhalen. Vele gelijkaardige projecten worden zonder kontaktorganen door verschillende ministeries beheerd.

§ 2. LETTEREN¹

Het beleid van het ministerie van cultuur inzake letteren beperkt zich hoofdzakelijk tot het inrichten van herdenkingen van beroemde mannen, het subsidiëren van letterkundige genootschappen (ongeveer 600.000 FF. in 1964), steun een letterkundige kongressen en hulp aan bejaarde schrijvers. Deze laatste steunt vooral op *La Caisse des Lettres*.

Deze kas bestaat reeds sedert 1946 bij wet. De doelstellingen van deze kas liggen op twee vlakken, nl. literair en sociaal. Op het literaire vlak maakt men hiervan gebruik om schrijvers werkbeurzen te verstrekken of te helpen bij de uitgave van hun werken. Daarenboven wil men dit geld eveneens gebruiken om werken te publiceren waarvan de schrijvers reeds overleden zijn. Op het sociale vlak geeft deze *Caisse des Lettres* pensioenen aan bejaarde schrijvers en steun aan kinderen van overleden schrijvers. Deze kas wordt beheerd door een direktiekommissie van 34 personen, die ofwel uit hoofde van hun functie (direkteur van de afdeling Letteren, directeur van het C.N.R.S., enz...), ofwel omwille van hun literaire bekendheid in deze kommissie zijn opgenomen. Financieel wordt deze kas in leven gehouden door bijdragen van uitgevers en schrijvers, van schenkingen en legaten, en gelden van de staat. Deze staatsbijdrage is nochtans miniem. In 1960 maakte dit nog 20 % uit van het totale budget van de kas, terwijl dit in 1964 nog slechts 9,43 % bedroeg.

§ 3. DRAMATISCHE KUNST²

In het M.A.C. bestaat er een *Direction du théâtre et des maisons de la culture* die het beroepsteater van staatswege subsidieert. Het

1. Mesnard, A. H., *op. cit.*, p. 248-253.
Ve Plan, *op. cit.*, p. 60-61.

2. Ve Plan, *op. cit.*, p. 75-81.

Mesnard, A. H., *op. cit.*, 254-261.

Daarnaast werd gebruik gemaakt van de gegevens van Mille Ajer (*Bureau de l'action théâtrale* van het M.A.C.).

beroepsteater wordt echter niet integraal gesubsidieerd. Het blijft beperkt tot de nationale teaters, nl. *La Comédie Française*, T.N.P. en *Théâtre de France* en tot deze teaters die behoren tot de *décentralisation dramatique*. Tot deze laatste categorie behoren 9 *centres dramatiques nationaux* en 10 *troupes permanentes de la décentralisation*.

De beweging van de *décentralisation dramatique* ontstond na W.O. II. De bedoeling van deze groepen die in de provincie gevestigd zijn is goed beroepstoneel te brengen in gans Frankrijk bij alle lagen van de bevolking. Voor die periode was beroepstoneel bijna uitsluitend een privilege van Parijs. Juridisch zijn al deze groepen private verenigingen met diverse juridische statuten, die echter ruime subsidies ontvangen van staat en gemeenten. Hun opdracht bestaat in het opvoeren van minstens 100 vertoningen in verschillende steden van de streek waar zij gevestigd zijn. Per seizoen moeten zij minstens drie nieuwe stukken opvoeren, waarvan minstens één klassiek werk en zo mogelijk één première. Daarnaast moeten zij jaarlijks hun rekeningen overmaken aan het M.A.C.

De 17 provinciale teaters bereikten in 1964 1.300.000 toeschouwers met ongeveer 3.000 opvoeringen. De Parijse teaters hadden in hetzelfde jaar ongeveer 1.096.000 toeschouwers. De gemiddelde bezetting van de zalen was ongeveer 80 % van de plaatsen.

Ofschoon de provinciale teaters een groter publiek bereiken dan de nationale teaters worden zij merkkelijk minder gesubsidieerd. Terwijl men in 1967 ongeveer 57,2 miljoen FF. voorzag voor de nationale teaters, bedroeg dit voor de *décentralisation dramatique* slechts 7,2 miljoen FF. Men moet echter rekening houden met het feit dat de staat slechts paritair met de gemeenten subsidieert. De aanvaarding van de provinciale groepen gebeurt theoretisch op basis van de kwaliteit van de produkties, die gekontrolleerd worden door twee inspecteurs. In feite echter geeft men aan elke aanvaarde groep steeds subsidies omdat men geen enkele stad van toneel wil beroven.

In 1963 bestonden er naast de nationale teaters nog 46 private beroepsteaters in Parijs. De toestand van deze teaters werd voor 40 van deze 46 zeer bedenkelijk genoemd. Gemiddeld haalde men slechts een bezetting van 40 % in deze zalen en bereikte men slechts 758.000 toeschouwers in 1964. Bij dekreet werd er een

ondersteuningsfonds voor de private beroepsgezelschappen opgericht, waardoor men de deficitaire situatie van de teaters jaarlijks kan wegwerken.

Het *Ve Plan* wijst aan de kulturele centra, waarover later zal gehandeld worden, een grote taak toe in het kader van een teaterpolitiek. Hierin treft men bij uitstek zalen voor toneel aan. De verdeling van het geld voor de bouw en de uitrusting van teaters geschiedde in 1967 als volgt:

– van de 38.900.000 FF. werd er 31.600.000 FF. aan kulturele centra gegeven; slechts 4.000.000 FF. aan de nationale teaters en 1.300.000 FF. aan gemeentelijke teaters. Merk op dat de staat slechts 40 % van de bouwkosten van de gemeentelijke teaters subsidieert en slechts 30 % van de uitrusting.

De nationale teaters moeten echter dringend gemoderniseerd worden en de *Comédie Française* heeft nood aan een tweede zaal. De groepen van de *décentralisation dramatique* hebben eveneens uitrustingsproblemen, die echter binnen de gebouwen van kulturele centra een oplossing krijgen.

Het amateurstoneel wordt in Frankrijk beheerd door „Jeunesse et Sports”. Staatssteun krijgt men in de vorm van fiscale ontlasting, waarop staatskontrolle mogelijk is.

§ 4. MUZIEK- EN ORKESTWEZEN¹

Het muziekleven is juist zoals vele andere sectoren van het kulturele leven het sterkst ontwikkeld in Parijs. Een bloeiende zaak mag men het nochtans niet noemen vgl. de stellers van het *Ve Plan*. Onvoldoend bezette zalen komen frekwent voor. Er is een gebrek aan kwaliteit. Dit is niet enkel in Parijs zo; het is nog minder goed gesteld buiten Parijs. De werkgelegenheid voor muzikanten is snel afgenomen: vlg. I.N.S.E.E. waren er in Parijs in 1960 nog slechts 1500 beroepsmuzikanten terwijl er in 1930 7000 waren, buiten Parijs zijn de cijfers resp. 2500 en 6000. De conservatoria zijn echter niet minder bezet zodat het aanbod van beroepsmuzikanten tweemaal hoger zou liggen dan de vraag.

1. *Ve Plan*, op. cit., p. 80-81, 46.

Om deze problemen op te lossen wordt er in het *Ve Plan* voorgesteld twee symfonische (elk van 60 leden) en twee kamerorkesten op te richten, waarvoor twee concertzalen zouden moeten gebouwd worden en waarbij in verschillende gemeenten de zalen zouden moeten aangepast worden. Deze orkesten zouden immers ook een belangrijke functie buiten Parijs te vervullen hebben. Daarnaast zouden de werkingskredieten voor de Parijse orkesten moeten worden opgedreven, samen met het opleggen van de verplichting in de Parijse omgeving concerten te geven. De subsidiëring zou met de kwaliteit van de prestaties moeten verbonden zijn. Het *Fonds d'Équipement Culturel* zou de provinciale orkesten een betere uitrusting moeten verschaffen. De commissie stelt tenslotte voor een *Caisse nationale de la Musique* te stichten naar het model van de *Caisse des Lettres*. Deze zou kunnen gespijzigd worden door een belasting op de platenverkoop.

In 1967 besteedde de Franse regering 5,8 miljoen FF. aan subsidies voor beroepsorkesten (5,4 % van de ganse subsidie voor de werking van de instellingen gesubsidieerd door het M.A.C.)¹.

De muziekbeoefening door liefhebbers wordt verzorgd door het S.E.J.S. De nationale federaties ontvangen hun subsidies vgl. het klassieke patroon van de andere kulturele verenigingen. Dit wordt uitvoeriger behandeld in § 10. Het S.E.J.S. ontwikkelt op dit vlak ook een belangrijke vormende activiteit. In 1969 werden er door de *Direction de la Jeunesse et des activités socio-éducatives* niet minder dan 38 vormingsstages ingericht (duur 6 tot 10 dagen) voor koorleiders, leiders van volksdansgroepen en folkloristische orkesten².

§ 5. LYRISCHE KUNST³

Het lyrisch teater kent niet hetzelfde succes als het dramatische. In Parijs telde men in 1964 slechts 1.097.000 toeschouwers, wat een verlies van meer dan 200.000 betekent t.o. drie jaar terug. De bezetting van deze teaters mag men eerder mager noemen: slechts 66 % voor de *Opéra*, 40 % voor l'*Opéra comique* en 58 % voor

1. M.A.C., *Le budget des Affaires Culturelles...*, op. cit., p. 4.

2. S.E.J.S., *Stages d'Éducation Populaire. Année 1969*, Paris, 1969, p. 24-36.

3. *Ve Plan*, op. cit., p. 75.

15 gemeentelijke opera's. Op het vlak van de subsidiëring voor het functioneren van deze opera's echter bereikte men in 1967 38.259.070 FF. Dit was meer dan de helft van de ganse uitgave van de staat voor alle vormen van teater. De *décentralisation lyrique* kreeg hiervan slechts 3.330.000 FF.

Om het lyrisch teater voor een deel van zijn moeilijkheden te bevrijden stelt men in het *Ve Plan* voor een Nationaal Lyrisch Teater op te richten dat van zeer hoge kwaliteit zou zijn. Dit zou moeten beschikken over een zaal van 3000 plaatsen, waarin elke plaats gelijkwaardig zou zijn. Dit zou echter een investering van 50 miljoen FF. betekenen.

§ 6. BEELDENE KUNSTEN ¹

De beeldende kunst wordt door de staat op twee wijzen gesteund, nl. door het kunstonderwijs en door het *Bureau des Arts Graphiques*, dat als mecenaat fungeert. Deze laatste dienst koopt werken aan of bestelt kunstwerken voor openbare gebouwen.

Een andere maatregel ter ondersteuning van de kunst bestaat in het toewijzen van een deel van de begrotingen voor de bouw van officiële gebouwen aan kunstwerken. Nationale Opvoeding rekent hiervoor 1 %. Deze regel is echter niet algemeen voor alle openbare gebouwen. Het *Ve Plan* stelt voor dat de staat als aankoper van kunstwerken het kunstleven stimuleert. In 1967 ging er nochtans niet meer dan 3,8 miljoen FF. naar artistieke scheppingen.

Een andere vorm van steun aan de beeldende kunstenaars is de uitwerking van een stelsel van sociale zekerheid ².

§ 7. FILM ³

Vroeger werd de filmpolitiek gevoerd door het Ministerie van de Industrie. Nu wordt dit beheerd door het M.A.C. Sedert 30 de-

1. Mesnard, A. M., *op. cit.*, p. 248.

Ve Plan, *op. cit.*, p. 55-57.

2. M.A.C., *Dix années de politique culturelle 1959-1969*, in *Notes d'Information*, 2e Trimestre 1969, p. 5.

3. Mesnard, A. M., *op. cit.*, p. 270-276.
Ve Plan, *op. cit.*, p. 82-83.

cember 1959 is er buiten het ministerie een *Commission consultative du cinéma* die advies moet geven over de financiële steun die de staat aan de filmindustrie moet geven en over andere problemen van filmpolitieke aard. Deze commissie is samengesteld uit experts van de administratie en van de filmwereld zelf. Hun advies is echter wel belangrijk voor het M.A.C.

Een andere dienst voor de film is *La Cinémathèque Française*. Sedert 1936 verzamelt deze vereniging (v.z.w. vlg. wet van 1901) film en projekteert deze eveneens (ongeveer 50.000 filmen). Deze vereniging wordt gesubsidieerd door het M.A.C. en zijn voorzitter moet aanvaard worden door de minister van cultuur.

Op het gebied van het onderwijs van de film bestaat er sedert 1944 *l'Institut des hautes études cinématographiques*, dat heel wat filmspecialisten heeft gevormd. Voor de uitbouw van dit instituut werd er in het *Ve Plan* 40 miljoen FF. voorop gezet. Op onderzoeksvlak bestaat er een vereniging *Commission Supérieure Technique* (sedert 1948), die technische problemen van de film bestudeert.

Ter bevordering van de spreiding van de Franse film heeft men met de steun van M.A.C. en het Ministerie van Buitenlandse Zaken in 1949 *Unifrance-film* opgericht ter verspreiding van de film in het buitenland. Binnen Frankrijk zorgt *l'Association pour la diffusion du film* voor de verspreiding van de goede film. Het *Festival de Cannes* tenslotte, een V.Z.W. waarvan de kommissieleden door de minister van cultuur benoemd worden, zorgt voor de jaarlijkse topontmoeting van de gehele filmwereld. Een belangrijk organisme is ook het *Centre national de la cinématographie*, dat zich met het onderzoek der kulturele implicaties van de film inlaat.

Ofschoon de overheid dus langs verschillende instellingen een grote belangstelling voor de film vertoont is de Franse film economisch niet zo gezond. Sedert 1957 is er een konstante daling van het filmbezoek. De produktie van de filmen is verlaagd en de ko-produkties met buitenlandse organisaties is toegenomen. Er bestaat daarenboven een niet onbelangrijke niet-kommerciële film-distributie (kulturele centra, verenigingen, enz...) die zeer interessant is voor de film-kultuurspreiding. Daarom wordt in het *Ve Plan* voor de kommerciële film voorgesteld: fiskale ontlasting, financiële steun aan nieuwe initiatieven, steun aan de uitbaters (5600

filmzalen) bij de aanpassing van de zalen. De niet-kommerciële uitbating (ongeveer 10.000 projectie-apparaten) trekt ongeveer 8 miljoen (of 3 % van de commerciële filmbezoekers) kijkers aan. Ongeveer 7000 verenigingen houden zich bezig met film-forums. Dergelijke initiatieven moeten meer steun krijgen. Het probleem van de Franse film kan opgelost worden, meent de kommissie van het *Ve Plan* door een reorganisatie van de film-industrie. Financiële steun heeft de film van de staat niet veel te verwachten. In het *Ve Plan* werd 14 miljoen FF. voorop gesteld, waarvan in 1966 2 miljoen FF. en in 1967 1,7 miljoen FF. werd uitgetrokken ¹.

§ 8. KULTURELE CENTRA

De geest van kultuurspreiding kwam in Frankrijk direct na de 2de W.O. reeds aan de oppervlakte onder de vorm van een decentralisatie van het beroepstoneel. Het gebrek aan goede zalen werd hierdoor nog duidelijker. Binnen het M.A.C. ontstond om deze reden in 1959 een dienst die uitsluitend belast was met de *maisons de la culture*. Een cultureel centrum bestaat in grote trekken uit een grote zaal (ca. 1.200 plaatsen), een kleine zaal (ca. 500 plaatsen), een foyer, een diskoteek, een bibliotheek, konferentie-zaaltjes, tentoonstellingsruimten, bar en administratieve lokalen.

Het eerste vijfjarenplan waarin deze projecten werden voorzien (1962-65) gewaagt van de konstruktie van kulturele ontmoetingsplaatsen voor het jaar 2000, die talrijk en erg verspreid moeten liggen. Na tien jaar arbeid heeft men zeven kulturele centra in gebruik; daarnaast zullen er kortelings twee worden geopend (Reims en Nevers). Er zijn ook reeds 14 organismen die in ver-

1. M.A.C., *Le budget des Affaires Culturelles depuis 1960*, in *Notes d'Information*, avril 1967, p. 7.
2. Van Mechelen, F., e.a., *Zalen bestemd voor kulturele doeleinden*, Leuven, Uitgeverij ACCO, 1965, p. 63-84.
Ve Plan, op. cit., p. 89-99.
M.A.C., *Programme de construction et d'équipements des maisons de la culture*, Paris, s.d., 12 pp.
M.A.C., *Les maisons de la culture. Historique des premières réalisations, 1959-1967*, Paris, s.d. 16 pp.
Er werd ook gebruik gemaakt van de gegevens medegedeeld door de heer Charpentier (dienst *Maisons de la Culture et animation culturelle* van het M.A.C.).

schillende steden werk presteren dat de kern betekent voor een kultureel centrum. Dit laatste is wel een belangrijke faktor omdat de staatssubsidies slechts worden gegeven wanneer men reeds bewezen heeft dat men iets kan. Anderzijds maakt het feit dat er binnen dezelfde tien jaar reeds twee centra failliet (Caen, St. Etienne) gingen de uitdrukking „une doctrine vérifiée par les résultats du IVème plan” een beetje bedenkelijk. Het verdwijnen van twee centra is o.i. echter niet het voornaamste symptoom van de afstand, die men nog af te leggen heeft. Een beter indikator van de moeilijkheden vindt men in de aard van de „adhérents” van de centra. Een indeling naar socio-professionele categorie maakt dit duidelijk.

Tabel II.2. Indeling van de *adhérents* naar socio-professionele categorie (1967-1968) in % ¹

Socio-professionele categorie	Caen	Firming	Grenoble	Le Havre	T.E.P. (Paris)
Scholieren-studerenden	51,54	27,06	30,39	38	32,37
Bedienden	(11,20	(10,55	23,81	(22,5	(25,55
Arbeiders	(	(	11,06	(	(
Kader	9,09	4,44	9,18	(15,2	9,70
Onderwijzende	14,14	11,46	12,32	(	9,95
Vrije beroepen	3,64	3,05	4,31	5,8	8,02
Handelaars, nering	1,25	1,94	2,20	1,6	2,95
Landbouwer	0,36	—	0,11	—	—
Zonder beroep	8,78	3,60	—	16,9	10,76
Beroep niet aangeduid	—	37,90	1,34	—	—
Leden (in A.C.)	10.202	1.305	30.816	8.370	22.874

Men stelt duidelijk een overwicht vast van deze categorieën, die in elke stad waarschijnlijk het kleinste deel van de bevolking uitmaken, uitzondering gemaakt echter voor de studerenden. Onder de arbeiders en bedienden die het overgrote deel van de actieve bevolking uitmaken vindt men zeer weinig *adhérents*. Een andere indikator van de moeilijkheden, die de kulturele centra ondervinden is af te lezen uit volgende tabel :

1. De *adhérents* zijn mensen die jaarlijks een bijdrage betalen aan de vereniging van het kultureel centrum (Bron M.A.C.).

Tabel II.3. Bezetting van de zalen en het aantal betaalde manifestaties in 1964-1965, 1965-1966, 1966-1967 ¹

Plaats	1964-1965		1965-1966		1966-1967	
	Gemiddelde bezetting	Aantal manifestaties	Gemiddelde bezetting	Aantal manifestaties	Gemiddelde bezetting	Aantal manifestaties
Amiens	—	—	59,8 %	136	65,7 %	205
Bourges	58,5 %	141	53,5 %	150	56,3 %	178
Caen	62,4 %	221	61,9 %	229	70,5 %	221
Firming	—	—	—	—	66,3 %	43
Le Havre	72,0 %	88	76,0 %	118	78,7 %	177
T.E.P.	49,4 %	205	58,5 %	312	70,9 %	269
Thonon	—	—	—	—	56,7 %	161

Van de zeven kulturele centra bereikt er slechts één veel meer dan 7/10 van de totale bezetting van de zalen in de jaren 1966-1967.

Zonder kritiek is dit alles niet gebleven. A. Malraux geeft ook toe dat er moeilijkheden zijn : „Il y a une crise des maisons de la culture, mais qui dit crise ne dit pas maladie mortelle” ². Malraux meent echter dat er steeds moeilijkheden zijn wanneer er iets nieuw wordt aangepakt. Men moet maar even de reacties bekijken toen de algemene leerplicht werd ingevoerd.

Een andere kritiek die men soms formuleert gaat veel dieper. Hij raakt de oorzaken van mislukkingen. Het betreft hier de conceptie van de kulturele centra. Men verwijt deze soms eerder als cultuurpaleizen te zijn opgevat dan wel als werkelijke ontmoetingscentra. Daarom bereikt men ook hoofdzakelijk de vroegere traditionele bezoekers van teater, konferenties, enz... Deze kritiek treft men o.a. aan onder de verdedigers van de *foyers ruraux* die eerder kleinere ontmoetingscentra voorstaan.

Op dit ogenblik nochtans gaat de Franse regering verder met haar politiek van de *maisons de la culture*. Op een totaal van 38.900.000 FF. voor teaters besteed in 1967 werden er 31.600.000 FF. gebruikt voor de oprichting van kulturele centra. In 1968 was er echter wel een daling, nl. 27.900.000 FF. op 49.000.000 FF.

1. Bron M.A.C.

2. M.A.C., *Notes d'Information*, 1969, 1° Trimestre, p. 11.

Het initiatief tot de bouw van deze kulturele centra is steeds uitgegaan van de plaatselijke bevolking, dikwijls nochtans onder leiding van een persoonlijkheid, die de voornaamste drijfveer vormde. Ofschoon het eerste kulturele centrum (Le Havre) dateert van juni 1961 (openingsdatum), duurt het tot november 1965 tot het eerste alsdusdanig ontworpen kultureel centrum te Amiens in werking trad. De eerste centra waren oorspronkelijk als teater opgericht en later hervormd tot kultureel centrum. Buiten de twee genoemde vindt men er nu nog te Parijs, Bourges, Grenoble en Rennes.

De voorwaarden ter subsidiëring liggen scherp uitgetekend wat de planning en de financiële inspanningen betreft. Na een goedkeuring van de plannen door het gemeentebestuur moeten deze aan de *Direction du Théâtre et des Maisons de la Culture* van het M.A.C. overgemaakt worden. Deze plannen moeten aan bepaalde eisen voldoen. De gemeenteraad moet daarenboven een financieringsplan voorleggen, waarbij wel mag gerekend worden op maximaal 50 % van de bouw- en uitrustingskosten gegeven door het M.A.C. Daarenboven moet men het advies van de prefekt hebben, de *Commission locale de Sécurité des services d'urbanisme* en eventueel van de *Commission des monuments historiques ou des secteurs sauvegardés*. Belangrijk is nochtans dat er reeds een kulturele bedrijvigheid bestaat in de aanvragende gemeente en dat deze geleid wordt door een technisch bevoegd persoon. Deze maatregel werd ingevoerd om het verlies van grote investeringen tegen te gaan.

Het juridisch statuut van de kulturele centra voorgesteld door het M.A.C. wordt beheerst door de wet van 1 juli 1901 (V.Z.W. in België). Zij zijn pluralistisch qua geestelijke opbouw en worden samengesteld uit titulaire leden (de stichters, drie leden van de gemeenteraad en de *adhérents*), weldoeners en ereleden.

De financiële hulp van het M.A.C. om deze *Maisons de la Culture* in stand te houden, was tot nu toe niet bijster groot. Op een totaal van 77.194.000 FF. voor de werking van teater en cultuurspreiding werd er slechts 6.525.000 FF. voorzien voor de werking der kulturele centra. Het is echter zo dat de kulturele centra niet in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. In Le Havre dekten de ontvangsten slechts 22 % van de onkosten, 23 % te Bourges, 29 %

in het T.E.P. en 33,5 % te Caen (1965). Het *Ve Plan* schat dat de verdeling van de onkosten ongeveer 1/3 voor elk der drie belanghebbenden zal zijn, nl. de staat, de gemeente en het kulturele centrum zelf.

Een andere vorm van kulturelspreiding werd ingericht door de *maisons des jeunes et de la culture*¹. Dit initiatief dateert van 1945. Deze huizen vervullen hoofdzakelijk een plaatselijke functie omdat zij kleiner van opbouw zijn. Zij geven aan de plaatselijke bevolking, de adolescenten en de volwassenen, de mogelijkheid om hun eigen bekwaamheden te ontdekken en hen op die wijze rijp te maken om actieve burgers te worden. Daarom zijn de gebouwen ook niet zo indrukwekkend als de kulturele centra: ontvangsthallen, foyer, bibliotheek, auditorium, speelzalen, vergaderlokalen, sport- en toneelzaal, werkplaatsen en indien nodig een restaurant, bar en hotel. Al deze zaken moeten worden aangepast aan de grootte van het potentiële publiek.

De financiering van deze jeugdcentra gebeurt voor 50 % door het *Ministère de la Jeunesse et des Sports*, nu S.E.J.S. De rest voor de gebouwen moet worden bijeengebracht door het betrokken centrum of de bevolking. De opvoedkundige uitrusting, de sportieve en de kampnuitrusting wordt ook door het betrokken ministerie geschonken.

Deze M.J.C. worden gepland door de F.F.M.J.C. (*Fédération Française des maisons des jeunes et de la culture*). Zij ontvangen van de federatie ook een steun om te beginnen. De gemeenten betalen meestal de onderhoudskosten: onderhoud, verwarming, verlichting, bewaking, enz... De manifestaties worden door de bezoekers betaald met steun van het *Ministère de la Jeunesse et des Sports* en *Ministère de l'Agriculture*. De F.F.M.J.C. betaalt de directeur, de tijdelijke en vaste opvoeders. De opleiding van deze laatsten gebeurt door het ministerie. De aanvaarding door het ministerie van deze M.J.C. gebeurt nadat zij aangenomen zijn door de F.F.M.J.C. Hiervoor is geen speciale procedure voorzien.

In 1962 deed men een onderzoek naar de leden van 177 M.J.C. Men stelde vast dat ruim 1/4 van de leden van de M.J.C. ouder dan 25 jaar zijn en dat er anderzijds een ruim deel van de leden

1. XX., *Comment créer une M.J.C.*, in *Pas à Pas*, numéro hors série, 1966, 30 pp.

arbeiders zijn (32 % van de mannen en 12 % van de vrouwen). Hier wordt de idee van kulturelspreiding dus meer tot een werkelijkheid gemaakt. Dat men deze idee langs deze weg nog meer wil realiseren blijkt voldoende uit de planning van 707 M.J.C. in het laatste vijfjarenplan. Op dit ogenblik bestaan er meer dan 800 en de F.F.M.J.C. wil er 3000 gevestigd hebben binnen de twintig volgende jaren.

Het juridisch statuut van de M.J.C. is meestal dit van de wet van 1901 (V.Z.W.). De bestuursraad die deze vereniging beheert bestaat uit drie soorten leden: 1. de leden van rechtswege: de burgemeester of zijn vertegenwoordiger, de departementale directeur van het S.E.J.S., een afgevaardigde van de F.F.M.J.C. en de directeur van het M.J.C.; 2. geassocieerde leden: vertegenwoordigers van de jeugdverenigingen en volksopvoedingsverenigingen en specialisten in jeugdwerk; 3. gekozen leden.

Naast deze twee vormen van kulturele centra zijn er in Frankrijk nog ongeveer 1500 *foyers ruraux*, die gesubsidieerd worden door het *Ministère de l'Agriculture*¹.

Ongeveer 900 hiervan behoren tot de *Fédération Nationale des Foyers Ruraux*. Deze laatste hebben ongeveer 100.000 leden en 500.000 deelnemers aan activiteiten per jaar². Juridisch nemen zij de vorm aan van een V.Z.W. of van een coöperatief (wet van 10 september 1947). De activiteiten van deze foyers liggen vooral op het vlak van beroepsvoorlichting voor landbouwers, van huishoudelijke aangelegenheden en van artistieke bezigheden.

Sedert de wet van 2 augustus 1960 is er in het kader van het landbouwonderwijs, dat ressorteert onder de bevoegdheid van de Minister van de Landbouw, een nieuw initiatief tot stand gekomen. Aan de landbouwscholen worden socio-kulturele centra opgericht om de kulturele vorming met de technische te laten samengaan³.

Deze socio-kulturele centra worden beheerd door de leerlingen onder de leiding van de leraar van socio-kulturele opvoeding in het kader van een vereniging vlg. de wet van 1901. De leerlingen moeten er op elk vrij ogenblik binnen kunnen. Deze centra mogen

1. Mesnard, A. M., *op. cit.*, p. 350.

2. Grep, *Connaissance la promotion collective en agriculture*, in *Pour*, 6-7, septembre-novembre, 1968, p. 91-92.

3. Mesnard, A. H., *op. cit.*, p. 351.

buiten het auditorium niet voor schoolse lessen gebruikt worden. De vorming die in deze centra gegeven wordt moet zeer vrij geschieden vlg. de keuze van de leerlingen. Enkele onderwerpen zijn : de ideologieën in de wereld, het stadsleven, het boek, schilderkunst, televisie, enz...¹

§ 9. JEUGDWERK²

Na de moeilijkheden van mei 1968 in Parijs werd op 25 juli 1968 het *Secrétariat d'Etat auprès du Premier Ministre chargé de la Jeunesse et des Sports* opgericht, dit om aan te duiden dat de problemen van de jeugd de ganse regering aanbelangen. In dit staatssekretariaat is er een direktie belast met jeugdwerk en volwassenenvorming. De uitwendige diensten worden verzorgd door twee niveau's : de akademies onderverdeeld in departementen. In elke eenheid is er een inspekteur aanwezig voor jeugd en sport. Zowel op nationaal vlak (*Haut Comité de la Jeunesse*) als op het regionale bestaan er advieskolleges voor de jeugdpolitiek. Sedert 22 juni 1955 werden er in elk ministerie eveneens advieskolleges voor jeugdzaken opgericht, waarvan tot nu toe slechts één heeft gefunctioneerd (*Armée-Jeunesse*). Het *Haut Comité* is een orgaan dat voorgezeten wordt door de staatssekretaris en ongeveer veertig vertegenwoordigers van de verschillende jeugdbewegingen en volwassenenorganisaties verenigt. Op regionaal vlak worden de *Conseils Régionaux de la Jeunesse* voorgezeten door de rektoren van de akademies (of de inspekteur). Deze raden bestaan uit diverse vertegenwoordigers van de ministeries (regionale afdelingen) en dertien vertegenwoordigers van jeugd- en volwassenorganisaties.

Het belang van dit ministerie is duidelijk wanneer men bedenkt dat Frankrijk op dit ogenblik ongeveer 16 miljoen inwoners van

minder dan 20 jaar oud telt en dat het in 1971 21 miljoen van minder dan 25 jaar (of 40 % van de bevolking) zal hebben. Nochtans trekt men in 1969 slechts ongeveer 1 milliard FF. uit voor dit ministerie.

Het economisch belang van deze categorie wordt zichtbaar wanneer men de vaststelling van het I.F.O.P. leest dat de jongeren van 15 tot 20 jaar jaarlijks over 5 milliard FF. beschikken. De belangstelling van deze jongeren volgens hetzelfde opiniebureau gaat hoofdzakelijk naar kulturele en artistieke activiteiten (30 %), ontmoeting met vrienden (20 %), dans (16 %), T.V. (15 %), film (11 %). De sport zou de jongens op een vrije namiddag sterk interesseren. Deze ruime belangstelling heeft het ontstaan gegeven aan een groot aantal verenigingen voor vrijetijdsbesteding, kulturele vorming en sport, die meestal een onderkomen vinden in hoger genoemde jeugdtehuizen.

Om het beleid van ministerie te richten werd er binnen het ministerie het *Bureau de la documentation et des statistiques* opgericht dat alle mogelijke documentatie over de jeugd verzamelt. Het *Bureau des commissions et études* geeft opdrachten aan studie-burelen om over jeugdproblemen studies te maken ; het organiseert werkgroepen en congressen om het beleid van het ministerie te richten.

Het georganiseerde jeugdwerk wordt door het ministerie gesubsidieerd in de mate dat het erkend is door de staat en in de mate dat de minister subsidies wil toekennen aan een bepaald type van jeugdwerk.

Het ministerie erkent enkel jeugdbewegingen op nationaal vlak en enkele regionale die van nationaal belang zijn. De lokale verenigingen worden enkel plaatselijk erkend. Op dit ogenblik zijn er ongeveer 200 nationaal erkend (volksopvoeding inbegrepen) en meerdere duizenden plaatselijk. De erkende verenigingen hebben het statuut van een vereniging zonder winstsoogmerken. De erkenning gebeurt op basis van een dossier waarin statuten, leden, activiteiten en dergelijke zijn opgenomen, door een raad waarin vertegenwoordigers van andere verenigingen zetelen. Alle soorten verenigingen met uitzondering van deze die aan politieke partijen verbonden zijn kunnen erkend worden.

1. Harvois, Y. & Meurice, F., *Le centre socio-culturel et les équipements sportifs dans les lycées et collèges agricoles*, Paris, 1966, 72 pp.
2. Mesnard, A. H., *op. cit.*, p. 276-286.
Maître, B., *Les problèmes de la jeunesse. La politique de la jeunesse*, in *Document 13-4A France*, s.l., s.d. (1969), p. 25-36.
Maître, B., *Les activités de jeunesse*, in *Document 13-4B France*, s.l., s.d., p. 1-10. Deze artikelen werden eveneens gepubliceerd in *Tendances*, n° 53, Juin 1968 (Mis à jour au 31 janvier 1969), 31 pp.
Er werd eveneens gebruik gemaakt van de gesprekken met M. J. Le Veugle, inspecteur (van het *Bureau des Etudes* van het S.E.J.S.) en met Mlle Grenier (van de *Direction de la Jeunesse et des activités socio-éducatives* van het S.E.J.S.).

De subsidiëring geschiedt op basis van de activiteiten, het aantal leden en de aard van de vereniging. Dit laatste wordt erbij vermeld, omdat de minister kan bepalen waar het grote deel van de subsidies naartoe gaat, al naargelang de omstandigheden. In 1969 b.v. werd de nadruk gelegd op verenigingen die een burgerlijke opvoeding verschaffen. De moeilijkheden in 1968 inspireerden deze maatregel. Voor de jeugdverenigingen en volwassenorganisaties samen werd er in 1967 35.155.000 FF. nationaal gesubsidieerd. Op het plaatselijke vlak was dit 26.150.000 FF.

Naast deze subsidie voor de werking ondersteunt de staat de jeugdverenigingen nog door twee belangrijke instrumenten: het herbergen van de jeugdbewegingen en het opleiden van jeugdleiders. Van 1962 tot 1965 werd er 192 miljoen FF. aan uitrusting voor de jeugd besteed. In het plan van 1966-1970 wordt er 340 miljoen FF. voorop gesteld waardoor de mogelijkheid bestaat 707 jeugdclubs op te richten, 256 onthaalcentra en 577 vakantiekolonies.

De jeugdleiders zijn vrijwilligers, die een vorming krijgen van het ministerie ofwel van een vereniging gesubsidieerd door het ministerie. In 1968 werden er ongeveer 700 jeugdleiders gevormd in een opleidingstijd die van 2 tot 10 dagen varieerde. De vakantiekolonies trekken jaarlijks 150.000 jeugdleiders aan. In 1967 werden daarvoor 3.822 directeuren in 121 stages gevormd, 41.167 monitors in 807 stages (33.395 kregen het staatsdiploma). Een andere gunstige maatregel voor de vakantiekolonies is de wet van 29 december 1961 die aan jonge werknemers toestaat gedurende zes werkdagen een monitorsstage te volgen. Deze dagen worden door het ministerie voor jeugd en sport vergoed. In 1967 volgden 1120 jeugdleiders deze stages.

De vaste kaders krijgen hun opleiding ofwel van de staat in het *Institut national d'éducation populaire* (Marly-le-Roy), ofwel van de vereniging waartoe zij behoren.

Vormen van samenwerking tussen staat en private verenigingen ten dienste van de jeugd zijn naast de juist genoemde vormen van staatssteun belangrijk. Men heeft COGEDEP (ontstaan in 1959, voor educatieve reizen), Cotravaux (ontstaan in 1959; bevordert het vrijwilligerswerk van de jeugd), A.T.I.R.A. (opgericht in 1963; transport van de jeugd), U.C.P.A. (opgericht in 1965;

bevordert het openluchtlevens) en FONJEP (zie bij de volwassenvorming)¹.

Voor de niet-georganiseerde jongeren werd de actie „1000 clubs” gelanceerd. Dit bestaat in het ter beschikking stellen van 1000 geprefabriceerde clubs (150 m²) aan jongeren om deze voor eenieder open te stellen. In 1968 werden er reeds 300 opgericht. Daarnaast bestaan er internationale ontmoetingsdagen, reisbeurzen voor studenten, vakantiecentra (1.318.000 deelnemers in 1967) en openluchtcentra in de omgeving van agglomeraties (ongeveer 300.000 deelnemers), opgericht door de gemeenten.

§ 10. VOLWASSENENVORMING²

Tot voor W.O. II werd de volwassenenvorming totaal door privé-initiatief verzorgd in Frankrijk. Na de oorlog werd er in het kader van het *Ministerie van Nationale Opvoeding* de *Direction générale de l'éducation populaire et des sports* opgericht. Sedert de oprichting van *Jeunesse et Sports* worden de verenigingen en federaties voor volksoepvoeding op nationaal vlak door haar diensten beheerd. De vorming van animateurs en subsidiëring van deze nationale verenigingen en federaties behoren tot de taken van de ministeriële diensten.

In Marly-le-Roi wordt een nationaal vormingsinstituut door de staat geleid, terwijl regionaal er nog een twintigtal vormingsinstituten in gebruik zijn. Deze instituten leveren een *diplôme d'état de conseiller d'éducation populaire* af. Deze opleiding gaf volgens het besluit van 9 september 1964 kans om staatsfunctionaris te worden in het *Sécrétariat d'Etat à la Jeunesse et aux Sports*. Door het besluit van 6 mei 1966 werd deze formule niet meer aanvaard. Inhoudelijk werden er aan de opleiding weinig wijzigingen toegevoegd³. Een gelijkaardig initiatief wordt er gevoerd door het *Ministère de l'Agriculture*. Dit ministerie heeft regionaal *Instituts régionaux de promotion rurale* en sedert 1966 het *Institut*

1. Mesnard, A. H., *op. cit.*, p. 504-505.

2. Mesnard, A. H., *op. cit.*, p. 276-286. Andere informatie werd er nog gekregen van M. J. Le Veugle en Mlle Grenier.

3. Ministère de la Jeunesse et des Sports, *Arrêté du 6 Mai 1966*, 4 p. (gestencild). Voor de beschrijving van de opleiding ziet D'Olieslager, G., *Opleidingen voor de kultuurfunktionaris*, Leuven, Uitgeverij ACCO, 1965, p. 57-63.

National de Formation des Cadres de Promotion Rurale te Dijon.

Het is duidelijk dat de vorming van animateurs niet enkel het werk is van de overheid maar dat een groot aantal private organisaties veel presteren in zake opleiding. Belangrijk werk wordt er gedaan door de F.F.M.J.C., *Institut National de Formation et d'Application pour animateurs de collectivités* en *Peuple et Culture*¹. De landbouworganisaties die zich met de vorming van de animators bezig houden zijn veelvuldig. Uit een studie van de groep GREP blijkt dat 22 verenigingen in 1967 ongeveer 40.062 stagiaires aantrokken gedurende gemiddeld vier dagen. Hiervoor droeg de staat 5.830.000 FF. bij. Het is immers zo dat deze verenigingen voor gemiddeld 74,3 % van staatssteun leven en dat er hiervan vijf voor meer dan 90 % gesubsidieerd worden².

De subsidiëring van de volksoopvoeding verloopt volgens dezelfde algemene schikkingen als het jeugdwerk (erkenning en jaarlijkse subsidie-aanvraag). Scherpe criteria werden hieromtrent niet geformuleerd. Hierin moet dan ook de reden gezocht worden voor de oprichting van *Le fonds de coopération de la jeunesse et de l'éducation populaire*. In 1964 opgericht groepeerde het FONJEP in 1967 reeds 40 nationale verenigingen. Het doel van dit fonds is „donner aux éducateurs une sécurité de l'emploi en leur apportant l'assurance qu'ils seront régulièrement payés par une Caisse alimentée d'une manière continue par les crédits de l'Etat, de diverses collectivités publiques dont les communes et les organismes para-étatiques”. De leiding van het fonds is in de handen van een raad bestaande uit vertegenwoordigers van de subsidiërende organen en de verenigingen. De verenigingen moeten echter zelf voor 50 % hun leiders kunnen vergoeden (hetzij door subsidie, hetzij uit eigen inkomsten)³.

In Frankrijk bestaan er ongeveer honderd verenigingen die zich met volkscultuur bezig houden. Deze zijn georganiseerd volgens kulturele aktiviteit (film, muziek, toerisme, natuur, enz.) of volgens het publiek dat zij beogen (katolieken, arbeiders). Het meest

1. D'Olieslager, G., *op. cit.*, p. 66-83.
2. Grep, *Connaître la Promotion Collective en Agriculture*, in *Pour*, n° 6-7, septembre-novembre 1968, p. 151, 136. In deze studie van de groep GREP o.l.v. P. Harvois vindt men veel interessante gegevens over de vormingsinstituten, hun werking en financiering.
3. *Le fonds de coopération de la jeunesse et de l'éducation populaire (FONJEP)*, Paris, s.d., 24 pp.

talrijk zijn de nationale verenigingen gericht op toerisme (20) en teater en film (10)¹.

Volksuniversiteiten krijgen – ofschoon van een klein publiek – een intense belangstelling. In 1958 sticht *Peuple et Culture* zijn *Université d'éducation populaire*. Deze trekken jaarlijks 100 à 150 belangstellenden, arbeiders, leraars, landbouwers, enz.¹ Meer specifiek is het publiek van de *Universités agronomiques de Printemps* die vooral ingericht zijn voor lesgevers en animateurs van landbouwonderwijs en -verenigingen. Deze worden sedert 1965 gedurende 15 dagen gegeven².

In het kader van de permanente opvoeding wordt er in Frankrijk ook aandacht besteed aan de omscholing van arbeiders. In 1967 waren er in 1960 centra 42.630 stagiaires opgenomen³. Deze omscholingsaktiviteiten worden in de meeste landen niet tot het kultuurbeleid gerekend.

§ 11. SPORT EN HET OPENLUCHTLEVEN⁴

Het sport- en openluchtbeleid is uiteraard in de handen van de staatssekretaris voor Jeugd en Sport. De belangrijkheid van deze afdeling is zeer sterk toegenomen. Dit blijkt uit de volgende cijfers: in 1954 werd er slechts 7,16 miljoen FF. aan sportieve uitrusting besteed, terwijl dit in 1963 opliep tot 145 miljoen FF. In het *Ve Plan* werd voor 2.100 miljoen FF. voorzien aan sportuitrusting⁵. Dit omvat 2.850 stadia en sportterreinen, 1.480 sporthallen, 710 zwembaden, 750 jeugthuizen, 1.050 vakantiecentra, 300 jeugdherbergen.

1. *La culture populaire*, in *Les dossiers de «Tendances»*, n° 6, décembre 1968, p. 50-56.
2. Grep, *Une pédagogie instituante: les universités agronomiques de printemps*, in *Pour*, n° 5, juillet 1968, 62 pp.
3. Marc, E., *L'éducation permanente en France. La promotion sociale*, in *Document 17-3A France*, 12 pp.
Niet enkel omscholing behoort tot deze vorming, maar ook specialisatie en heroepsvervolmaking (Loi n° 59.960 du 31 juillet 1959, relative à diverses dispositions tendant à la promotion sociale), en arbeidersopvoeding en syndikale vorming (Loi n° 57.821 du 23 juillet 1957, accordant des congés non rémunérés aux travailleurs en vue de favoriser l'éducation ouvrière). Grep, *Connaître la promotion...*, *op. cit.*, p. 17-20.
4. Mesnard, A. H., *op. cit.*, p. 279-284. Andere inlichtingen kwamen van de heren Grospillet en Blanchard van S.E.J.S.
5. *Ve Plan*, *op. cit.*, p. 303.

Het stijgende belang van de steun van de staat aan sport en openluchtlevens blijkt nog uit de volgende gegevens. Werden er in de staatsinstellingen gedurende het schooljaar 1953-54 33.595 jeugdleiders gedurende 328.014 stagedagen gevormd dan steeg dit in 1960-61 tot 40.061 jeugdleiders gedurende 330.151 stagedagen. In 1964-65 werden er in de staats- en de vrije instellingen 83.377 jeugdleiders gedurende 669.152 stagedagen opgeleid tegenover 53.708 jeugdleiders gedurende 452.768 stagedagen in 1961-1962. In 1956 werden de 4.014 sportcentra voor de arbeiders- en landelijke jeugd door 217.258 personen bezocht. In 1965 waren deze cijfers resp. 9.095 sportcentra en 492.974 deelnemers. Werden er in 1955 slechts 752.900 *brevets sportifs populaires* afgeleverd, dan liep dit cijfer in 1965 op tot 1.206.700. In 1965 waren er 3.799.348 gebreveteerde sportlui aangesloten bij de voornaamste sportfederaties. Daaronder deden er 64.572 aan atletiek, 108.273 aan basket-bal, 487.063 voetbalden, 61.946 deden aan turnen, 87.866 judo, 105.882 tennis, 45.927 zwemmen, 64.438 deden paardensport en 341.034 skieden, enz. In hetzelfde jaar waren er 3.614 kampplaatsen en 7.257.000 kampeerders. De vakantiecentra trokken in 1965 1.285.000 kinderen aan die samen 34.550.000 dagen aanwezig waren, tegenover 980.000 kinderen gedurende 29.500.000 dagen in 1955. Tot zover enkele gegevens over de betekenis van de werking van het ministerie¹.

Hoe wordt de staatssteun verdeeld? Basisvoorwaarde is de aanvaarding van de sportvereniging door het ministerie. Deze moeten aanvaard zijn door een federatie en bewezen hebben dat zij reeds een zekere activiteit gedurende de voorbije jaren hadden ontwikkeld. Jaarlijks moet elke federatie haar rekeningen en schattingen van de onkosten voor het volgende jaar in oktober naar het ministerie sturen. De subsidies worden verdeeld naargelang de aanvragen en de nood van de verschillende federaties. Zo wordt het skiën voor 40 % gesubsidieerd. Scherp omschreven criteria worden hier niet gebruikt. De laatste jaren werd er veel aandacht gegeven aan de voorbereiding van de olympische spelen. Indirekte subsidie wordt dikwijls gegeven door het ter beschikking stellen van oefenmeesters.

Subsidies voor de infrastructuur worden scherper omschreven in

1. I.N.S.E.E., *Annuaire statistique de la France. Résumé retrospectif 1966*, p. 156-159.

Les équipements sportifs et socio-éducatifs, uitgegeven door *Le Moniteur des travaux publics et du bâtiment* (91, rue de Faubourg, St. Honoré, Paris 8). De prioriteit wordt per departement bepaald door de prefekt. De staat subsidieert 50 % van de uitrustings-uitgaven.

Administratief vindt men een gelijkaardige structuur als voor het jeugdwerk. De adviesraden en de decentralisatie in akademies vindt men ook hier weer terug.

§ 12. OPENBARE BIBLIOTHEKEN¹

Een belangrijk instrument in de handen van de overheid bij hun cultuurbeleid is de openbare bibliotheek. Bij decreet van 13 augustus 1945 werd er in het *Ministère de l'Education Nationale* *La direction des bibliothèques et de la lecture publique* opgericht. Hieronder ressorteren een administratieve en een technische dienst. De eerste dienst beheert het personeel en het financieel beleid. De tweede onderzoekt technische problemen en plant.

Sedert 1963 kan een licentiaat in één jaar bibliotekaris worden in de *Ecole Nationale de bibliothécaires*. Voor kleine, niet geklassseerde gemeentelijke bibliotheken kan men sedert 1951 reeds een lager certificaat behalen. Het eerste diploma is nodig voor alle grotere bibliotheken.

Er bestaat een *Commission supérieure des bibliothèques* die de minister adviseert.

De taak van de directie der bibliotheken kan men best zo samenvatten „administrer les bibliothèques savantes, contrôler les bibliothèques municipales (à des degrés divers, selon qu'elles sont classées ou non), organiser et administrer la lecture publique”.

Er zijn in Frankrijk ongeveer 700 gemeentelijke bibliotheken, waarvan 79 in Parijs die een speciaal statuut hebben. Bijna elke gemeente van meer dan 15.000 inwoners heeft een bibliotheek. Deze worden geleid door gemeentepersoneel. 50 bibliotheken noemt men

1. Mesnard, A. H., *op. cit.*, p. 331-335.
La documentation française, *La lecture publique en France*, in *Notes et Etudes Documentaires*, n° 3459, 1 février 1968, 19 pp.

echter geklasseerd en deze worden bediend door staatspersoneel. De steden betalen van de wedden nog 40 à 60 %. De bibliotheken hebben ongeveer 80 sukkursalen en 21 bibliobussen (Bordeaux, Toulouse, Lyon). De steun van de staat (699.450 FF. in 1967) wordt gedeeltelijk in geld, gedeeltelijk in boeken gegeven. Voor de uitrusting doet de staat meer (sedert 1947 24.385.885 FF.).

De gemeenten met minder dan 15.000 inwoners worden bevoorrad vanuit de *Bibliothèques centrales de prêt* (sedert 2 november 1945), die meestal in de hoofdplaats van de departementen gevestigd zijn. Hoofdzakelijk bestaan deze bibliotheken op kosten van de staat, maar ze worden voor 20 % door gemeente en departement gesteund. Op dit ogenblik bestaan er nog maar 41 dergelijke bibliotheken en worden er 4 voorbereid. In 1966 hadden zij een budget van 4.494.117 FF.

Er bestaan verder nog 15 *Associations départementales de lecture publique* (sedert 1954) die voor 23 % door de staat gesubsidieerd worden (= 332.500 FF.).

De toestand is in Frankrijk dus niet erg gunstig. Van de 37.582 (27.762.000 inwoners) gemeenten van minder dan 15.000 inwoners worden er slechts 16.435 (13.681.762 inwoners) door een bibliotheek bediend. In feite bereikt men van deze meer dan 13 miljoen inwoners er slechts 10 % (2 à 4 % volwassenen, 50 à 75 % schoolgaanden). Van de 15.400.000 mensen die in een eigen gemeentelijke bibliotheek zouden terecht kunnen zijn er slechts 524.000 ontleners, hetzij nog geen 3 % van de betrokken bevolking. Men kan zeer optimistisch zeggen dat 4,6 % van de Fransen boeken lezen, terwijl dit in Canada 40 % zou zijn, in Rusland en Denemarken 31 %, in Groot-Brittannië 30 % en 20 % in de U.S.A. In Frankrijk leent men jaarlijks 0,74 boeken uit per inwoner en geeft men 0,65 FF. uit aan boeken per inwoner. In Groot-Brittannië zijn deze cijfers resp. 9, 4 en 10,5 FF.

Zoals het trouwens in de meeste takken van de kulturele sektor het geval is ziet men in Parijs een veel gunstiger situatie. Men heeft er ongeveer 73 bibliotheken van het gewoon type en enkele gespecialiseerde (industriële vormgeving, kinderbibliotheken in jeugthuizen). Zij beschikken over ongeveer 1.150.000 boekdelen en lenen jaarlijks 3.000.000 boeken uit d.i. 1,1 per inwoner. Deze

bibliotheken ontvangen geen staatssubsidies. Er bestaan plannen om elk arrondissement een bibliotheek van 2.000 m² te geven.

In Frankrijk moet er nog veel gedaan worden voor het bibliotheekwezen. Maar daar het een gemeentelijke aangelegenheid is kan het staatsinitiatief niet veel bewerken.

Tot besluit moet er nog opgemerkt worden dat de direktie van het bibliotheekwezen ook invloed heeft in *Réunion des bibliothèques nationales de Paris* (voor 75 % door de staat gesubsidieerd) en bibliotheken, verbonden aan wetenschappelijke instellingen en universiteiten, beheert.

§ 13. MUSEA ¹ EN ARCHIEVEN ²

Ofschoon de funkties van de musea niet onbesproken kunnen gedefinieerd worden, worden zij door de kommissie van de kulturele uitrusting hoofdzakelijk kultuur verspreidend genoemd. De archieven hebben daarentegen een uitgesproken beschermende taak.

Op dit ogenblik zijn er in Frankrijk ongeveer 14 nationale musea en 30 andere belangrijke musea. Het statuut van deze musea verschilt erg. Er zijn er eigendom van de staat, van een departement, van een gemeente, van een nationaal openbaar instituut, van een vereniging of van partikulieren. Het financieel beheer en de eigenlijke beleidsvoering verschilt zeer sterk. De dertig belangrijke provinciale musea noemt men *musées classés*. De conservators hiervan zijn staatsbedienden. Dit is niet het geval voor alle *musées contrôlés*, die veruit het grootst in aantal zijn (ongeveer 1.350 musea).

De meerderheid van alle musea valt onder het beheer van het M.A.C., meer bepaald onder de *Direction des Musées de France*. Ongeveer een duizendtal musea vallen onder deze direktie. Deze hebben een gemeenschappelijke opvoedkundige dienst, onthaaldienst, bibliotheek en archief en een personeelsdienst. Maandelijks houdt men vergaderingen in het kader van *La Réunion des Musées*

1. *Ve Plan*, op. cit., p. 65-74.

2. *Ibidem*, p. 32-35.

Mesnard, A. H., *L'action culturelle des pouvoirs publics*, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1969, p. 235-237.

nationaux met het *Comité des Conservateurs*, de *Conseil artistique* en de *Conseil administratif* om het gebruik van de aankoopkredieten te regelen. De administratieve diensten van deze direktie houden zich bezig met controle en wetenschappelijke beleidvoering van de musea en houden tevens toezicht op de export van kunstwerken.

Binnen het M.A.C. treft men nog andere diensten aan die zich met bepaalde musea inlaten, bv. *la direction des archives nationales (musée de l'histoire de France)*, *service des monuments historiques*, *service du mobilier national* en *service de l'enseignement artistique*.

Het M.A.C. beheert niet alle musea. Er zijn buiten het M.A.C. nog vijf ministeries die musea onder hun beheer hebben. Het belangrijkste is het *Ministère de l'Éducation Nationale*, dat ongeveer 200 natuurhistorische musea¹ beheert. De andere ministeries die musea onder hun bevoegdheid hebben zijn het *Ministère des Travaux publics*, *Ministère des Finances* en het *Ministère des P.T.T.* Daarnaast moet men nog opmerken dat de musea van Parijs (stad), het Seine-departement en het *Institut de France* helemaal niet onder het toezicht van gelijk welk ministerie vallen.

Een ander gebrek van het Franse museumwezen is het te kleine kader waarover men beschikt. Voor de 60 belangrijkste musea zijn er sedert 10 jaar niet meer dan 75 kaderleden (te beginnen aan de assistenten tot en met de 2 inspektors-generaal). Anderzijds heeft men ook gebrek aan administratieve krachten, onderhoudspersoneel en goede zaalwachters.

Nog een groter gebrek is er aan kredieten voor het onderhoud van de musea. De verlichting en verwarming bv. is in 10 jaar tijd met 32,3 % gestegen, terwijl het totale budget voor het onderhoud slechts met 2,57 % jaarlijks steeg.

Om al deze problemen op te lossen stelde de kommissie van de kulturele uitrusting voor een *Comité consultatif interministériel de Coordination muséologique* onder voorzitterschap van de Minister van Kultuur op te richten. Dit gebeurde in 1965. Andere middelen voor een goed functioneren van de musea meent men

1. Het *Muséum national d'Histoire naturelle* is geen museum, maar wel een onderzoeks- en inspectieorganisme voor de natuurhistorische musea.

nog te vinden in een aanpassing van de wetgeving en de financiering van de musea.

Op administratief vlak stelt men voor de natuurhistorische musea onder de direktie van de musea te brengen, belangrijke musea te klasseren en bevoegde personen aan te stellen om de bezoekers rond te leiden. Financieel suggereert men een betere subsidiëring.

Op het vlak van de archieven vecht men met een stijgend archievenaanbod. Indien de stijging van de dossiers blijft verlopen zoals nu dan zal dit ongeveer 50.000 dossiers per jaar betekenen in 1970-1972. De nationale archieven, beheerd door de *Direction des Archives de France*, bedroeg in 1963 ongeveer 240 kilometer schappen met ongeveer 700 stukken per meter. Ook de departementale archieven worden door deze dienst beheerd (ongeveer 900 kilometer schappen). Per departement is er één depot. Op gemeentelijk vlak moet men eveneens archieven bijhouden. De inspectie hiervan gebeurt door de departementale ambtenaren.

In het vijfjaren plan wordt voorgesteld een inventaris van al deze dokumenten te verzorgen om het geheel open te stellen voor onderzoekers. Andere maatregelen situeren zich hoofdzakelijk op het vlak van verbetering van gebouwen en het voorstel een grotere zorg aan de dag te leggen voor bronnen, die men al te vlug verloren laat gaan.

§ 14. MONUMENTENZORG, LANDSCHAPPEN EN OUDHEIDKUNDE¹

De monumentenzorg en landschappenzorg wordt beheerd door *Sous-direction des monuments historiques* in het M.A.C., gesteund door een *commission supérieure des monuments historiques*, een *commission supérieure des sites* en een *caisse nationale des monuments historiques et des sites*.

De eerste kommissie (monumenten), stelde aan de minister de maatregelen voor die moeten genomen worden om monumenten te bewaren en te restaureren. Er zijn nu drie afdelingen in deze

1. *Ve Plan*, op. cit., 23-32.

M.A.C., *L'inventaire générale des monuments et richesses artistiques de la France*, Paris, s.d., 25 pp.

kommissie, die ook in elk departement bestaat en de plaatselijke aangelegenheden behandelt.

De taak van de kommissie voor landschappen is eveneens van adviserende aard. Elk departement heeft een gelijkaardige kommissie, die haar adviezen doorgeeft aan de nationale kommissie.

In het M.A.C. bestaat naast de dienst der monumenten *Le bureau des fouilles et antiquités*¹. Dit bestuur heeft tot taak „de traiter l'ensemble des problèmes administratifs financiers et techniques relatifs à l'application de la législation et de la réglementation sur les fouilles et découvertes archéologiques...”. Daartoe behoort de verwerving van de oudheidkundige voorwerpen, de verklaring van openbaar nut, de restauratie en beheer van de *dépôts des fouilles* en de leiding van regionale direkties voor oudheidkunde. Daartoe heeft men in Frankrijk 18 historische en 17 pre-historische streken onderscheiden, die totaal samenvallen, met uitzondering van de Provence, die historisch uit twee delen bestaat. Elke streek heeft een door de minister benoemde directeur, die de dringende beschermingswerken mag aanvatten en andere opgravings- en beschermingswerken gedurende één maand kan toelaten en leiden. Daarna moet hij de leiding overgeven aan een specialist, door de minister benoemd op voorstel van de *Conseil supérieur de recherche archéologique*.

Deze hoge raad moet steeds zijn advies geven bij de klassering van oudheden en bij de inschrijving in het inventaris van archeologische overblijfselen. Deze raad wordt voorgezeten door de minister of een plaatsvervanger en valt in twee sekties uiteen, nl. één voor de historische en één voor de pre-historische oudheden.

De monumentenzorg betreft twee domeinen: de onroerende goederen en de roerende goederen. Onder onroerende goederen worden zowel gebouwen als steengroeven en dgl. zaken meer verstaan. Deze kunnen onder verschillende regimes geplaatst worden: de klassering, het inschrijven in het supplementaire inventaris en de onteigening. Dit geeft aan de staat het recht om de initiatieven van de eigenaars te controleren, hen financieel te helpen en desnoods te onteigenen. Door de wet van 25 februari 1943 mag de staat zelfs controle uitoefenen (tot onteigenen toe) op de ge-

bouwen die binnen de gezichtskring van het historisch monument liggen. De financiering van de herstellingswerken gebeurt door de eigenaar. Deze kan worden geholpen door de staat naar rato van 50 % of het geheel der kosten. Een groot aantal historische monumenten wordt nog onderhouden door verenigingen bv. *Les vieilles maisons Françaises*, *La demeure historique*. De ontvangsten die deze verenigingen verzamelen van bezoekers worden niet belast. Een andere mogelijkheid tot bescherming van oude monumenten werd ingesteld door de wet van 30 december 1966, waardoor het mogelijk werd een oud gebouw te onteigenen voor een private koper, die zich echter kontraktueel verbindt de nodige herstellingswerken te laten uitvoeren².

Geklasseerde roerende monumenten (ongeveer 60.000) van een publieke kollektiviteit zijn onvervreemdbaar wanneer ze aan de staat toebehoren, van andere publieke organen is dit wel mogelijk. Indien ze tot het privaat bezit van iemand behoren mag men het slechts verkopen mits aankondiging. Men mag ze echter nooit buiten Frankrijk verkopen of er iets aan veranderen, tenzij met toelating van de direktie van de monumenten. Om de vijf jaar is hierop controle. Zo men de onderhoudsverplichting niet nakomt mag men het onteigenen.

Ongeklasseerde kunstwerken, wanneer zij in het bezit van private personen zijn, moeten vooraleer uitgevoerd te worden gecontroleerd worden door de direktie van de musea die de uitvoer kan verbieden. De staat heeft daarenboven voorrang op andere kopers bij een openbare verkoop van kunstwerken. Wanneer de kunstwerken aan de staat toebehoren is er geen ontvreemding meer toegelaten².

In het kader van het *IVe Plan* heeft men in Frankrijk een kommissie opgericht (decreet van 4 maart 1964) om alle monumenten te inventariseren. Men stelde vier inventarissen voor: 1. „l'inventaire monumental immobilier”, 2. l'inventaire des richesses d'art mobilières”, 3. „l'inventaire de la documentation artistique” en 4. „l'inventaire iconographique”.

Een ander werkinstrument, maar dit maal op het vlak van de archeologische opgravingen, zijn de wetten die de opgravingen op

1. Opgericht bij decreet n° 64-94 van 29 januari 1964.

1. Mesnard, A. H., *op. cit.*, p. 474-480.

2. Mesnard, A. H., *op. cit.*, p. 481-483.

het land (wet van 27 september 1941) en in de zee (wet van 24 november 1961) regelen. Deze wetten voorzien zelfs straffen vlg. het strafwetboek om elke ontvreemding – want niemand mag zonder toelating van de regering opgravingen doen – of beschadiging te bestraffen.

De wet van 2 mei 1930 beschermt de landschappen, die een eigenaardigheid vormen. Het *Ve Plan* vraagt een aanpassing van deze wet, in de zin van een aanleg van een plan waarin men de zones vastlegt, die geschikt zijn voor weekend-toerisme en andere vormen van vakantiebesteding.

De wet van 4 augustus 1962 geeft een zekerheid aan oude steden om in hun geheel bewaard te blijven. Op dit ogenblik zijn er 14 sektoren aangeduid en 12 zullen afgebakend worden. Deze wet is echter beperkt tot belangrijke agglomeraties. Men stelt in het *Ve Plan* dan ook voor dat dit zou worden uitgebreid tot de kleine en landelijke gemeenten.

Financieel doet de staat een grote inspanning voor de monumenten, nationale paleizen, burgerlijke gebouwen en landschappen. In 1967 bedroeg dit 108,8 miljoen FF. op een totaal van 231,86 miljoen FF. voor de gehele uitrustingsbegroting van cultuur. De opgravingen krijgen slechts 3,308 miljoen FF. Van de som voor burgerlijke gebouwen en nationale paleizen gaat er 91 % naar Parijs¹.

§ 15. KUNSTONDERWIJS²

Het professionele kunstonderwijs, dat in Frankrijk ressorteert onder het toezicht van de directeur-generaal *des Arts et des Lettres* van het M.A.C., was wat de hoogste vorming betreft uitsluitend een Parijse aangelegenheid in 1961. Enkel in Parijs kon men een hoger diploma in de kunsten behalen (*Ecole Supérieure des Beaux-Arts*, *Ecole supérieure des Arts décoratifs*). De provinciale hogere kunstscholen leverden een C.A.F.A.S. (*certificat d'aptitude à une formation artistique supérieure*) of het *diplôme national*

1. M.A.C., *Le budget des Affaires Culturelles depuis 1960*, in *Notes d'information*, avril 1967, p. 7-8.

2. *Ve Plan*, op. cit., p. 41-51.

des beaux arts af. Deze provinciale scholen hielden daardoor een ondergeschikte positie. Zij zijn ook te verscheiden van structuur: 6 *écoles d'art nationales* waarvan de werking totaal ten laste van de staat is (van 2 behoren ook de gebouwen aan de staat), 66 *écoles d'art régionales et municipales* waarvan de staat slechts 5 à 6 % subsidieert en 13 *écoles régionales d'architecture* (deze van Lyon is ook een nationale school maar wordt bijna uitsluitend door de stad gesubsidieerd).

In het *Ve Plan* wordt dan ook een decentralisatie bepleit voor wat het architectuur-onderwijs van het hoogste niveau betreft. Er moeten meerdere nationale hogere scholen komen dan één die in Parijs bestaat.

Voor de muziek bestaat er in Frankrijk één hoger instituut *Conservatoire nationale supérieure de Musique (Paris)*. De andere regionale kunstscholen, die soms nationaal genoemd worden maar enkel gecontroleerd worden door het M.A.C., leiden zowel professionelen als amateurs op in alle mogelijke kunsttakken. In deze combinatie komt het professionele dikwijls niet voldoende tot zijn recht. De opleiding van de kunstenaars moet vlg. de planningskommissie heroriënteerd worden zodat de afgestudeerden van de kunstscholen niet enkel goede technici zijn maar ook een algemene artistieke vorming krijgen om op te treden als animators in kulturele centra en dgl. Zij vonden dit doel belangrijk genoeg om voor alle kunsttakken interministeriële commissies met het ministerie voor nationale opvoeding op te richten om deze problemen te behandelen.

Tenslotte moet er nog gewezen worden op het bestaan van twee opleidingsinstituten voor filmberoepen, het ene afhankelijk van het M.A.C. (*Institut des Hautes Etudes Cinématographiques*), het andere van het *Ministère de l'Education Nationale* (*Ecole Technique de la photographie et du cinéma*). De commissie van het *Ve Plan* meent verder ook nog dat er nood bestaat aan een *Centre National de Formation des animateurs* om de 50.000 animateurs waaraan Frankrijk vlg. J. Dumazedier in de toekomst nood aan zou hebben op te leiden.

In 1967 werd er 8,7 miljoen FF. (of 8 % van de ganse subsidieverlening voor de werking van de gesubsidieerde professionele kunstinstellingen) aan de werking van het kunstonderwijs besteed.

Tijdens het IVe Plan werd er ruim 41,1 miljoen op een totaal van 673,5 miljoen FF. (voor uitrusting) in uitrusting voor het kunst-onderwijs geïnvesteerd. In 1966-1967 was er voor dezelfde uitrustingsinvesteringen reeds 36,6 miljoen FF. door de staat bijgebracht ofwel 15,3 % van het geplande totale bedrag van het Ve Plan¹.

§ 16. RADIO EN TELEVISIE²

Door de wet van 27 juni 1964 werd de O.R.T.F. (Office de radio-diffusion-télévision française) opgericht als een openbare instelling met een commercieel en industrieel karakter. De hoofdfunctie is nochtans gelegen in het geven van informatie, cultuur en vrijetijdsbesteding. In de plaats van onder het gezag van de minister van Informatie te vallen is de O.R.T.F. wel onder zijn voogdij geplaatst. Dit wil zeggen dat de minister het monopolie van de O.R.T.F. waarborgt, maar niet verantwoordelijk is voor de kwaliteit van de programma's of de objectiviteit van de berichtgeving.

De O.R.T.F. wordt beheerd door een *Conseil d'Administration* waarin vertegenwoordigers van de verschillende geïnteresseerde groepen zijn opgenomen namelijk de staat, de luisteraars en de kijkers (11 organisaties), de schrijvende pers, het personeel van de O.R.T.F. en „4 hoog gekwalificeerde personaliteiten” (dit laatste werd in de wet niet nader bepaald). De benoeming gebeurt bij dekreet in de ministerraad voor een duur van drie jaar. De regering heeft hier een grote kans om een eigen appreciatie naar voor te brengen. Deze raad van beheer bepaalt de grote beleidslijnen en houdt toezicht op de objectiviteit.

De directeur-generaal wordt benoemd door de regering, juist zoals zijn twee adjunkten. De directeur-generaal vertegenwoordigt de O.R.T.F. in zijn dagelijkse handelingen, voert het financieel beheer en benoemt alle werknemers. Het financieel beleid krijgt echter een sterke controle van de beheerraad. De programma's vallen onder de bevoegdheid van twee raden: één voor de radio en één

voor de T.V., die een voorafgaand censuurrecht hebben. Er bestaat verder nog een financiële controle door het ministerie van financiën en dat van informatie en door een controleur (dagelijks aanwezig) van het ministerie van financiën en het rekenhof. Daarnaast is er een driemaandelijks parlementaire controle bijeengeroepen door de minister van informatie.

Daar de O.R.T.F. een openbare instelling is met een commercieel en industrieel karakter moet hij belastingen betalen.

Inwendig is de O.R.T.F. in vijf grote directies ingedeeld. De taak van de *Direction de la radiodiffusion* en de *Direction de la télévision* ligt op het vlak van de produktie der programma's. De *Direction de l'équipement et de l'exploitation* zorgt voor materiële middelen nodig voor de realisaties in radio en T.V. De *Direction de l'administration générale* beheert de financiën, het personeel, het materieel en behandelt de juridische problemen. De internationale betrekkingen worden onderhouden door de *Directeur des relations extérieures*. Daarnaast bestaat er voor de 13 regionale ketens een *Délégation aux stations régionales*. Het geheel wordt gecontroleerd door vier inspecteurs-generaal.

De O.R.T.F. is een groot bedrijf: in 1965 waren 10.122 personen tewerk gesteld. De netto uitgaven in 1968 beliepen ongeveer 1.190 miljoen FF.

Reklame is enkel toegestaan na gunstig advies van de minister van Financiën en Economische Zaken en de geïnteresseerde minister. Deze laatste wordt uitdrukkelijk vermeld omdat enkel ministeries (b.v. bevordering van verkoop van landbouwprodukten) of organismen onder voogdij (b.v. steenkolenverkoop) in aanmerking komen voor reclame. In vergelijking met andere landen is dit van zeer weinig belang. Dagelijks krijgt men op T.V. slechts drie minuten publiciteit, in West-Duitsland 20 minuten, in Engeland 42 minuten, Italië 18 minuten, en in Zwitserland 12 minuten. Het levert ook slechts 3 % van het inkomen op.

1. M.A.C., *Le budget des Affaires Culturelles...*, op. cit., p. 4-7.

2. Debbash, C., *Traité du droit de la Radiodiffusion, Radio et Télévision*, 1967, p. 84-123, 273-299.

Mesnard, A. H., op. cit., p. 337-349.

HOOFDSTUK III: GROOT-BRITTANNIE

§ 1. HOOGTIJ VAN HET SUBSIDIARITEITSBEGINSEL

Toen in februari 1965 het witboek *A policy for the Arts. The First Steps* door de Eerste Minister aan het parlement werd aangeboden bestond er binnen de Britse regering wel interesse voor de kunsten maar het was enkel een bijkomende taak voor de Schatkist. Er was geen bijzondere minister hiervoor aangeduid. Per 1 maart 1965 wordt deze zorg toegewezen aan het *Department of Education and Science*. Dit departement wordt beheerd door een *Secretary of state* bijgestaan door drie *Ministers of State*. Eén van deze staatsministers kreeg de kunsten onder zijn beheer. De eerste *Minister of Arts* was en is nu nog Miss Jennie Lee.

Door deze taaktoewijzing aan dit departement werd er feitelijk weinig veranderd omdat de eigenlijke kunstpolitiek toch in handen bleef van de *Arts Council*, een onafhankelijk lichaam dat de staatsgelden naar eigen inzichten verdeelt. De minister blijft echter verantwoordelijk voor het parlement. De subsidiariteit van de staat wordt hierdoor zo ver gedreven dat de staat zelf niet meer beslist over de verdeling van de gelden tussen de verschillende rechthebbers. Ook verdeling van de gelden kan immers gebeuren door een onafhankelijke instelling: *The Arts Council*.

De scherpste waarmee op deze wijze de subsidiariteit van de staat in zake kunst wordt gemanifesteerd is niet over de ganse lijn van de cultuur waar te nemen, ofschoon er gelijkaardige fenomenen zijn. We noemen hier: *The National Trust*, *BBC*, en in zekere mate de *CCPR* en *The Library Association*. Deze instellingen krijgen dikwijls zeer hoge subsidies van de overheid voor hun werking en vervangen ook de overheid in hun eigen domein. De staat beheert in de culturele sektor trouwens zeer zelden zelf de instellingen. Dit gebeurt in Groot-Brittannië enkel voor het archiefwezen, enkele musea, gedeeltelijk de monumentenzorg, het kunstonderwijs en één opleidingsinstituut voor jeugdleiders.

Het Britse kultuurbeleid ressorteert grotendeels onder de bevoegdheid van het departement van onderwijs en wetenschap. Hierop zijn nochtans een aantal uitzonderingen, die belangrijk mogen genoemd worden. De monumentenzorg wordt waargenomen door het *Ministry of Public Buildings and Works* en het *Ministry of Housing and Local Government*. De inplanting van de gebouwen is grotendeels afhankelijk van de dienst voor ruimtelijke ordening en regionale en plaatselijke raden. De aanwezigheid van de Britse cultuur in het buitenland wordt verzekerd door een onafhankelijke instelling: *The British Council*, die over de gehele wereld zijn afdelingen heeft en waarvan het hoofd meestal de kulturele betrekkingen met het land van vestiging onderhoudt. Op die wijze ontsnapt er heel wat van de besluitvorming in zake cultuurbeleid aan het ministerie van opvoeding en wetenschap. Daarenboven is de betekenis van de lokale en regionale overheden in Groot-Brittannië groot.

De opdracht van de regering voor de cultuur kan worden geformuleerd zoals hij in het witboek voor de kunst werd omschreven, nl. opvoeding, behoud en steun¹. Aan de basis van de cultuurschepping en cultuurconsumptie ligt immers de vorming van de bevolking. Het overzicht zal hier expliciet beperkt blijven tot de artistieke vorming en de volksopvoeding. De conservering van het cultuurpatrimonium in musea en oude gebouwen wordt door de staat zeker goed verzorgd. Ook heeft de staat aandacht voor de cultuurschepping, maar dan toch in mindere mate. Het is niet mogelijk de financiële belangrijkheid van deze drie taken uit te drukken bij gebrek aan vergelijkbaar cijfermateriaal. Een zekere aanduiding van de geringe financiële steun voor cultuurschepping kan men nochtans vinden in de vergelijking van het bedrag toegerekend aan de *Arts Council*, organisme dat de kunstbeoefening o.a. subsidieert, en het totale bedrag besteed aan musea. In 1969-1970 werd er voor de *Arts Council* 8,2 miljoen pond uitgetrokken, terwijl dit voor musea en *Arts Council* samen 17,1 miljoen pond was. Men moet dan daar nog bij opmerken dat er nog een groter bedrag is voorzien voor oude gebouwen en dat het gehele budget

1. Prime Minister, *A Policy for the Arts. The First Steps*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1965, p. 6-7.

van de *Arts Council* niet naar kunstschepping gaat, maar ook naar gebouwen (teaters)¹.

De schets van het cultuurbeleid wordt in de volgende bladzijden uitdrukkelijk beperkt tot Groot-Brittannië, d.w.z. Engeland, Schotland en Wales. Noord-Ierland wordt hier buiten gelaten omdat dit deel een veel grotere mate van zelfbestuur kent (eigen parlement) dan de andere landstreken en men bijgevolg ook geen informatie over het cultuurbeleid aldaar kan krijgen in Londen.

Daar de *Arts Council* en de regionale kulturele raden zo belangrijk zijn voor de Britse cultuurpolitiek worden deze eerst behandeld vóór de afzonderlijke beleidsdomeinen².

§ 2. THE ARTS COUNCIL OF GREAT BRITAIN³

Sedert 9 augustus 1946 werd *The Arts Council* (A.C.) opgericht als „a Body Corporate under Royal Charter”. Volgens het meest recente Royal Charter (1967) bestaat de taak van de A.C. in:

- „(a) to develop and improve the knowledge, understanding and practice of the arts;
- (b) to increase the accessibility of the arts to the public throughout Great Britain; and
- (c) to advise and co-operate with Departments of our Government, local authorities and other bodies on any matters concerned whether directly or indirectly with the foregoing objects” (art. 3).

Deze taak van de A.C. is een taak die normaal aan de regering toekomt, maar die hier in de handen wordt gegeven van een onafhankelijke raad.

1. Zie hiervoor § 2, 4, 9 van dit hoofdstuk.
 2. Over het algemeen kunstbeleid werden wij ingelicht door de heer K. H. Jeffery, Arts Branch (Department of Education and Science).
 3. *The Charter of incorporation granted by Her Majesty the Queen to The Arts Council of Great Britain*. 7th. Februari 1967.
The Arts Council of Great Britain, What it is and What it does, London, 1967, 16 pp.
The Arts Council of Great Britain, A New Charter. Twenty second annual report and accounts year ended 31 March 1967, London, 116 pp.

Tabel III.1. Steun van de regering aan de Arts Council van 1958 tot 1970 in 1000 ponden ¹

Jaar	Aantal ponden × 1000
1958-1959	1.100
1959-1960	1.218
1960-1961	1.500
1961-1962	1.745
1962-1963	2.190
1963-1964	2.730
1964-1965	3.205
1965-1966	3.910
1966-1967	5.700
1967-1968	7.200
1968-1969	7.750
1969-1970	8.200

Uit voorgaande tabel blijkt een duidelijke toename van de financiële verantwoordelijkheid van de A.C. Wanneer men bedenkt dat het gehele budget van de A.C. van 1965 tot 1968 resp. slechts 27.448, 42.778 en 87.084 pond hoger lag dan de staatssteun, dan wordt de sleutelpositie van de A.C. in zake het beheer van de staatsgelden voor de levende kunsten wel duidelijk.

De A.C. bestaat uit een voorzitter, benoemd voor vijf jaar door de *Secretary of State for Education and Science*, na raadpleging van de staatssecretarissen voor Schotland en Wales. Naast de voorzitter wordt er door dezelfde staatssecretaris een vice-voorzitter en 18 leden benoemd. Herbenoeming van de gewone leden is na vijf jaar niet mogelijk tenzij na één jaar onderbreking (art. 5).

Deze A.C. benoemt met instemming van de bevoegde ministers de *Scottish Arts Council* en de *Welsh Arts Council*, waarvan steeds een lid van de A.C., voorzitter is (art. 8). Dit is hetzelfde voor commissies en *panels*. De voorzitter van deze advieslichamen van

specialisten is steeds een lid van de A.C. (art. 9). In 1968 bestonden er 5 *panels* (beeldende kunst, toneel, literatuur, muziek en teater voor de jeugd).

De A.C. kan verder beroep doen op een administratief apparaat, dat echter geen staatsapparaat is. De grote indeling hiervan loopt parallel met de te verzorgen sectoren: beeldende kunsten, teater, muziek, literatuur en boekhouding van de A.C. In deze administratie zijn ongeveer 130 personen te werk gesteld.

De A.C. is dus het orgaan dat in feite uitsluitend de staatsgelden voor de levende kunsten beheert. Jaarlijks moet de A.C. de rekeningen voorleggen aan de minister, die speciaal met de kunsten belast is. Over de aanwending van de staatsgelden beslist de raad echter autonoom. Zo is de beslissing om in 1969-1970 ongeveer 6,4 miljoen pond voor Engeland, 0,7 miljoen pond voor Schotland en 0,5 miljoen pond voor Wales te besteden van de 8,2 miljoen gegeven door de staat een totaal autonome beslissing. De minister mag wel een waarnemer naar de A.C. sturen, maar deze heeft geen controle-macht (art. 11). De enige voorafgaande controle die de minister heeft is het stoppen van de subsidies aan de A.C.

De aandacht van de A.C. gaat in hoofdzaak naar de professionele kunstbeoefening en veel minder naar amateuristische kunstbeoefening. Ook voor het bouwen van theaters, concertzalen, enz. wordt er geld voorzien (in 1968-69, 1969-70 resp. 350.000 en 470.000 pond). Bijna 1/3 van alle geld van de A.C. ging in 1968-69 naar de vier nationale groepen (*The National Theatre*, *The Royal Opera House*, *The Royal Shakespeare Company*, *Sadler's Wells*), 5 % was voorzien voor teatergebouwen, 5 % voor de administratie, 14 % voor Londen, 9 % voor Schotland, 6 % voor Wales en 29 % voor de Engelse streken.

§ 3. REGIONALE KULTURELE RADEN

In het witboek *A policy for the arts* vindt men een sterke beklemtoning van het belang van de gemeentelijke overheid en de regionale kulturele raden voor het kultuurbeleid. Van de kant van de A.C. is er ook een groeiende belangstelling voor deze organen. Van 128.000 pond in 1968-1969 steeg de financiële hulp in 1969-

1. H. M. Treasury, *Government and the Arts 1958-64*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1964, p. 30.
XX, *Civil Estimates 1969-70 for the year ending 31st March 1970, Class VIII. Museums, Galleries and the Arts*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1969, p. VIII-28.
The Arts Council of Great Britain, *Changes and moves. Twenty third annual report and accounts year ended 31 March 1968*, London, 114 pp.
Prime Minister, *A Policy for the Arts. First Steps*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1965, 20 pp.
Een financieel jaar in Groot-Brittannië loopt van 1 april tot 31 maart.

1970 tot 190.000 pond voor de regionale kulturele raden. Gunstig is deze toestand echter nog niet te noemen. Schotland en Wales zijn bevoordeeld. Zij ontvangen resp. 3/7 d. en 2/5 d. per hoofd. De *Midlands* en de *North* ontvangen echter slechts 1/1 d.¹ De Engelse regionale raden ontvangen dus merkkelijk geringere staatssteun.

Deze regionale kulturele raden zijn verenigingen zonder winst-oogmerken. Zij zijn verenigd (einde 1969 waren er 8) in een *Standing Conference for inter-regional exchange of information and discussion of policy*. Van de kant van de A.C. ontvangen zij steun van de *Chief Regional Adviser*, een speciaal daartoe ingerichte functie. De aandacht van deze regionale raden gaat hoofdzakelijk naar beroepskunstenaars, maar verliest het amateurisme niet uit het oog.

Om de werking en de betekenis van deze raden te verduidelijken schetsen we hier de bedrijvigheid van de *Northern Arts Association*, „the largest and most effective Regional Association in Britain” zoals het jaarverslag van deze vereniging zelf zegt². Het doel van deze in 1961 gestichte vereniging verloopt gelijkaardig met de A.C. met deze beperking echter dat zij enkel de kunsten wil bevorderen binnen de 3.145.800 bewoners van Cumberland, Durham, Northumberland, Westmoreland en een deel van Yorkshire. De leden van deze vereniging zijn de volgende: de plaatselijke overheid, industrie en handel, vakbonden, universiteiten, stichtingen, pers, radio, televisie, kunstverenigingen en -centra, clubs en individuen.

Financieel zijn zij sterk afhankelijk van de plaatselijke overheid en de A.C. en gedeeltelijk van de private sektor. Van 1961 tot 1969 kreeg de NAA 760.000 pond te beheren. Hiervan kwam 44 % van de plaatselijke overheid, 15 % van de private sektor en 41 % van de A.C. Van de 110 locale overheden waren er 85 die in 1967-1968 bijdroegen voor de werking van de NAA. Individuele leden waren er 836.

In 1967-1968 (1 april-31 maart) had de NAA 155.931 pond te beheren. Van deze som werd er 121.714 pond als subsidie voor

1. Northern Arts Association, *Annual Report 1967/68*, Newcastle upon Tyne, 1968, p. 7.

2. *Ibidem*, p. 5.

de kunsten gebruikt. Meer dan de helft van dit bedrag (65.057 pond) ging naar muziek, ballet en opera, en nog eens 1/4 (30.921 pond) ging naar het teater. Voor het overige ging er nog geld naar de beeldende kunsten (7.378 pond), literatuur (4.273 pond), film (1.220 pond) en festivals (12.865 pond).

Met het juist genoemd geld subsidieerden zij 1.000 concerten, tentoonstellingen, toneelstukken en festivals. Men gaf aan 250 orkesten, teaters en kunstgallerijen steun. Men subsidieerde de verplaatsing van 6.700 personen en publiceerde 150.000 exemplaren van *Arts North*, enz.

Het werk van de regionale kulturele raden is dus niet zonder betekenis. Nochtans is het zo dat van de 6/- per hoofd voor de kunsten in Engeland er 4/- in Londen worden besteed en 2/- in de andere streken. 85 % van de Engelse bevolking leeft nochtans in deze streken.

De NAA ziet zelf zijn werking van nationaal belang, en wel om de volgende vier redenen:

1. de streken worden gedwongen hun eigen toekomst te plannen;
2. de raad verzekert een continu plannende instantie, die de kunsten het ganse jaar volgt;
3. de raad trekt geld aan van de A.C. voor de streek;
4. de raad opent een ruim zicht op de toekomstige ontwikkeling¹.

Dit wordt nog niet zo door de A.C. aangevoeld, vermits slechts 2,26 % van het gehele budget van de A.C. in 1967-1968 naar de regionale raden ging. Mogelijk ligt in deze regionale organen een weg om de regionale problemen van de A.C. weg te nemen, zodat de A.C. zich totaal met problemen van nationaal belang kan inlaten.

§ 4. LETTEREN

Het overheidsbeleid in zake de bevordering van de letteren is in handen van de *Arts Council*. In het kader van deze raad bestaat er een speciale panel die de A.C. voor de letteren adviseert. Het

1. *Ibidem*, p. 8.

belang van deze post is relatief weinig toegenomen de laatste jaren.

Tabel III.2. Uitgaven voor literatuur door de A.C. in Groot-Brittannië (van 1967 tot 1970) uitgedrukt in ponden

Landsdeel	1967-1968 ¹	1968-1969 ²	1969-1970 ²
Engeland	63.103	70.000	75.000
Schotland	12.367	20.000	23.200
Wales	5.746	20.000	26.780
Totaal	81.216	110.000	124.980
% van ganse budget van de A.C.	1,1 %	1,4 %	1,5 %

De hoofdbrok van deze uitgaven gaat naar letterkundige verenigingen, steun aan publikaties, prijzen, beurzen, onderhoudsgelden en vertalingen. De helft van het gehele budget in 1967-1968 ging naar beurzen en onderhoudsgelden. Men gaf 36 beurzen (van 1.200 tot 200 pond) aan schrijvers om zich beter aan hun schrijvers-taak te kunnen wijden. 29 personen ontvingen onderhoudsgelden die varieerden van 500 tot 75 pond.

Het jaarlijkse verslag van de A.C. van 1967-1968 stelt voor een fonds op te richten om de geleden schade van uitgeverij en schrijver tengevolge van het boekenbezit in bibliotheken te delgen. De A.C. stelt daarom voor het *Library Compensation Fund Committee* op te richten. De staatssecretaris voor opvoeding en wetenschap zou de leden hiervan moeten benoemen. Deze leden zouden de vertegenwoordigers zijn van de *Society of Authors*, *Publishers Association* en de *Library Association*. Dit fonds zou bestaan uit staatsgelden die in verhouding zouden zijn met de jaarlijkse uitgaven van de *Public Library Authorities* aan boeken. De uitbetalingen aan de auteurs en de uitgevers zouden in verhouding zijn met de voorraad boeken in de openbare bibliotheken in het jaar van de uitgaven. Daarom stelt men voor een steekproef te trekken

1. *Twenty third annual report...*, op. cit., p. 81. Berekend op basis van rekeningen.
2. *Civil Estimates 1969-70*, p. VIII-28. Berekend op basis van begrotingen.
3. *Twenty third annual report...*, op. cit., p. 62-65.

uit de voorraden en niet de verschillende oplagen. Financieel zou het geen zin hebben alle bibliotheken te onderzoeken; daarom kiest men alle bibliotheken uit één *Greater London Authority*, één *County Authority* en uit één *Provincial City*. Hetzelfde moet men doen voor Schotland en Wales. Deze cijfers moet men dan vermenigvuldigen met de cijfers van de boeken aanwezig in elk soort bibliotheek volgens het *Institute of Municipal Treasures and Accountants* en de *Society of County Treasures*. Men vraagt aan de toevallig gekozen bibliotheken het aantal boeken aan te duiden die in een bepaald jaar voor een vergoeding in aanmerking komen en in de bibliotheek aanwezig zijn ¹.

Als laatste middel door de overheid gehanteerd om de literatuur te bevorderen noemen wij nog een aantal onderscheidingen die aan verdienstelijke schrijvers jaarlijks worden uitgereikt ².

§ 5. DRAMATISCHE KUNST ³

Groot-Brittannië bezit ongeveer 200 professionele toneelgroepen, waarvan enkel de niet-kommerciële groepen in aanmerking komen voor subsidie van de *Arts Council*. In 1967-1968 waren dit in feite 70 groepen in Engeland, 9 in Schotland en 4 in Wales ⁴. Deze subsidiëring slorpt het grootste deel van het geld op dat bestemd is voor teater. Een merkkelijk kleiner deel nl. 23.598 pond wordt er besteed aan hulp aan beroepsverenigingen en subsidies aan personen. Men voorziet hierin kleine subsidies voor toneelschrijvers, voor opleiding van jonge toneelspelers en decorbouwers, en voor de opvoering van nieuwe stukken. Om deze subsidies toe te kennen heeft men jury's van experts samengesteld.

De toewijzing van de subsidies door de A.C. kan slechts gebeuren nadat de toneelgroepen in september-oktober de plannen en het budget voor het volgende financieel jaar (begin op 1 april) hebben bekend gemaakt. Van de A.C. gaan dan de aanvragen naar het

1. *Ibidem*, p. 24-26.
2. Central Office of Information, *The Promotion of the Arts in Britain*, London, BIS, 1968, p. 8.
3. De gegevens hierover werden verstrekt door de heer J. L. Hodgkinson, O.B.E., Drama Director of the Arts Council, en de heer A. Easterbrook, General Manager of the National Theatre (London).
4. *Twenty third annual report...*, op. cit., p. 86-87, 104, 113.

ministerie van financiën dat dikwijls niet voor maart de beslissing bekend maakt. Ondertussen hebben de toneelgroepen hun kontrakten moeten hernieuwen voor het volgende jaar. Zij lopen telkens het risico financiële moeilijkheden te hebben omdat de A.C. niet vroeg genoeg weet hoeveel subsidies te geven. Om deze reden wordt er in de A.C. wel eens gewenst een kontrakt te hebben om gedurende drie jaar een bepaald minimum te ontvangen van de schatkist.

Welke groepen kunnen worden gesubsidieerd? De teatergroepen die in aanmerking willen komen moeten „non-profit”-organisaties zijn of „charitable trusts”. Zij moeten minstens éénmaal om de drie maanden optreden en moeten op elke vergadering een assessor van de A.C. toelaten die alle informatie moet krijgen over de werking van de groep. De arbeidsvoorwaarden van de groepsleden moet deze zijn zoals overeengekomen met de bevoegde vakorganisaties.

De financiële inspanning van de staat voor het teater gedurende de drie laatste jaren ziet er als volgt uit:

Tabel III.3. Uitgaven voor de dramatische kunsten door de A.C. in Groot-Brittannië (van 1967 tot 1970) uitgedrukt in ponden

Landsdeel	1967-1968 ¹	1968-1969 ²	1969-1970 ²
Engeland	1.705.609	1.786.000	1.836.000
Schotland	237.123	221.000	227.700
Wales	95.229	88.000	89.200
Totaal	2.037.961	2.095.000	2.152.900
% van ganse budget van de A.C.	28 %	28 %	26 %

Binnen het kader van de A.C. neemt het financiële aandeel voor teater licht af. Het absolute bedrag neemt wel toe, maar men dient anderzijds rekening te houden met de devaluatie van november 1967.

1. *Twenty third annual report...*, op. cit., p. 81, 100, 110. Berekend op basis van de rekeningen.

2. *Civil Estimates 1969-70*, op. cit., p. VIII-28. Berekend op basis van begrotingen.

De teaterbedrijvigheid in Groot-Brittannië wordt gesanktionneerd door de *Theatres Act 1968*. Deze wet verbiedt op de eerste plaats toneelvoorstellingen die obsceniteit inhouden, die raciale haat bevorderen en die de openbare orde verstoren (sections 2-6). Overeenkomstig section 11 van de *Theatres act 1968* moeten de toneelstukken die nog nooit in Groot-Brittannië werden opgevoerd binnen de maand van de eerste voorstelling in één exemplaar aan de *Trustees* van het *British Museum* overhandigd worden. Verder regelt de wet ook nog de procedure voor het verwerven van toelating om een bepaald toneel te spelen en de wijze waarop de overheid het recht heeft controle uit te oefenen (section 12-17) ¹.

De professionele toneelgezelschappen zijn groot in aantal werd vroeger gezegd. Voor de overheid zijn echter enkel de toneelgroepen van belang die op niet-kommerciële basis werken. Het is enkel aan deze dat er staatssubsidie wordt gegeven en bestaat er dus de kans dat de overheid een werkelijk beleid kan voeren.

De meeste van de gesubsidieerde teaters werken natuurlijk ter plaatse. Nochtans wordt er heel wat gedaan in Groot-Brittannië om het toneel te spreiden. De A.C. verleent speciale subsidies voor groepen die in de provincie gaan spelen (in totaal 115.085 pond in 1967-1968 of 6 % van de toneelsubsidie van Engeland en Schotland). Er zijn zelfs twee teaters die uitsluitend daarvoor subsidie ontvangen. De drie teaters die de grootste subsidie ontvangen zijn in London gevestigd: nl. *The National Theatre* (340.000 pond in 1967-1968), *English Stage Company Limited* (100.000 pond) en *Royal Shakespeare Theatre* (200.154 pond). De laatste groep werkt ook in Stratford-upon-Avon. Zij slurpen bijna 1/3 van alle subsidies voor toneel op. In 1967 werd er door de bevoegde panel een onderzoek gedaan naar de toestand van het Londense gesubsidieerde beroepstoneel. Dit onderzoek bevestigde de optie van de A.C. voor een bijzondere steun aan prestige-groepen ².

Het *National Theatre* is op dit ogenblik het top-teater van Groot-Brittannië. Op 3 juli 1962 werd in het parlement de bedoeling van de regering voorgedragen om samen met de *London County Council* een nationaal teater op te richten. De *National Theatre*

1. *Theatres Act 1968. Chapter 54*, 20 pp.

2. *Twenty second annual report...*, op. cit., p. 25-26.

Board, waarvan de leden benoemd werden door de minister van financiën, startte in augustus 1962. Op 21 oktober 1963 werd de eerste opvoering in *The Old Vic Theatre* gegeven (nu wordt nog steeds deze zaal gebruikt). Op dit ogenblik brengt deze groep van ongeveer 70 spelers onder de leiding van Laurence Olivier jaarlijks 3/4 Engelse stukken en 1/4 buitenlandse op het toneel. De groep ontvangt naast de subsidies van de A.C. ook hulp van de *Greater London Council*. De planning van de groep moet jaarlijks gebeuren voor de A.C. In praktijk wordt er voor zes weken gepland. De variatie in het repertorium en de kwaliteit van de spelers (70 % van de spelers blijft jaarlijks) verzekeren een gemiddelde bezetting van 75 %.

De belangstelling voor toneel vlg. een Gallup Poll van 1965 kan worden uitgedrukt in de volgende cijfers: 15 % van de ganse bevolking waren in de laatste 6 maanden naar toneel of ballet geweest. 28 % deden dit het laatste jaar en 37 % gingen nooit naar toneel. Het teaterpubliek bestaat voor een groot deel (27 % tot 38 %) uit mensen, die een abonnement hebben. Er bestaat ook een verband tussen het genoten onderwijs en de aard van het bezochte toneel. Er is relatief minder toneelbezoek te konstaten bij de mensen van 25 tot 44 jaar dan bij de anderen, omwille van de kinderlast. De verschillende onderzoekers stelden ook een verband vast tussen de inspanning die men doet om naar het toneel te gaan en de kwaliteit van het gebrachte stuk¹.

Dat men in Groot-Brittannië de publieke belangstelling wil vormen bewijst wel voldoende het werk van de *Arts Council* en een opdracht van de minister voor de kunst, Miss Jennie Lee.

De A.C. richtte een speciale *Young people's theatre panel* in om de 90.000 pond, speciaal door de regering voor het jeugdteater ter beschikking gesteld, verantwoord te besteden. De belangrijkste aanbeveling die door deze panel werd geformuleerd is de bouw van een jeugdteater in London. Verder stelde deze kommissie de goede aanpak door sommige professionele groepen vast om verminderde inkomstprijzen voor de jeugd te hebben (in bepaalde gevallen kreeg men hiervoor steun van de industrie)². Ook vanuit

1. Ministry of Housing and Local Government, *Drama and the Arts*, London, 1967, p. 54-63 (Gestencil rapport van de socioloog van het *Urban Planning Directorate of the Ministry of Housing and Local Government*).

2. *Twenty second annual report...*, op. cit., p. 22-24.

de A.C. bestaat er een blijvende inspanning om jeugdteater te stimuleren. In 1967-1968 was er bijna honderdduizend pond voorzien als subsidie aan professionele teaters die voor de jeugd optraden¹.

Gedurende de herfst 1966 en de lente 1967 werd er door inspecteurs van het departement voor onderwijs en wetenschap onder leiding van J. Allen een onderzoek ingesteld naar de dramatische kunst in scholen, jeugdclubs en normaalscholen (*college of education*). Zij trokken een steekproef van 46 lagere scholen, 62 middelbare scholen, 42 jeugdgroepen, 30 normaalscholen en 12 teaters. Het geheel blijft een beschrijvend verslag en geeft een statistische informatie. De opstellers hebben vooral onderzocht hoe de dramatische kunst aan de jeugd wordt voorgesteld in school en jeugdgroep en hebben het opvoedend belang ervan beklemtoond². Onrechtstreeks draagt dit natuurlijk bij tot een later teaterbezoek.

Deze twee initiatieven wijzen duidelijk op de belangstelling in Groot-Brittannië om het teater een toekomst te bezorgen.

§ 6. MUZIEK, ORKESTWEZEN EN LYRISCHE KUNST

Muziek, orkesten, ballet, opera en operette nemen wel het grootste deel van de financiële mogelijkheden van de A.C. in beslag.

Centraal in het opera-leven staat het *Royal Opera House (Covent Garden Limited, London)*. Jaarlijks gaat meer dan 1/3 van de subsidies van de A.C. voor muziek naar deze instelling. In dit *Royal Opera House* (gesticht in 1944) is er een residerende opera-groep, twee balletgroepen en een orkest. De opera-groep telt ongeveer tweehonderd leden. Hij geeft jaarlijks naast de Londense voorstellingen verschillende opvoeringen in regionale centra³.

1. *Twenty third annual report...*, op. cit., p. 68-69.

2. Department of Education and Science, *Drama. Education Survey 2*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1967, 110 pp.

De resultaten van deze survey vindt men in 't kort in: XX, *Drama in Education*, in *Reports on Education*, London, Department of Education and Science, November 1968, n° 50.

3. *The promotion of the arts...*, op. cit., p. 17.

Tabel III.4. Uitgaven voor muziek, opera en ballet door de A.C. in Groot-Brittannië (van 1967 tot 1970) uitgedrukt in ponden

Landsdeel	1967-1968 ¹	1968-1969 ²	1969-1970 ²
Engeland	3.254.964	3.320.000	3.457.000
Schotland	219.095	221.000	227.700
Wales	213.358	212.500	223.000
Totaal	3.687.417	3.753.500	4.007.700
% van ganse budget van de A.C.	51 %	48 %	49 %

Een tweede belangrijke groep is de *Sadler's Wells Company* in London. De twee groepen waaruit deze opera bestaat, spelen gedurende het ganse jaar in London en 30 weken in regionale centra ³. De *Royal Opera* en *Sadler's Wells* ontvingen in 1967-1968 2.037.500 pond van de 2.344.520 pond door de A.C. aan opera en ballet besteed in Engeland. Dezelfde bevoorrechte positie kent de *Scottish Opera Limited* (78.010 pond van de 81.010) en de *Welsh National Opera Limited* (156.500 pond van 157.485 pond) ³.

Ook hier wederom ziet men de grote inspanning van de A.C. om enkele grote instellingen te steunen. De kleine bedragen die nog overblijven worden immers verdeeld over 54 instellingen. London komt ook hier als het best gesitueerd naar voor. Dit is ook het geval voor het orkestwezen.

Sedert 1964 bestaat de *London Orchestral Concert Board* die vier Londense orkesten beheert. Deze wordt gelijk gesubsidieerd door de A.C. en de *Greater London Council*. In 1967-1968 ontving deze raad 233.970 pond of meer dan 1/4 van het ganse budget voor orkesten in Engeland. De overige 3/4 van het beschikbare geld werd tussen 102 orkesten en verenigingen verdeeld. De belangrijkste vereniging voor de muziek is de *National Federation of Music Societies* waarbij ongeveer 1000 verenigingen aangesloten

1. *Twenty third annual report*, op. cit., p. 81, 100, 110. Berekend op basis van de rekeningen.

2. *Civil Estimates 1969-70*, op. cit., p. VIII-28. Berekend op basis van de begrotingen.

3. *Twenty third annual report*, op. cit., p. 83, 103, 112.

zijn. Deze federatie ontvangt jaarlijks een subsidie van de A.C. om haar leden te subsidiëren (in 1967 bedroeg dit 125.800 pond of meer dan 1/8 van alle subsidies van de A.C. besteed aan de muziek). Het is binnen deze federatie dat er heel wat koren gesteund worden.

Een gelijkaardige centralisatie van de subsidiëring ziet men in Schotland. De *Scottish National Orchestra Society Limited* kreeg in 1967-1968 105.000 pond van de 114.363 beschikbare. De rest werd verdeeld over 37 orkesten en muziekverenigingen. Wales verdeelde 20.099 pond over 56 orkesten, maar bewerkte geen concentratie als in Engeland en Schotland. In beide landsdelen wordt er ook een bescheiden bijdrage aan de *National Federation of Music Societies* geleverd ¹.

Op het individuele vlak verleent de A.C. beurzen voor voortgezette muziekoefening, 16 beurzen voor het opvoeren van nieuwe werken, enz. In het gehele budget vormt dit slechts een bescheiden bijdrage (22.979 pond).

De A.C. subsidieert tenslotte nog een aantal muziekfestivals en het opnemen van werk van Britse componisten op platen voor de *British Council*.

Ook voor de muziek bij de jeugd bestond er in de regering een intense belangstelling. In 1966 werd door Jennie Lee, *Minister for the Arts*, opdracht gegeven de muziekopvoeding in scholen, colleges en jeugdverenigingen te onderzoeken. Het belang van deze opvoeding werd daarin beklemtoond. Er wordt ook gewezen op de gunstige toekomst van de muziek wanneer men de jeugd zowel bekwaamt in de muziek of ervoor opleidt ².

§ 7. BEELDENDE KUNSTEN

De staatsverantwoordelijkheid voor de beeldende kunsten wordt eveneens overgedragen aan de politiek-neutrale *Arts Council*. De A.C. voert hoofdzakelijk een beleid dat er op gericht is de beel-

1. *Ibidem*, p. 83-85, 103, 112-113.

The promotion of the arts..., op. cit., p. 15-17.

2. XX, *Music and the Young*, in *Reports on Education*, London, Department of education and science, september 1967, n° 39.

dende kunsten in Groot-Brittannië bij de bevolking te brengen door tentoonstellingen te financieren (meer dan de helft van de begroting voor beeldende kunsten van 1967-1968 ging hiervoor weg) en filmen over kunst te maken en te verspreiden. Anderzijds wordt er ook een inspanning gedaan om het scheppend werk van kunstenaars te stimuleren (1/3 of 111.005 pond van de gehele begroting voor de beeldende kunsten in 1967-1968 ging naar kunstenaars). 30 kunstenaars kregen financiële steun gaande van 250 tot 1000 pond. 99 inrichters van kunsttentoonstellingen mochten in 1967-1968 van een financiële steun genieten gaande van 15 pond tot 23.000 pond. Er werden in dezelfde periode 14 kunstwerken voor openbare gebouwen aangekocht. Deze kosten samen 12.990 pond¹.

De financiële belangrijkheid van de aktie van de A.C. voor de beeldende kunsten is niet erg groot te noemen zoals onderstaande tabel aantoont.

Tabel III.5. Uitgave voor beeldende kunsten door de A.C. in Groot-Brittannië (van 1967 tot 1970) uitgedrukt in ponden

Landsdeel	1967-1968 ²	1968-1969 ³	1969-1970 ³
Engeland	249.284	345.000	375.000
Schotland	44.767	55.000	56.000
Wales	39.569	44.000	47.520
Totaal	333.620	444.000	478.520
% van ganse budget van de A.C.	4,5 %	5,8 %	5,8 %

Ook hier treffen we hetzelfde verschijnsel als in andere landen aan : een merkkelijk geringere financiële inspanning van de staat voor kunstproductie dan voor kunstconservatie.

1. *Twenty third annual report*, op. cit., p. 87-88, 104, 113.
 2. *Ibidem*, p. 81, 100 en 110. Berekend op basis van de rekeningen.
 3. *Civil Estimates*, 1969-70, op. cit., p. VIII-28. Berekend op basis van de begrotingen.

§ 8. FILM

Men mag wel zeggen dat de film in zijn oorspronkelijke benadering van het publiek in Groot-Brittannië aan belang heeft ingeboet : in 1946 waren er nog 1.635 miljoen bioskoopbezoekers, in 1967 nog slechts 274 miljoen ; het aantal bioskopen liep in dezelfde tijd van 4.709 terug tot 1.774. Dit heeft de filmindustrie nochtans niet doen verdwijnen¹.

De ongeveer 120 filmproducenten in Groot-Brittannië produceerden in 1962 (31 december) nog een groot aantal filmen².

Tabel III.6. Aantal geregistreerde filmen in 1962

Speeltijd	Aantal Britse filmen	Aantal vreemde filmen
meer dan 72 minuten	71	248
33 1/3 tot 72 minuten	45	42
minder dan 33 1/3 minuten	201	176
Journalaals	209	—

De speelfilmindustrie bracht in 1960 nog 4,7 miljoen pond in Groot-Brittannië, 6,3 miljoen pond in het buitenland en 3,9 miljoen pond van de *British Film Fund Agency* voor de producenten op. Deze laatste instelling trekt haar geld uit een heffing op de toegangskarten van de bioskopen, zodat elke filmproducent in proportie met het succes van de film een bedrag ontvangt.

In Groot-Brittannië bestaat er geen staatsproductie-eenheid voor film. Sedert 1949 bestaat er wel *The National Film Finance Corporation*. Deze instelling mag een fonds aanleggen tot 8 miljoen pond (6 miljoen van de *Board of Trade* en de rest uit private leningen) om de produktie van filmen te financieren³.

Een andere vorm van bescherming van de Britse filmindustrie bestaat in het quota-systeem. De bioskoopuitbaters zijn door dit systeem verplicht jaarlijks een aantal Britse speelfilmten te pro-

1. *The promotion of the arts...*, op. cit., p. 18.
 2. Central Office of Information, *The Film in Britain*, London, British Information Services, 1963, p. 10.
 3. *Ibidem*, p. 12.

grammeren¹. Sedert 1950 is dit door de *Board of Trade* op advies van de *Cinematograph Films Council* op 30 % van de getoonde filmen bepaald. Voor het bijkomende programma werd dit op 25 % vastgelegd. In 1962 lagen de werkelijke cijfers nochtans hoger: 36,6 % van de hoofdfilm en 44,2 % van de bijfilm waren Britse produkties².

Cinematograph Films Council werd bij wet opgericht met het doel adviezen te geven aan de *Board of Trade* in zake de bevordering van de filmindustrie (*Films Act*, 1960, Section 41). Elke bioskoop moet jaarlijks een toelating krijgen om voorstellingen te geven. Dit gebeurt door de plaatselijke overheid of magistratuur. Deze regeling, oorspronkelijk ingesteld om brandgevaar met filmen te voorkomen, werd later ook voor de morele waardering van de film in voege gebracht. Praktisch wordt deze taak overgedragen aan een onafhankelijke instelling *The British Board of Film Censors* (sedert 1912). Deze wordt wel gefinancierd door de industrie, maar werkt totaal onafhankelijk³.

In de bioskoopwereld in Groot-Brittannië is een sterke concentratie aan de gang. In 1962 waren 630 cinema's of 26 % van het totaal in de handen van twee grote organisaties: *Associated British Cinema* en *Rank Organisation*. Vijf andere groepen beheerden verder 397 cinema's of 16 % van het totaal⁴.

De voorgaande instellingen liggen misschien wel niet rechtstreeks binnen de strikt kulturele sektor van het overheidsbeleid, maar vormen o.i. toch een essentiële bijdrage tot het Britse kultuurpatrimonium.

Een meer kulturele betekenis kan er wellicht toegewezen worden aan *The British Film Institute*. Gesticht in 1933 kan dit instituut werken dank zij een subsidie van de schatkist (426.600 pond in 1968-1969 en 525.000 pond in 1969-1970⁵). Het B.F.I. heeft tot doel het publiek aan te trekken voor goede filmen. In die hoedanigheid beheert het een bioskoop en een filmarchief. Het *National Film Theatre*, gevestigd in het *South Bank Centre* in London, geeft dagelijks kwaliteitsfilm. Het *National Film*

1. *Films Act*, 1960, 8 + 9 Eliz. 2. Ch. 57. Section 1-7.

2. *The Film in Britain*, op. cit., p. 5.

3. *Ibidem*, p. 4.

4. *Ibidem*, p. 5.

5. *Civil Estimates*, 1969-70, op. cit., p. VIII-26.

Archive bevat 7.000 speelfilmen, en een groot aantal journalen en dokumentairs. Het verzamelde eveneens 500.000 foto's om de filmgeschiedenis te illustreren. Verder bestaan er nog dertien belangrijke organisaties die zich bezig houden met de bevordering van de film. Belangrijk zijn nog drie filmfestivals: één in Edingburgh en twee in London¹.

Een beroepsopleiding voor filmproducenten bestond er voor enige tijd niet in Groot-Brittannië. Wel bestonden er enkele kursussen aan enkele kunstschole in London. Dit had tot gevolg dat Minister Jennie Lee een onderzoekscommissie de opdracht gaf de mogelijkheid van een filmschool te onderzoeken. In 1967 konkludeerde deze kommissie dat een dergelijke school zeker zijn nut zou hebben voor de Britse filmindustrie en meende daarom een onafhankelijk instituut dat een driejarige opleiding zou geven te verantwoorden was². In juni 1969 aanvaardde de regering het advies van de kommissie en besloot een dergelijke school te plannen³.

§ 9. KULTURELE CENTRA⁴

Tot voor februari 1965, het verschijnen van het witboek *A Policy for the Arts*, bestonden er in Groot-Brittannië weliswaar kulturele centra (*arts centres*), maar was er geen georganiseerd overheidsbeleid op nationaal vlak. In september 1968 bestonden er reeds meer dan 100 kulturele centra⁵. 30 zijn er tot stand gekomen dank zij de steun van de A.C.⁶. Met kulturele centra wordt bedoeld: „The underlying purpose is to provide under one roof accomodation for as many as possible of the artistic activities of a town”⁷.

Sedert 1965-1966 werd door de regering aan de A.C. toegelaten

1. *The Film in Britain*, op. cit., p. 16-18.

2. Department of Education and Science, *National Film School. Report of a committee to consider the need for a National Film School*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1967, V + 49 pp.

3. Department of Education and Science, *Draft copy for Education and Science in 1969*, n° 62.

4. Indien geen bronvermelding wordt gegeven komen de gegevens uit het 22e en 23e jaarverslag van de A.C.

5. *A going concern*, op. cit., p. 4.

6. Department of Education and Science, *Arts facilities in educational and other establishments*, Administrative Memorandum n° 9/68, 15th July 1969, p. 8.

7. *Drama and the arts*, op. cit., p. 7.

kontrakten aan te gaan met regionale en plaatselijke autoriteiten om subsidies te geven bij het oprichten van kulturele centra, teaters en concertzalen. Het eerste jaar mochten verbintenissen worden aangegaan tot 250.000 pond. Vanaf het tweede jaar mocht men kontrakten tot een totaal van 500.000 pond afsluiten. In 1966-1967 liep de verbintenis van de A.C. op tot 400.000 pond en in 1967-1968 tot 600.000 pond. In de begrotingen van 1968-1969 en 1969-1970 werd er met dit doel resp. 350.000 en 470.000 pond ingeschreven. In 1967-1968 werd er op deze basis met 24 organisaties of lokale autoriteiten een kontrakt afgesloten, zodat van 1965 tot 1968 hiervan 77 instellingen hebben kunnen genieten (66 in Engeland, 7 in Schotland en 4 in Wales). Het overgrote deel van de kontrakten gaat nochtans niet naar kulturele centra, in de juist gegeven betekenis, maar wel naar teaters.

Tegelijkertijd met de heroriëntering van de Britse politiek t.o.v. de kulturele centra werd er ook een plan ontworpen voor een reusachtig kultureel centrum in Londen *The South Bank Arts Centre*¹. Regering en *Greater London Council* zouden hiervoor elk 3.750.000 pond uittrekken². Nu bestaat er hierin reeds *Royal Festival Hall*, *Queen Elisabeth Hall*, *National Film Theatre*, en *Art Galleries*. Het *National Theatre* nadert zijn voltooiing (*The National Theatre Company* zal hierin werken).

Kulturele centra konden reeds voor 1965 gesubsidieerd worden door de plaatselijke overheden konform „section 132” van de *Local Government Act 1948* en door de *County Councils* volgens „section 6” van *Local Government Act 1963*. Sedert 1965 kunnen zij ook voor maximaal 50 % van de bouwkosten gesubsidieerd worden door de A.C.³.

Er bestaat ook een werkingstoelage van de A.C. voor kulturele centra. Het is niet mogelijk op basis van de rekening uit te maken hoeveel werkingskredieten aan kulturele centra gegeven worden, omdat deze subsidie kan gaan langs regionale kulturele raden. De begrotingen van 1968-1969 en 1969-1970 voorzien voor *Arts Associations*, *Art Centres* and *Art Clubs*, resp. 170.000 en 132.000 pond.

1. Central Office of Information, *The South Bank Arts Centre*, Factel n° 525, London, 20 February 1967.

2. *Partnership in Patronage*, op. cit., p. 3.

3. *Arts facilities in educational and other establishments*, op. cit., p. 8.

Tenslotte moet er nog de aandacht gevestigd worden op de *community centres*, d.z. gebouwen „having athletic, social or educational objects”. Het departement kan deze tot 50 % subsidiëren (tot maximaal 10.000 pond). *Local Education Authorities* en *local authorities* konden deze reeds oprichten sedert resp. 1944 en 1937. De werkingskredieten kunnen gegeven worden door de plaatselijke autoriteiten. Deze centra geven naast ontspanningsmogelijkheden o.a. plaats aan amateurtoneel, schildersklassen en koren¹. In 1964 waren er 1.200 dergelijke centra in Groot-Brittannië².

§ 10. JEUGDWERK

Het duurde in Groot-Brittannië tot 1918 vooraleer de staat zich aan het jeugdwerk ging interesseren. Voor die periode bestonden er reeds belangrijke private (meestal religieus gebonden) initiatieven, zoals Y.M.C.A. (1844), Y.W.C.A. (1855), C.Y.M.S. (1844), en later nog *Boy Scout Movement* en *Girl Guides Association* (begin 20e eeuw). In 1918 werd aan de *local education authorities* geadviseerd *juvenile organisations committees* op te zetten. Verplichtend was deze wet nog niet. Bij het begin van W.O. II werd door de *Board of Education* het advies gegeven een *National Youth Committee* (later *Youth Advisory Council*) op te richten en een administratieve eenheid voor het jeugdbeleid aan het ministerie van opvoeding en wetenschap toe te wijzen. De *1944 Act* legde tenslotte de jeugdzorg verplichtend op aan de lokale autoriteiten. In november 1958 werd het *Albemarle Committee* opgericht, dat in februari 1960 rapport uitbracht. De visie van deze commissie zou het jeugdbeleid in Engeland en Wales van het volgende decennium bepalen³.

Van de geplande gebouwen die van april 1960 tot maart 1969 moesten worden opgericht voor een bedrag van 32 miljoen pond waren er einde 1968 3.002 klaar gekomen voor een bedrag van 27.048.000 pond. Op dat ogenblik waren er nog 206 gebouwen voor een totaal van 3.034.000 pond in aanbouw en waren de plannen van 193 projecten (1.502.000 pond) goedgekeurd.

1. *Ibidem*, p. 6, 10.

2. Van Mechelen, F., e.a., *Zalen bestemd...*, op. cit., p. 102.

3. Department of Education and Science, *The Youth Service*, in *Reports on Education*, London, n° 5, September 1966.

Deze programmatie uitgedrukt in ponden neemt voortdurend toe: 1968-1969: 3,8 miljoen pond (167 projekten), 1969-1970: 4,5 miljoen pond (202 projekten), 1970-1971: 5 miljoen pond¹.

Op basis van de *Social and Physical Training Grant Regulations* 1939 werden er in 1968 390 lokale projekten geholpen (voor meer dan 1 miljoen pond)². Dezelfde regeling verstrekt aan de vrije nationale jeugdorganisaties jaarlijks werkingskredieten. In 1959-1960 werden deze tussen 23 organisaties verdeeld; in 1969-1970 werden ze tussen 51 organisaties verdeeld. Het totale bedrag hiervoor was 369.635 pond waarvan meer dan 1/3 voor de vijf nationale verenigingen van jeugdclubs (142.655 pond) gaat. Voor experimenteel jeugdwerk werd er 36.500 pond in 1968 uitgetrokken.

Interessant werk wordt er geleverd door het *Youth Service Information Centre*. Dit dokumentatiecentrum publiceert maandelijks een tijdschrift waarop meer dan 2000 jeugdleiders geabonneerd zijn, en stuurt regelmatig informatie over jeugdwerking naar 8.000 jeugdleiders³.

Op het lokale vlak wordt er natuurlijk nog meer inspanning gedaan voor de jeugd. In 1964-1965 bereikte de totale inspanning van de lokale autoriteiten 6,5 miljoen pond⁴.

De vorming van jeugdleiders werd in Groot-Brittannië in 1961 grondig aangepast. Het departement richtte in Leicester het *National College for the Training of Full-Time Youth Leaders* op. Tegelijkertijd werden nog vier bestaande instellingen door het departement erkend om hetzelfde diploma als het *National College* af te leveren (Westhill, Swansea, Liverpool en London). Aan het juistgenoemde *National College* is *Youth Service Information Centre* verbonden (sedert 1964). Per 31 december 1968 waren er 1.580 full-time jeugdleiders, die een diploma behaalden. De twee laatste jaren studeren er ongeveer 200 studenten af aan deze instituten (de post-graduate opleiding in Manchester inbegrepen). Meer dan de helft hiervan studeert af aan het *National College*. Ondertussen werden er reeds een aantal vervolmakingskursussen

1. Department of Education and Science, *Draft copy for Education and Science in 1969*, n° 93.

2. *Ibidem*.

3. *Ibidem*, n° 94.

4. *The Youth Service*, op. cit., p. 3.

van vijf weken in Leicester ingericht¹. Een *Joint Negotiating Committee for Youth Leaders* werd eveneens opgericht om de vergoedingen en werkvoorwaarden van de beroepsjeugdwerkers te regelen².

Naast deze full-time jeugdleiders worden er nog een groot aantal part-time betaalde jeugdleiders en vrijwillige jeugdleiders tewerkgesteld. In 1963 waren er 4.058 part-time betaalde jeugdleiders in Engeland en Wales. Voor de vrijwilligers werd er in 110 van de 146 *local education authorities* in Wales en Engeland gemeenschappelijke opleidingskursussen ingericht voor elke streek (1963)³.

Het Britse departement voor opvoeding en wetenschap heeft het toekomstig jeugdbeleid niet aan het toeval overgelaten. In oktober 1969 kwam het rapport *Youth and community work in the 1970 s.* tot stand. Dit rapport is het werk van de *Youth Service Development Council* in opdracht van het *Department of Education and Science*. Dit rapport stelt een sterke wijziging vast in het beeld van de jeugd van dit ogenblik en de toekomst. De jeugdbewegingen verliezen veel leden na de leeftijd van 16-17 jaar. Het wordt op die wijze duidelijk dat er een sterker verschil is tussen de leeftijdsgroep van 14 jaar en deze van 18 jaar dan tussen deze van 18 en 28 jaar. Het is de taak van een *Youth and Community Service* los te komen van de „club-is-the-youth-service approach” en de jeugd eender waar te gaan zoeken en te benaderen. Daar meer dan 50 % van de jeugd langer dan verplicht onderwijs blijft volgen is de school een belangrijke hulp bij het jeugdwerk. De kommissie meent verder dat het nodig is de meer dan 18 jaar oude personen als volwassenen te behandelen en in functie daarvan de subsidiëring uit te breiden en bijzondere aandacht te hebben voor ontspanningscentra waar de twee sexen elkaar kunnen ontmoeten. Op basis van deze beginselen formuleert de raad tenslotte de maatregelen die de verschillende verantwoordelijken voor het jeugdbeleid moeten nemen⁴.

1. *Education and Science in 1969*, op. cit., n° 91.

2. *The Youth Service*, op. cit., p. 4.

3. *The Youth Service*, op. cit., p. 4.

4. Youth Service Development Council, *Youth and community works in the 1970 s.*, in *Youth Service*, Vol. 9, n° 8, September 1969, 4 pp.

§ 11. VOLKSOPVOEDING¹

De *Education Act 1944* legt aan de minister (van opvoeding en wetenschap) op er over te waken dat de lokale autoriteiten zich inlaten met „further education”, waaronder besloten ligt: „leisure-time occupation, in such organised cultural training and recreative activities as are suited to their requirements, for any persons over compulsory school age who are able and willing to profit by the facilities provided for that purpose; ...”. Door de *Further Education (Grant) Regulations, 1959* is de subsidiëring van instellingen, kursussen en nationale organisaties voor volwassenenvorming geregeld. Zowel voor de bouw en uitrusting als voor de werking van de instituten voor volwassenenvorming is er geld voorzien. De minister is bij het subsidiëren gebonden rekening te houden met het peil van de cursus, de noden van de streek, de aanwezigheid van andere opvoedingsorganen in de streek en de bijdragen van de studenten². Deze wet en regeling is enkel op Engeland en Wales van toepassing.

Op basis van deze wet en reglement besteedde het *Department of Education and Science* 1.296.232 pond aan volwassenenvorming in 1966-1967. Daarvan ging 1.070.629 pond naar de verantwoordelijke instellingen voor volwassenenvorming; 109.711 pond werd er aan de werking van residentiële kolleges voor volwassenenvorming besteed en 84.892 pond voor de bouw van dergelijke kolleges. De nationale verenigingen ontvingen 30.940 pond. Daarnaast richt het departement een vormingskursus in voor volksoepvoeders en geeft langs haar publikaties informatie over de werking van de volksoepvoeding³.

Op regeringsvlak wordt er verder nog aandacht gegeven aan volksoepvoeding in het kader van het leger (*Ministry of Defence*) en de gevangenen (*Home Office*).

De lange traditie in het volksoepvoedingswerk heeft voor gevolg gehad dat men hier een opmerkelijk groot aantal organisaties kent.

1. De informatie over volksoepvoeding werd verstrekt door de heer E. M. Hutchinson, Secretary of the National Institute of Adult Education (England and Wales).

2. XX, *Legislation and Regulations - Abstracts relevant to adult education*, in National Institute of Adult Education, *Adult Education in 1968*, London, 1968, p. 70-72.

3. *Ibidem*, p. 12.

Er bestaan b.v. organisaties die de gemeentelijke volksoepvoedingsorganen verenigen, die de *county councils*, de *divisional executives*, de *chief education officers* en de *education officers* verenigen. Engeland en Wales hebben 10 regionale adviesraden, 60 *county councils* en 85 raden voor *county boroughs* (1968). De *Inner London Education Authority* wordt in zijn werk gesteund door 20 *London boroughs*. Al deze officiële organen hebben een staf van volksoepvoeders opgebouwd, die bijgestaan wordt door een groot aantal part-time werkers¹.

Het is ook voor de meeste volksoepvoedingsinrichters de gewoonte zich in hun werk te associëren met het *extra-mural work* van bepaalde universiteiten. Dit zijn instellingen die verbonden zijn met universiteiten maar zich uitsluitend op een publiek buiten de universiteiten richten. De opleiding gebeurt in verschillende vormen: van een enkele voordracht tot lange zittingen over de meest verscheiden wetenschappelijke onderwerpen. Op dit ogenblik zijn er 24 universiteiten die een dergelijk volksoepvoedingsprogramma hebben en hiervoor 304 tutors full-time inschakelen. Daarnaast zijn er nog ongeveer 5000 tijdelijke tutors, waarvan de helft aan de universiteit zelf verbonden is. Deze *extra-mural departments* zijn verenigd in een overlegorgaan: *Universities Council for Adult Education*².

Er bestaan verder ook nog speciale kolleges voor het volksoepvoedingswerk, die ofwel door de LEA worden gefinancierd, ofwel door verenigingen. Op dit ogenblik zijn er 8 kolleges die een opleiding geven van één tot twee jaar. Zij hebben een gelijkaardige structuur als de universiteiten en leveren diploma's af die voor sommigen de toegang tot de universiteiten mogelijk maakt. De inhoud van de kursussen is gericht op kennis van het hedendaagse economische en sociale leven, taal- en literatuurstudie. Naast deze lange opleiding bestaan er nog 31 *shortterm residential colleges*, die een vorming geven variërend van een week-end tot drie maanden³.

Een belangrijke onafhankelijke organisatie is *The Workers' Educational Association*. Sedert 1903 werkt deze organisatie voor de verdere vorming van de arbeiders. Ze is over 21 districten en

1. *Ibidem*, p. 14-28 (de instellingen werden samengeteld).

2. *Ibidem*, p. 29-32.

3. *Ibidem*, p. 41-45.

3000 verenigingen verspreid, die samen meer dan 40.000 leden hebben. Zij ontvangen subsidies van het *Department of Education and Science* en door de LEA worden de administratieve onkosten betaald¹.

The Educational Centres Association propageert sedert 1920 de idee dat de volksoopvoeding in een eigen centrum moet gebeuren. Deze organisatie verenigt de opvoedingscentra ingericht door de LEA, de universiteiten, volksoopvoedingskolleges en vrije instellingen. In 1966-1967 hadden de aangesloten instituten 59.256 studenten en 89.064 inschrijvingen in 4.249 klassen².

Als overlegorgaan en advieskollege voor de volwassenenvorming in Engeland Wales (ofschoon niet alle volksoopvoedingsverenigingen aangesloten zijn) fungeert sedert 1949 *The National Institute of Adult Education (England and Wales)*. Hierbij zijn LEA, universiteiten, vrije volksoopvoedingsorganisaties en ook individuele personen aangesloten. Dit instituut publiceert een vaktijdschrift (*Adult Education*), doet onderzoek, verzamelt informatie, legt kontakten met andere instellingen en geeft advies op het vlak van volwassenenvorming aan vakmensen en het gewone publiek³. Voor Schotland bestaat er een gelijkaardig, onafhankelijk *Scottish Institute of Adult Education*.

In Schotland is het volksoopvoedingswerk op een gelijkaardige leest geschoeid ofschoon de werking in centra niet zo sterk ontwikkeld is. Aan de scholen worden wel dikwijls lokalen voor volwassenenvorming gebouwd. Er waren in 1968 36 LEA's, 5 *university extra-mural departments*, één residentieel kollege (opleiding van één jaar) en 10 andere kolleges voor volwassenenvorming⁴.

§ 12. SPORT EN OPENLUCHTLEVEN⁵

Zoals op de meeste andere bestudeerde gebieden is ook hier het *Department of Education and Science* niet de inrichter van de sportieve manifestaties in Groot-Brittannië, maar wel subsidieert

1. *Ibidem*, p. 33-34.

2. *Ibidem*, p. 35-40.

3. *Ibidem*, p. 9-10.

4. *Ibidem*, p. 75-81.

5. De informatie hebben wij te danken aan Miss Olive W. Newson, Principal Executive Officer of The Central Council of Physical Recreation.

de staat nationale en lokale sportverenigingen (liefhebbers, geen beroepsbonden) en helpt financieel bij de oprichting van de noodzakelijke infrastructuur. In dit beleid wordt de regering geadviseerd door *The Sports Council* (sedert 1965). De voorzitter van deze raad is de *Parliamentary Under-Secretary for Education and Science*, die de minister is met een bijzondere verantwoordelijkheid voor de sport. In samenwerking met de lokale autoriteiten werden er 9 regionale sportraden in Engeland opgericht, 1 in Schotland en 1 in Wales. De raden helpen *The Sports Council* bij de planning der sport-infrastructuur¹.

Ofschoon de *Physical Training and Recreation Act*, 1937 reeds de mogelijkheid voorzag subsidies te verlenen aan nationale en lokale sportverenigingen van liefhebbers en eveneens de infrastructuur te ondersteunen, zou het duren tot de zestiger jaren vooraleer de regering van deze macht zou gebruik maken. Het *Wolfenden Committee* ingericht door de *Central Council of Physical Recreation* (CCPR), wees in 1960 uitdrukkelijk op dit tekort. Onder invloed van deze laatste organisatie is daar verandering in gekomen².

Door de oprichting van *The Sports Council* werd de verdeling van de beschikbare gelden aan de vier ingebouwde commissies ter advies voorgelegd. Hun advies had hierin een duidelijke invloed.

Het *International Committee* heeft tot opdracht de subsidiëring te bespreken van de internationale vertegenwoordiging van Britse sportleden. In 1965-1966 werd er met dit doel 25.305 pond aan 47 organisaties gegeven.

Een tweede commissie, *Research and Statistics Committee*, zet haar aandacht op de bevordering van medisch onderzoek voor de sport, sport-sociologisch onderzoek en planning van de infrastructuur, en het aanleggen van een ruime dokumentatie over sport en openluchtlevens.

Het *Sports Development and Coaching Committee* adviseert vooral in de verdeling van de subsidies voor de administratie en de opleiding in de nationale hoofdkwartieren van de verschillende sportfederaties en voor de infrastructuur voor lokale liefhebbers-

1. The Central Office of Information, *Sport in Britain*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1968, p. 1.

2. The Sports Council, *A report*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1966, 32 pp.

organisaties en nationale centra. Ook wat de werking van de verschillende sportorganisaties betreft geeft deze raad adviezen. Zo b.v. wijzen zij op de mogelijkheid tot uitwisseling te komen op nationaal vlak tussen de oefenmeesters in het kader van de CCPR.

De subsidies aan de nationale hoofdkwartieren en de subsidies voor de infrastructuur zijn de laatste jaren opmerkelijk gestegen. Stelt men 1960-1961 gelijk aan 100 dan vindt men voor 1965-1966 een index = 288.

Tabel III.7. Financiële steun van de regering aan de nationale sportorganisaties (liefhebbers) en de sport-infrastructuur in Groot-Brittannië van 1960 tot 1966¹

Jaar	Nationale sportorganisaties	Infrastructuur	Totaal
1960-1961	195.922 pond	63.217 pond	259.138 pond
1961-1962	254.769 pond	92.590 pond	347.359 pond
1962-1963	304.522 pond	112.836 pond	417.358 pond
1963-1964	381.127 pond	179.363 pond	560.490 pond
1964-1965	467.167 pond	388.505 pond	855.672 pond
1965-1966	565.666 pond	739.695 pond	1.305.361 pond

Dit is niet de enige variatie die over die periode is waar te nemen. In 1960-1961 werden met bovengenoemd bedrag 16 organisaties geholpen. In 1965-1966 worden er echter 96 organisaties gesteund. Hiervan gaat het grootste deel (74 %) naar de CCPR, en de *Scottish Council of Physical Recreation* en de drie toen bestaande *National Recreation Centres*.

Nog meer opmerkelijk is de stijging van de staatsuitgaven voor sport-infrastructuur ten dienste van sport-liefhebbersorganisaties. Tegenover 1960-1961 krijgt het jaar 1965-1966 de index 1170. Binnen zes jaar tijd wordt het bedrag voor sportgebouwen en -pleinen meer dan elf maal groter. Maar ook hier zijn het wederom een aantal sporttakken die meer belangstelling krijgen in vergelijking met anderen. Vier van de 21 vermelde sporttakken krijgen bijna de helft van de subsidie in 1965-1966 (354.700 pond) d.z.

1. *Ibidem*, p. 13.

cricket, golf, rugby en tennis. Ook de *National Recreation Centres* krijgen veel hulp : 91.909 pond¹.

Daarnaast bestaat er nog een groot aantal andere vormen van subsidie zodat de bijdragen van staat en lokale autoriteiten tot 34,1 miljoen pond in 1965-1966 opliepen :

- A. Uitsluitend voor sport bestemde infrastructuur : 25,7 miljoen pond.
- B. Gelegenheden voor algemene fysieke ontspanning : 3,7 miljoen pond.
- C. Gedeeltelijk voor sport gebruikte gelegenheden : 4,7 miljoen pond.

Onder A horen de initiatieven van de lokale autoriteiten (278 projecten in 1965-1966 ; 90 % van het geld ging naar zwembaden) en de onderwijsinstellingen. Elk slurpt ongeveer de helft van A op. Onder B is de zorg voor het behoud van groenzones begrepen (3,3 miljoen pond door de lokale autoriteiten betaald). Onder C tenslotte worden de „community centres” en de „village halls” gerekend².

Het kleine bedrag wordt door de *Sports Council* verdeeld vlg. het beginsel : subsidiëren tot 50 % (tot een maximum van 10.000 pond) van de kosten van het project.

De vierde commissie in *The Sports Council* is het *Facilities Planning Committee*. Van groot belang is het advies van deze commissie om 11 regionale sportraden in te richten, die voor de planning van groot belang zijn. De secretarissen van deze raden worden door de regionale centra van de CCPR en de SCPR verzorgd. Deze vierde commissie werkt uiteraard veel samen met het *Ministry of Housing and Local Government* omwille van de planning. Volgens deze commissie heeft Groot-Brittannië nood aan grote veelzijdig gerichte sporthallen in de grote steden en kleine hallen in de kleinere gemeenten.

Tot slot nog een korte toelichting over de CCPR. Gesticht in 1939 heeft deze raad, bestaande uit 300 leden (waarvan 200 nationale sportorganisaties zijn) zich steeds ingespannen om de fysische en geestelijke gezondheid van de gemeenschap te bevorderen. Dit

1. *Ibidem*, p. 26-29.

2. *Ibidem*, p. 30-31.

gebeurt door technische en administratieve adviezen te verstrekken aan de nationale en lokale sportorganisaties. De CCPR organiseert eveneens opleidingsdagen voor de instructors van de verschillende sporttakken. Een ander belangrijk initiatief zijn de *National Recreation Centres*. In 1968 bestonden er vier en waren er twee gepland. Deze centra zijn uitgerust voor verblijf ter plaatse en beschikken over goede instructors voor een ideale sportvorming¹.

§ 13. OPENBARE BIBLIOTHEKEN

Reeds in 1850 had Groot-Brittannië een wetgeving over het bibliotheekwezen. Deze was echter niet dwingend. De *Public Libraries and Museums Act 1964* zal echter de zorg voor de bibliotheken opleggen aan de *library authorities*. De staatssecretaris voor onderwijs en wetenschap kan de uitvoering van de plichten van de *library authorities* afdwingen (section 10). Hij staat daarenboven in voor een goede spreiding van de bevoegdheden van de *library authorities* over Engeland en Wales (section 4, 5, 6). Deze *library authorities* kunnen van verschillende aard zijn, nl. *the County boroughs, the councils of counties, London boroughs, municipal boroughs, urban districts*. In de uitoefening van deze wet zal de staatssecretaris worden geadviseerd door twee *Library Advisory Councils*, één voor Engeland en één voor Wales, waarvan hij zelf de leden op grond van hun deskundigheid benoemt (section 2)².

In 1968 hadden Engeland en Wales 481 *library authorities* die met 22.666 personeelsleden 11.286 dienstpunten verzorgden. Zij beheerden ongeveer 91 miljoen volumes en leenden 500 miljoen boeken aan meer dan 20 miljoen lezers uit. Meer dan 200 *library authorities* verzorgden daarenboven een diskoteek. Meer dan 500 bibliobussen bedienen de ver verwijderde plaatsen³.

De wet van 1964 voorziet ook in de oprichting van regionale raden voor samenwerking tussen bibliotheken (section 3). Hierdoor is het mogelijk werken aan te vragen, die niet in de plaatselijke bibliotheek te vinden zijn. Per regionale raad (*Regional Library*

1. Central Council of Physical Recreation, *Annual Report 1967/68. Sport for All*, London, 1968, 36 pp.

2. *Public Libraries and Museums Act 1964, op. cit.*, p. 1-10.

3. Harrison, K. C., *Libraries in Britain*, London, Longmans, Green and Co. LTD, 1968, p. 8-13.

System) is er een hoofdbibliotheek, die de boeken binnen de streek opspeurt (sommige hoofdbibliotheken hebben een regionale kataloog). Vindt men het niet, dan kan men nog beroep doen op de *National Central Library* die over ongeveer 400.000 volumes beschikt. Deze kan op haar beurt wederom in grote nationale en buitenlandse bibliotheken navraag doen. Dergelijke samenwerkingen op regionaal, nationaal en internationaal vlak gebeuren jaarlijks ongeveer 250.000 keren.

In het kader van deze samenwerking dient ook de grote betekenis van de *National Lending Library for Science and Technology* onderstreept te worden. Sedert 1962 beschikt deze bibliotheek, gevestigd in Boston Spa (Yorkshire), over 29.000 wetenschappelijke en technische periodieken, die binnen de interbibliothekaire samenwerking kunnen geleend worden.

Sedert twintig jaar bestaat er ook een strekking bij de Britse bibliotheken om te specialiseren in een bepaalde tak.

Voor Schotland bestaat er een gelijkaardige samenwerking geïntegreerd door de *Scottish Central Library* (Edinburgh)¹.

De financiering van de openbare bibliotheken gebeurt door de belastingen die de plaatselijke overheid mag innen. De staatssecretaris kan echter ook financiële hulp geven aan instellingen, die catalogi aanleggen waarvan alle *library authorities* kunnen genieten (section 9 van de wet van 1964).

De opleiding van bibliotekarissen gebeurt op twee niveau's. Er bestaat een tweejarige „non-graduate” opleiding aan 15 bibliotekarisscholen. Er is ook een post-graduate opleiding van één jaar aan 14 universiteiten. Het *College of Librarianship, Wales* heeft in 1968 zelfs een universitaire graad in de bibliotheekwetenschap opgericht. Door al deze initiatieven werden er 2.406 studenten opgeleid voor bibliotekaris en zal Groot-Brittannië in de toekomst een zeer gespecialiseerd kader bezitten².

Van groot belang voor de ontwikkeling van het bibliotheekwezen in Engeland was en is nu nog de *The Library Association*. Deze organisatie van bibliotekarissen werd in 1877 gesticht en werd door een *Royal Charter* van 1898 erkend. Het doel van deze

1. *Ibidem*, p. 24-27.

2. *Ibidem*, p. 31-33.

organisatie is het bibliotheekwezen te verbeteren door bibliotekarissen te verenigen, de administratie van de bibliotheken te rationaliseren, door bibliografische studies te ondernemen en door examens voor bibliotekarissen uit te schrijven¹.

Hoofdtak van de LA was het inrichten van examens om als erkende bibliotekaris te mogen optreden. In 1968 boden zich 1.510 kandidaten voor het eerste deel aan, 2.283 voor het tweede deel en 226 waren post-graduates. Deze examens zijn een absolute voorwaarde om te kunnen worden opgenomen in de *Register of Chartered Librarians*, die sedert 1899 wordt bijgehouden. Op 31 december 1963 waren er 2.038 *fellows* en 6.772 *associates* in deze register opgenomen. De examens worden nu ook afgenomen door 4 lokale bibliotheekscholen (enkel voor deel 1) en universiteiten. Deze moeten daarvoor echter de toestemming van de LA hebben.

De LA telde einde 1968 16.628 leden. De gevoerde aktie verliep op zeer verschillende wijzen: congressen, werkkommissies, publikaties, onderzoekopdrachten, enz. Men moet hier wel opmerken dat in de LA niet uitsluitend bibliotekarissen van openbare bibliotheken verenigd zijn maar ook deze van de nationale en wetenschappelijke bibliotheken. De aktie van de LA werd regionaal in 12 afdelingen georganiseerd en werd naargelang de belangstellings sfeer in 15 groepen ingedeeld (b.v. *Branch and Mobile Libraries Group, Cataloguing and Indexing Group, County Libraries Group, Medical Section, etc.*)².

§ 14. MUSEA EN ARCHIEVEN

De musea in Groot-Brittannië kennen nog een grote belangstelling. De zestien nationale musea werden in 1967 door 13 miljoen bezoekers bezocht. Het *Science Museum* kende het meeste succes met zijn 1,91 miljoen bezoekers en werd daardoor het tweede meest bezochte museum in Europa³.

1. The Library Association, *Charter and Bye-Laws*, London, 1967, p. 3.

2. The Library Association, *Annual Report 1968*, London, 1969, 39 pp.

3. Department of Education and Science and the Scottish Education Department. *A going concern*, in *Report on the arts*, September 1968, p. 2. De twee *National Libraries* van Schotland en Wales werden niet meegeteld.

De financiële inspanning van de staat voor de musea is in handen van de bijzondere minister voor de kunsten in het kader van het *Department of Science and Education*¹. De gelden voorzien in deze begroting zijn bijna uitsluitend voor de nationale musea in Engeland, Schotland en Wales (er zijn er 18). De verantwoordelijkheid voor deze staatssteun berust enkel voor het *Science Museum* en het *Victoria en Albertmuseum* in handen van het departement; de verantwoordelijkheid voor het *Royal Scottish Museum* is ten laste van het *Scottish Education Department*. Voor de andere nationale musea zijn *Trustees* waarvan de leden door de eerste minister benoemd zijn, verantwoordelijk. Het beheer van de gelden ligt nochtans steeds bij de leiding van de 18 musea.

Naast de gewone personeelslasten en werkingskredieten ontvangen de musea speciale subsidies voor de aankoop van nieuwe kunstwerken. Voor 1969-1970 werd er 976.691 pond voorzien voor de aankoop van nieuwe kunstwerken of archeologische vondsten (bijna 13 % van het totaal bedrag voor musea in 1969-1970: 7.615.000 pond). Daarnaast beheert het *Albert en Victoria Museum* nog 100.000 pond om de aankoop van kunstwerken te financieren in lokale musea; het *Royal Scottish Museum* beheert met een gelijkaardig doel 3.000 pond. De personeelskosten slopen het grootste bedrag op nl. 78 % of 6.148.275 pond².

De gebouwen (voor de musea) in Londen en Edinburg worden verzorgd door het *Ministry of Public Buildings and Works*, dat de prioriteiten laat bepalen door de *Standing Commission on Museums and Galleries*. In 1964-1965 werd er met de bedoeling de musea te herstellen en uit te breiden een twaalfjarenplan van 5 miljoen pond opgesteld. Daarnaast werden er nog speciale plannen gemaakt voor de *British Museum Library* (15 miljoen pond) en de *National Science Reference Library* (1,5 miljoen pond).

De juist genoemde zeer hoge bedragen steken wat schril af tegen de cijfers van enkele jaren terug. Van 30 juni 1958 tot 31 maart 1964 werd er slechts iets meer aan aankopen besteed van kunstwerken dan in 1969-1970, nl. 1.194.303 pond. In dezelfde periode werd er 1.274.600 pond aan herstellingen van musea besteed³.

1. Vóór maart 1965 werden de subsidies rechtstreeks uitgekeerd door de *Treasury*.

2. *Civil Estimates 1969-70*. (Eigen bewerkingen van de cijfers.)

3. *Government and the arts. 1958-1964*, op. cit., p. 26-29.

In het overheidsbeleid voor de musea wordt een belangrijke rol gespeeld door de *Standing Commission*. Deze *Standing Commission* bestaat uit 6 leden benoemd door de eerste minister, en 6 leden benoemd door de *Trustees* van de nationale musea. De belangrijkste taak van deze kommissie is adviezen geven om de prioriteit van de herstellingswerken aan musea te bepalen en een vijfjarenplan opstellen om de regeringssteun bij de aankoop van kunstwerken te richten. Zulke vijfjarenplannen laten de museadirecties toe hun aankopen te plannen over verschillende jaren. Verder onderzoeken zij nog de verhoudingen tussen de nationale en lokale musea.

Schotland en Wales kennen elk ook een speciale raad die de samenwerking van de lokale musea moet bevorderen. Zij beschikken beide over een klein bedrag, resp. 3.000 en 1.250 pond in 1969-1970. Voor Engeland werd in 1969-1970 voor een gelijkaardig doel 52.000 pond vastgelegd. Dit wordt beheerd door de *Area Museums Councils*, die zowel private als publieke musea vertegenwoordigen, lokale autoriteiten als universiteiten en de *Museums Association*.

Groot-Brittannië heeft naast de grote nationale musea 900 lokale musea, die sterk in belangrijkheid verschillen. Een onderzoek van de *Standing Commission* (1960-maart 1963) in opdracht van de regering bracht de grote moeilijkheden waarmee deze musea te kampen hadden aan het licht. De regering besloot weliswaar haar bijdragen voor de aankoop van kunstwerken, verdeeld door het *Victoria and Albert Museum* en het *Royal Scottish Museum* te verhogen, maar meende toch de verantwoordelijkheid voor de verdere werking van deze musea aan de plaatselijke overheid te moeten overlaten. Slechts tweemaal werd door de regering een bijzondere inspanning gedaan voor kunstwerken in lokale musea (Liverpool en Hull) (tot 1964 althans)¹. Ondertussen bestaan er wel regionale afspraken tussen de musea en worden er kunstwerken door de nationale musea uitgeleend.

De oprichting en de werking van de lokale musea in Engeland en Wales wordt geregeld door de *Public Libraries and Museums Act 1964* (in werking sedert 1 april 1965).

1. *Government and the arts, 1958-1964, op. cit.*, p. 11-12.

De *Museums Association* verenigt de stafleden van de musea. Het is een onafhankelijke vereniging, die informatie en opleiding aan kaderleden wil geven.

Engeland kent naast de publieke musea nog een groot aantal private stichtingen, die het kunstpatrimonium behoeden. Zij krijgen geen staatssteun.

Een andere maatregel tot bescherming van het kunstpatrimonium door de regering gevoerd ligt in de benoeming van een *Reviewing Committee appointed by the chancellor of the exchequer in december 1952*. Het toenemende belang van deze kommissie wordt duidelijk bij het beschouwen van de volgende cijfers: in 1957-1958 werden er voor 9,5 miljoen pond kunstwerken en antiekwiteiten geëxporteerd en voor 7 miljoen geïmporteerd; in 1967-1968 beliepen deze cijfers resp. 37,5 miljoen en 36,1 miljoen¹. Uiteraard komen niet alle kunstwerken voor deze kommissie. In 1967-1968 bedroeg dit aantal slechts 20, nadat de bevoegde expert aan de *Board of Trade* had medegedeeld dat export zou geweigerd worden omwille van het nationale belang van de voorwerpen. Negenmaal werd er geadviseerd het kunstvoorwerp niet te exporteren. De criteria die hierbij gelden werden geformuleerd door het *Waverley Committee*.

- „(i) Is the object to closely connected with our history and national life that its departure would be a misfortune?
- (ii) Is it of outstanding aesthetic importance?
- (iii) Is it of outstanding significance for the study of some particular branch of art, learning or history?”²

Deze regeling heeft zowel betrekking op manuscripten als kunstwerken en antiekwiteiten. Deze Commissie adviseerde in 1968 eveneens een fonds van 250.000 pond per jaar te stichten, beheerd door het *Department of Education and Science* om de kunstwerken aan te kopen die anders voor het land verloren gaan.

Tot slot dient er nog gewezen te worden op het belang van het *British Museum* voor het archiefwezen. Het *British Institute of*

1. *Ibidem*, p. 22-23.

Fifteenth report of the Reviewing Committee appointed by the Chancellor of the Exchequer in december 1952. *Export of Works of Art 1967-1968*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1968, p. 25.

2. *Ibidem*, p. 7-8, 26-27.

Recorded Sound (gesticht in 1948), een onafhankelijke onderneming, heeft tot taak een nationaal archief van klankbeelden op te bouwen. Sedert 1962 wordt dit instituut gesubsidieerd¹. In 1969-1970 ontving het 25.000 pond². De *Public Record Office* bewaart de zeldzame archiefstukken van de hogere gerechtshoven en de ministeriële departementen. Het *National Register of Archives* beheert een groot aantal lokale en private archieven³.

§ 15. MONUMENTENZORG, OUDHEIDKUNDE EN LANDSCHAPSBESCHERMING⁴

Groot-Brittannië, het land van de tradities, zorgt goed voor zijn oude monumenten en historische gebouwen. Het werk wordt verdeeld tussen twee ministeries en tenminste 18 belangrijke private organisaties. Men kent er daarenboven een overvloedige wetgeving tot bescherming van monumenten en historische gebouwen.

De oude monumenten in Groot-Brittannië vallen onder het beheer van het *Ministry of Public Building and Works*. Wat wordt hieronder verstaan? Section 22 van de *Ancient Monuments Consolidation and Amendment Act, 1913* zegt: „In this Act the expression 'monument' includes any structure or erection, other than an ecclesiastical building which is for the time being used for ecclesiastical purposes, and the expression 'ancient monument' includes any monument specified in the schedule to the Ancient Monuments Protection Act, 1882, and any other monuments or things which, in the opinion of the Commissioners of Works, are of a like character, ... (etc.)”⁵

Door deze wet zijn de gevolmachtigden van het ministerie en de plaatselijke autoriteiten gemachtigd de juist bepaalde monumenten aan te kopen met de gelden, die daarvoor door het parlement zijn

1. *Government and the Arts 1958-1964*, op. cit., p. 17.

2. *Civil Estimates 1969-1970*, p. VIII-26.

3. *The promotion of the arts*, op. cit., p. 9.

4. De gegevens over dit onderwerp hebben wij te danken aan de heer W. E. Davies van het *Ministry of Public Building and Works*, aan juffrouw Barbara van het *Ministry of Housing and Local Government*, aan mevrouw Dance van de *Society for the Protection of Ancient Buildings* en de heer R. Fedden, Deputy Director-General of the National Trust.

5. *Ancient Monuments Consolidation and Amendment Act, 1913* (3 + 4 Geo. 5. Ch. 32), p. 12.

vrijgegeven (Section 1 van de Act van 1913). Daaruit vloeit eveneens de verplichting voort deze monumenten te onderhouden (section 4) en het publiek deze plaatsen te laten bezoeken (section 13). Door deze wet werd eveneens een belangrijk lichaam opgericht: de *Ancient Monuments Board*. Deze raad kan, indien monumenten van nationaal belang gevaar lopen vervallen te geraken, aan de ministeriële gevolmachtigden de opdracht geven het gebouw onder hun hoede te nemen. Deze *Preservation Order* is gedurende 18 maanden geldig en moet om geldig te zijn binnen die tijd door het parlement bevestigd worden. Gebeurt dit niet dan moet men drieënhalve jaar wachten en de procedure herbeginnen (section 6). Deze monumentenraad bestaat uit vertegenwoordigers van negen wetenschappelijke verenigingen (section 15). De *Ancient Monument Act, 1931* is een aanvulling op de wet van 1913. De eerste sectie van deze wet benadrukt de mogelijkheid om de omliggende landschappen van het oude monument eveneens te onteigenen of verbod op te leggen aan de eigenaars van de omringende gronden om ook maar iets aan het landschap te veranderen¹.

De *Historic Buildings and Ancient Monuments Act, 1953*² geeft een nieuwe structuur aan de oude *Board*. Deze wordt in drie raden verdeeld: één voor Engeland, één voor Schotland en één voor Wales. Daarnaast wordt ook meer gedetailleerd de onteigeningsprocedure beschreven.

Het jaarverslag van de drie *Ancient Monuments Boards* vermeldt in 1968 een groot aantal voorgestelde registraties van te beschermen monumenten. De Engelse raad stelde voor 408 monumenten te registreren, de Schotse 143 en de raad van Wales 28³. Opmerkelijk is dat men zich niet uitsluitend tot oude gebouwen beperkt maar ook industriële monumenten opneemt.

Op administratief vlak wordt de minister bijgestaan door de *Chief Inspector of Ancient Monuments*. Deze adviseert de minister en wordt daarin geholpen door archeologen die de lijsten van de belangrijke historische monumenten opstellen. Daarnaast is er een

1. *Ancient Monuments Act, 1931* (21 + 22 Geo. 5. Ch. 16), 16 pp.

2. *Historic Buildings and Ancient Monuments Act, 1953* (1 + 2 Eliz. 2. Ch. 49), 18 pp.

3. *Ancient Monuments Boards for England, Scotland and Wales, Fifteenth Annual Reports 1968*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1969, p. 11, 16, 19.

afdeling voor architectuur die de technische kant van de herstel-
lingswerken bestudeert en verzorgt. Tenslotte is er nog een *Chief
Information Officer*, die de informatie naar het publiek toe
verzorgt en het bezoek van de historische monumenten tracht te
stimuleren.

Tot nu toe werd het regeringsbeleid inzake de oude monumenten
besproken. Naast deze bij definitie onbewoonde gebouwen (*Ancient
Monuments ... Act, 1913, section 8*), is de zorg van de
bewoonde historische gebouwen opgedragen aan de *Minister of
Housing and Local Government* en de staatssecretaris voor Schot-
land en Wales. Voor elk landsdeel bestaat er een *Historic Buildings
Council (for England, Scotland, Wales)*, om de minister te advi-
seren in deze materie¹. Deze raden moet de minister consulteren
wanneer hij meent bepaalde gebouwen en de omringende gronden
te moeten onteigenen om hen te bewaren. De minister kan ook
schenkingen of leningen doen aan de *National Trust* of de *Local
authorities* of de eigenaars van de gebouwen om de gebouwen te
herstellen. Het parlement stelt hen hiervoor geld ter beschikking.

Ook de lokale autoriteiten kunnen zelf leningen of schenkingen
doen om gebouwen te herstellen die in de lijst van gebouwen met
speciale historische of architektonische waarde (*Town and Country
Planning Act, 1947*) zijn opgenomen². De eigenaars van de ge-
bouwen moeten op bepaalde tijdstippen het publiek toelaten de
gebouwen te bezoeken.

De *Civic Amenities Act, 1967* geeft naast een specificatie van de
taak van de minister ten overstaan van oude gebouwen een garantie
voor het behoud van groenzones. Door deze wet moeten de lokale
planningsautoriteiten de streken vastleggen die van historisch of
architektonisch belang zijn, dit zijn *Conservation areas*. Binnen
deze *conservation areas* mogen wel veranderingen aangebracht
worden maar dan met toestemming van de bevoegde overheid.
Hetzelfde geldt voor de gebouwen die op de ministeriële lijst

1. *Historic Buildings and Ancient Monuments Act, 1953, Section 1-3.*

2. *Local Authorities (Historic Buildings) Act, 1962 (10 + 11 Eliz. 2. Ch. 36).*
Ministry of Housing and Local Government, *Local Authorities (Historic
Buildings) Act 1962. Circular N° 68/62*, London, Her Majesty's Stationery Office,
1962. Ministry of Housing and Local Government + Welsh Office, *Civic
Amenities Act 1967: Parts I and II. Circular 53/67 (Ministry of Housing) +
Circular 48/67 (Welsh Office)*, 7th. August 1967, 11 pp.

(*statutory lists*) zijn opgenomen. Op 31 december 1968 waren
115.651 gebouwen in de *statutory list* opgenomen. De organisatie
en de werking voor het behoud van de *conservation areas* werd
nogmaals aangepakt in de *Town and Country Planning Act 1968*¹.
De politiek voor het behoud van historische gebouwen wordt
hierin binnen de kontekst van de ruimtelijke ordening van de stad
of de streek geplaatst.

De ministeriële politiek inzake oude gebouwen wordt in sterke
mate geïnspireerd door *Historic Buildings Councils*. De raad voor
Engeland adviseerde in 1967 417 maal en meende dat in 164
gevallen de minister steun moest geven en in 206 gevallen geen
steun verantwoord was omwille van het geringe belang van het
plan. De positieve adviezen worden door de minister slechts
tweemaal terzijde gelegd. Deze steun bestond in totaal uit 454.297
pond zodat de totale staatssubsidie voor oude gebouwen sedert
1 augustus 1953 (tot 31 december 1967) in Engeland opgelopen
is tot 5.590.873 pond. Voor het jaar 1968-1969 werd de ministe-
riële bijdrage tot 550.000 pond verhoogd. Veel belang wordt er
in 1967 gehecht aan de *town schemes* (Bath, Bradford on Avon,
Winchester, York), waarin met de plaatselijke overheid wordt
samengewerkt, en het *Historic Buildings Bureau* wiens taak bestaat
in het zoeken van een gebruiker of koper voor geregistreerde
historische gebouwen. Tenslotte moet nog de samenwerking met
de *National Trust* en de *Council* beklemtoond worden: 34 % van
de beschikbare subsidies in 1967 of 154.000 pond ging naar de
*National Trust*².

In 1895 werd *The National Trust for Places of Historic Interest
or Natural Beauty* opgericht als een *charitable association*. Het doel
hiervan kan het best worden samengevat als 't volgt: „... for the
purposes of promoting the permanent preservation for the benefit
of the nation of lands and tenements (including buildings) of
beauty or historic interest and as regards lands for the preservation
(so far as practicable) of their natural aspect features and animal

1. Ministry of Housing and Local Government + Welsh Office, *Town and Country
Planning Act 1968 - Part V. Historic Buildings and Conservation, Circular 61/68*
(Ministry of Housing) + Circular 57/68 (Welsh Office), 4th December 1968,
17 pp.

2. Historic Buildings Council for England, *Fifteenth annual report 1967*, London,
Her Majesty's Stationery Office, 1968, 24 pp.

and plant lifes" ¹. Deze *National Trust* ontplooit zijn activiteiten in Engeland, Wales en Noord-Ierland. Voor Schotland bestaat een *National Trust for Scotland* (sedert 1931). De gronden en gebouwen in het bezit van de *National Trust* zijn onvervreemdbaar (section 21 van de *National Trust Act*, 1907). In 1968 bezat de *National Trust* 355.924 acres. Van deze gronden werd slechts éénmaal door het Parlement een deel onteigend. Sedert 1945 werd er door de *National Trust* ook geen grond onvervreemdbaar verklaard tenzij met toestemming van het ministerie (*Housing and Local Authority*). Sedert de *National Trust Act* 1937 (section 8) kan de *National Trust* ook bezittingen in beheer aanvaarden zodat ze niet meer kunnen vernietigd worden. In 1968 beheerde deze organisatie 62.861 acres volgens deze kontrakten. Het is duidelijk dat hier nog altijd onteigening door de overheid mogelijk is, ofschoon er een zekere garantie voor behoud bestaat. De domeinen zijn ook niet altijd toegankelijk voor het publiek. Wanneer de *National Trust* er geld heeft in geïnvesteerd dan bestaat er wel de verplichting op bepaalde tijdstippen publiek toe te laten.

De *National Trust* beheert op dit ogenblik een groot kapitaal. Het geld voor het onderhoud van alle gronden en gebouwen wordt betrokken uit lidgelden (de 159.053 leden per 31 juli 1968 betalen statutair 2 pond per jaar), renten van investeringen, inkomgeld van de domeinen, enz. Dit bracht in 1967 1.611.000 pond op. Onderhoud en verbetering van het patrimonium kostte in hetzelfde jaar 1.844.000 pond. Zodat nog 233.000 pond uit speciale fondsen moest getrokken worden ².

Naast de *National Trust* zijn er nog minstens 17 organisaties die zich bezig houden met de bescherming van oude gebouwen en landschappen. Eén van deze groepen is *The Society for the Protection of Ancient Buildings*, in 1877 door W. Morris gesticht. Deze organisatie geeft adviezen bij het herstellen van oude gebouwen en bewerkt een positieve houding van het publiek t.o. oude gebouwen. Zij ontvangen geen staatssteun maar werken totaal met

1. The National Trust, *The National Trust Acts 1907 and 1953*. With extracts from certain public acts, London, s.d., p. 3. Section 4 (1) of the *National Trust Act* 1907.

2. Fedden, R., *The continuing Purpose. A history of the National Trust, its Aims and Work*, London, Longmans, 1968, 226 pp.
The National Trust for Places of Historic Interest or Natural Beauty, *Report* 1967-68, 63 pp.

de hulp van individuele bijdragen (in 1969 3.700 leden). Het bestuur bestaat uit architecten en kunstenaars en andere personen die een bijzondere belangstelling hebben voor oude gebouwen. Voor de plaatselijke besturen bestaat er eveneens de verplichting de geplande afbraak van oude gebouwen aan de S.P.A.B. bekend te maken (*Town and Country Planning Act* 1968, paragraaf 6(1) of Schedule 5(2).) Hierin wordt de taak van de S.P.A.B. wettelijk erkend ³.

Het Britse beleid in zake oude gebouwen en landschappen wordt zichtbaar gedragen door een indrukwekkende wetgeving en zeer grote private inspanning.

§ 16. KUNSTONDERWIJS

De staatssecretaris voor opvoeding richtte in 1958 de *National Advisory Council on Art Education* in, die hem moest adviseren in alle problemen die het kunstonderwijs betreffen. Een eerste rapport van deze raad in 1960 had voor gevolg dat er een onafhankelijk lichaam voor de toekenning van *Diploma in Art and Design* (*Dip AD*), nl. de *National Council for Diplomas in Art and Design* in 1961 werd ingesteld. In 1963 werd het kunstonderwijs door deze raad hervormd en in 1966 studeerden de eerste *Dip AD's* af ².

Op dit ogenblik bestaan er 40 kunstscholen die een zelfde niveau hebben als de *CNAA degree's* (*Council for National Academic Awards*). De *CNAA degree's* zijn graden afgeleverd door hogere scholen, die geen universiteiten zijn, maar die vergelijkbaar zijn met universitaire graden (BA of BSc). Op dit ogenblik kan men in dergelijke instituten in 65 vakken een graad halen ³. De opleiding voor *Dip AD* duurt 3 jaar. Het aantal afgestudeerden bereikte de twee laatste jaren resp. 1664 (of 94,3 % geslaagden in 1968) en 1835 (of 94,1 % geslaagden in 1969).

Het is verder nog betekenisvol te vermelden dat de NCDAD om

1. Ministry of Housing and Local Government + Welsh Office, *Town and Country...*, op. cit., p. 3, 12.

2. H. M. Treasury, *Government and the Arts 1958-1964*, op. cit., p. 17-18.

3. Department of Education and Science, *After 'A' .....*, London, Her Majesty's Stationery Office, 1969, p. 9, 22.

de vijf jaar de kursussen herziet, die moeten gedoceerd worden. De laatste studie hieromtrent startte in 1968. Ondertussen werd er eveneens de opdracht gegeven door het departement de tewerkstelling van de *Dip AD's* te onderzoeken¹.

De opleiding tot *Arts Administrator* behoort niet rechtstreeks tot het kunstonderwijs maar heeft wel betekenis voor de kunst. Sedert september 1967 richt de *Polytechnic School of Management Studies* (London) deze éénjarige opleiding in. Op het einde van één jaar studie kan de student de *award of the Polytechnic Certificate in Administration of the Arts* verwerven. In het eerste jaar waren er zestien studenten².

§ 17. RADIO EN TELEVISIE³

In 1922 werd door de *Postmaster-General* in opdracht van het parlement een licentie voor radio-uitzendingen verleend aan *The British Broadcasting Company Ltd.* Deze vennootschap werd in 1927 ontbonden en *The British Broadcasting Corporation* werd opgericht als een *public corporation*. Een *Board of Governors* werd aangesteld die verantwoordelijk was voor het goed functioneren van deze openbare dienst.

Juridisch staat de B.B.C. onder de uiteindelijke controle van de regering. De raad van gouverneurs wordt immers benoemd door de Kroon en de toelating om om te roepen kan op elk ogenblik door de *Postmaster-General* worden ingetrokken wanneer de BBC zijn plichten niet vervult. Feitelijk is het echter zo dat nog geen enkel regering of parlement van dit recht heeft moeten gebruik maken.

De BBC funktioneert op dit ogenblik onder het *Royal Charter* en de *Licence and Agreement with the Postmaster-General* van 1964. De ITA (*Independent Television Authority*) (opgericht in 1954; uitzendingen sedert 1955) werkt onder de *Television Act 1964*. Beide instellingen worden aangeduid als „openbare diensten” met

1. Department of Education and Science, *Draft Copy for Education and Science in 1969*, n° 58-62.

2. *Twenty third annual report...*, op. cit., p. 27.

3. Central Office of Information, *Sound and Television Broadcasting in Britain*, London, British Information Services, 1969, 38 pp.

het doel informatie, opvoeding en ontspanning te verspreiden. De verantwoordelijke minister voor deze instellingen is de *Postmaster-General*, die wel in technische zaken direktieven kan geven, maar die nooit de inhoud van de uitzendingen mag beïnvloeden. Jaarlijks moet hij de rekeningen en verslagen van BBC en ITA aan het parlement voorleggen.

Twaalf gouverneurs zijn kollektief verantwoordelijk voor de ganse werking van de BBC. Deze worden geadviseerd door een aantal raden: 1. de *General Advisory Council* bestaand uit 60 leden, 2. de *Regional Advisory Councils* voor de vier Engelse streken („North, Midlands and South and West”) en voor Noord-Ierland¹, en 3. een aantal raden voor bijzondere problemen zoals religieuze, landbouwkundige, volksopvoedkundige uitzendingen, enz. Voor de lokale radio-stations bestaan er *local broadcasting councils*.

Het dagelijkse beleid is in handen van de *Board of management* onder leiding van een *Direkteur-generaal*. In 1968 stelde de BBC 22.000 personen tewerk.

De BBC werkt dank zij de volgende financiële bijdragen: a. voor de binnenlandse omroep wordt er door een parlement een som toegewezen bestaand uit de kijk- en luisterbijdragen (74.747.000 pond per 31 maart 1968)²; b. voor de buitenlandse omroep wordt er door het parlement een ander bedrag gestemd (10.566.000 pond in 1968); en c. verdiensten uit de verkoop van BBC-publikaties³ en BBC-produkties (945.000 pond in 1968).

De ITA wordt bestuurd door een raad van 13 leden, benoemd door de *Postmaster-General*. Deze wordt geadviseerd door een *General Advisory Council* en door drie statutaire kommissies voor opvoedkundige, religieuze en publicitaire uitzendingen. De dagelijkse leiding is in handen van een direktie-generaal. De programma's worden gemaakt door 15 regionale kompanieën, die in één gemeenschappelijke *Independent Television News Limited* participeren.

1. Schotland en Wales hebben hun eigen *Broadcasting Councils*. De BBC werkt voor het *United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*.

2. Jaarlijks bedraagt dit zes pond voor radio en T.V. samen (11 pond voor radio en kleuren T.V.) en 1 pond 6 s. voor radio alleen. Deze taks is berekend per huisgezin, niet per toestel (auto-radio's uitgezonderd).

3. Het weekblad *Radio Times* heeft een oplage van 4,5 miljoen.

De ITA wordt gefinancierd door een jaarlijkse pachtsom betaald door de programmakompanieën. Deze laatste betrekken hun inkomen grotendeels uit reclame. In 1968 beliep dit 93,5 miljoen pond.

De binnenlandse BBC-radio heeft vier programma's. Radio 1 en 2 zenden ontspanningsprogramma's uit (40 u per dag), radio 3 geeft ernstige muziek en voordrachten (10 u per dag) en radio 4 is hoofdzakelijk een informatie-omroep (17 u per dag waarvan 1/3 aan nieuws besteed). BBC T.V. heeft twee programma's¹ BBC 1 (405 lijnen) zendt 53,5 uur per week uit en kan door 99 % van de Britten gevolgd worden. BBC 2 (625 lijnen) zendt 32 uur per week uit en bereikt 3/4 van Groot-Brittannië. Sedert 1967 zendt BBC 2 kleurentelevisie uit.

Ook BBC 2 laat toe meer regionaal uit te zenden. Wales krijgt b.v. 12 u per week eigen programma's, waarvan de helft in het *Welsh*.

De buitenlandse dienst van de BBC zendt wekelijks 700 uren radio uit in 38 talen. Dagelijks worden er 150 nieuwsbulletins geproduceerd. Er worden taallessen geproduceerd voor 270 zendstations in tachtig landen.

De ITA zendt uit gedurende 53,5 uren per week en bereikt 98 % van de bevolking (405 lijnen). 1/3 van hun zendtijd wordt gevuld met ernstige programma's. De ITA zendt ook reclame uit. Hieraan mag dagelijks 10 % van de zendtijd worden besteed. Over het ganse jaar beloopt het 8 % van de zendtijd.

Regionaal laat de BBC een aantal programma's zelf produceren. Dit levert 8.800 uren radio en 3.000 uren T.V. per jaar, waarvan 1/3 voor nationale programma's geschikt is. Buiten de wekelijkse uitzendingen in het *Welsh* wordt er dagelijks een nieuwsbulletin in het *Gallic* uitgezonden. In de regionale zendstations zijn op dit ogenblik ongeveer 3.000 personen tewerkgesteld.

De ITA is regionaal opgebouwd. Elke programma-kompanie heeft een regionale verantwoordelijkheid. Zij produceren wekelijks gemiddeld 135 uren aan programma's. Ongeveer 8.500 stafleden werken hieraan.

1. T.V. werd reeds in 1936 in Groot-Brittannië uitgezonden. In 1939 waren er reeds 20.000 ontvangstapparaten.

Een belangrijk werkinstrument is het kijk- en luisteronderzoek. Sedert 1936 wordt dagelijks de belangstelling voor de radio geobserveerd door de BBC. Later werd de T.V. hierin betrokken. De ITA laat gelijkaardige onderzoeken doen en wordt hierbij geholpen door de „SETmeters”. Dit zijn meters die op de toestellen van een representatieve steekproef van huizen staan en die elke minuut en kanaal registreren waarop het toestel werkt.

HOOFDSTUK IV : NEDERLAND

§ 1. HET NEDERLANDSE KULTURBELEID : WELZIJSBELEID ¹

Het Nederlandse Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk is een zeer recente verwezenlijking. Het kwam tot stand in april 1965 uit een afgescheiden tak van O.K.W. samengevoegd met een vroeger onafhankelijk bestaand *Ministerie voor Maatschappelijk Werk en Bijstandszaken* (opgericht in 1952). Op die manier kwam er een ministerie tot stand dat nergens elders te vinden is. Door de instelling van dit departement werd er uitdrukking gegeven aan de sterkere aandacht van de Nederlandse regering voor „allerlei die meer in het bijzonder betrekking hebben op de levensvervulling en het zich daarbij wel bevinden van de individuen in de samenleving”, zoals dr. M. Klompé, minister van CRM, het zei in de *Memorie van Toelichting bij de begroting 1969*. De taak van het *Ministerie voor CRM* ligt dus duidelijk in de verzorging van het maatschappelijk en cultureel welzijnsbeleid ².

Organisatorisch werd deze taak uitgedrukt in drie direktoraten-generaal, namelijk *Culturele zaken, volksontwikkeling en recreatie, maatschappelijke ontwikkeling*, en een direktie *bijstandszaken*. Voor deze studie hebben enkel de eerste twee direktoraten-generaal betekenis. In 1970 beschikken deze twee direktoraten-generaal over ongeveer 609 miljoen gulden op de gewone begroting en 6 miljoen gulden op de buitengewone begroting, ofwel 2,2 % van de

1. Wij danken de hier geformuleerde inzichten vooral aan gesprekken met Dr. J. Hulsker, directeur-generaal voor Culturele Zaken van het CRM, Dr. G. Vansina, cultureel attaché van de Belgische Ambassade in 's Gravenhage, de heer C. G. Eckhart, hoofd van de centrale afdeling Internationale Betrekkingen van CRM en de heer C. Overdijk, Hoofd van de Afdeling Voorlichting Buitenland van CRM.
2. Zitting 1968-1969 - 9800. *Rijksbegroting voor het Dienstjaar 1969*. Hoofdstuk XVI - Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Memorie van Toelichting nr. 2, p. 3.
Zitting 1967-1968 - 9300. *Rijksbegroting voor het Dienstjaar 1968*. Hoofdstuk XVI - Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Memorie van Toelichting, nr. 2, p. 2.

ganse begroting 1970 gaat naar cultuur¹. De gewone dienst voor CRM is in totaal 1.048 miljoen gulden. Cultuur en volksoopvoeding nemen dus ongeveer 60 % voor hun rekening. Ofschoon het bedrag voor cultuur niet zeer groot is in vergelijking met de gehele begroting kan men nog een merkelijk grotere financiële bijdrage van de overheid waarnemen dan vijf jaar geleden. In 1964 werd er door staat, provincie en gemeente slechts 579,7 miljoen gulden aan cultuur besteed, wat nog minder is dan de gehele staatsbijdrage van nu². Tot voor 1964 was de bijdrage van de staat (42 %), na die van de provincie (6 %), de geringste. De gemeente voorzag in de overige 52 % van de cultuuruitgaven³.

Ofschoon CRM het ministerie lijkt dat het monopolie heeft voor het cultuurbeleid heeft het toch op verschillende gebieden met andere ministeries samen te werken; we noemen *O.W.*, *Volksbuisvesting en Ruimtelijke Ordening*, *Landbouw en Visserij*, *Financiën*, *Sociale Zaken en Volksgezondheid* en *Buitenlandse Zaken*. Deze samenwerking geschiedt ofwel in overlegorganen, ofwel langs wederzijdse diensten, zoals verder zal beschreven worden. Er moet echter duidelijk gesteld worden dat het steeds de minister van CRM is die het beleid in zake cultuur bepaalt. Tenminste indien men mag aanvaarden dat er een beleid is.

Heel wat kranten en gezagdragers betwisten immers de aanwezigheid van een cultuurbeleid in Nederland. Dr. J. van Riemsdijk, secretaris van de *Raad voor de Kunst*, zegt in een interview met Ada Van Benthem Jutting: „Er is geen Cultuurbeleid. Het is gewoon een kwestie van nu eens dit en nu eens dat”. In de *NRC* van 13-9-1968 meent men dat „er op die manier van cultuurbeleid natuurlijk geen sprake (kan) zijn”. In het *Vrije Volk* van 13 juni 1969 vindt men gelijkaardige uitlatingen onder de titel „Nachtwake”. Ook een commissie opgericht door de officiële afdeling *Beeldende Kunsten en Bouwkunst* van de *Raad voor de Kunst* komt in haar *Nota - Cultuurbeleid* van 19 november 1968 tot de volgende bevinding: „Van een 'systematisch' cultuurbeleid zal geen sprake zijn zolang het bovengenoemde beleidsmodel, waarin

de wederzijdse betrokkenheid van maatschappij en cultuur voorop stond, niet exakter gefundeerd is”¹. Dit model is het volgende:

- „A. de cultuur als functie van persoonlijke ontplooiing / als element van volksoontwikkeling;
- B. de cultuur als vormgeving van het leefmilieu / als vorm van recreatie en welbevinden;
- C. de cultuur (in zijn kunstvorm) als maatschappelijke voorhoede / als maatschappelijke vrijplaats.”

Om dit model te volgen ontbreekt het aan voldoende wetenschappelijk onderzoek en wordt het cultuurbeleid bijgevolg door tradities geleid, meent de commissie.

Men is in Nederland op de eerste plaats sociaal gevoelig en daarom hecht men meer belang aan het onderhoud van de kunstenaar dan van de kunst, getuigde een kenner van de Nederlandse samenleving. Tot eenzelfde bevinding kwam de hogergenoemde commissie in verband met de *Raad voor de Kunst* die zich „niet primair (moet) oriënteren op een belangenbehartiging van de kunstenaar, doch op de sociale functie van de kunst in de samenleving”².

In dit kort bestek het proces maken over het feit of er in Nederland al dan niet een „systematisch” cultuurbeleid bestaat kan niet. Het is echter duidelijk dat men in Nederland heel wat nadenkt over de eens genomen optie voor een welzijnsbeleid, iets dat men niet van elk land kan zeggen.

Vooraleer over te stappen naar de schets van het cultuurbeleid in Nederland, wordt er even meer aandacht besteed aan de *Raad voor Kunst*, een advieslichaam dat ontstond voor de oprichting van CRM en waarrond er op dit ogenblik heel wat getwist wordt in het licht van de nieuwe optiek in zake cultuurbeleid.

1. Wanneer er hier begrotingscijfers worden gegeven dan wordt er steeds gebaseerd op *Rijksbegroting voor het Dienstjaar 1970*. Hoofdstuk XVI - Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Ontwerp van Wet, 8 pp.

2. N.C.C., *Jaarverslag 1966*, p. 2.

3. Vanthielen, W., *Overheidsuitgaven voor cultuur 1954-1963, 1966* (p.m.), p. 123.

1. *Raad voor de Kunst, Nota - Cultuurbeleid*. Nr. BK - 68.790/8, p. 2 (gestencild).

2. *Ibidem*, p. 1.

§ 2. DE RAAD VOOR DE KUNST¹

Bij wet van 30 maart 1955, werd de „Raad voor de Kunst” (RvK) ingesteld². De taak van deze RvK wordt vastgelegd in artikel 12 van deze wet:

„1. De Raad geeft Onze Minister desgevraagd of uit eigen beweging advies bij de vervulling van de taak, die de Overheid heeft met betrekking tot de muziek, de muziek-dramatische kunst, de danskunst, het toneel, de letteren, de moderne beeldende kunsten, waaronder begrepen de gebonden kunsten en de bouwkunst, de filmkunst, de volkskunst en de aesthetische vorming van de jeugd.

2. Tenzij bijzondere omstandigheden zich naar zijn oordeel daartegen verzetten, vraagt Onze Minister het advies van de Raad over alle belangrijke maatregelen, welke hij voornemens is te treffen of te bevorderen op het gebied der bovengenoemde kunsten.”

Bij besluit van 9 juli 1962 (korrektie op besluit van 17 januari 1956) werden de volgende schikkingen getroffen voor de inrichtingen van de RvK³. Zes afdelingen worden opgericht t.w.

- a. algemene zaken: bestaat uit 18 leden (voorzitter en onder-voorzitter van de Raad, een derde lid van de dagelijkse raad, de voorzitters van de andere afdelingen, 4 kunstenaars en 5 andere deskundigen);
- b. beeldende kunsten en bouwkunst (16 leden);
- c. filmkunst (9 leden);
- d. letteren (12 leden);
- e. muziek (13 leden);
- f. opera en danskunst (13 leden);
- g. toneel (11 leden).

Van al deze leden zijn er minstens 42 kunstenaars. De leden van de RvK worden voor zes jaar benoemd. Om de twee jaar treedt 1/3 van de leden af. De leden worden vooral gekozen uit de beroepsverenigingen voor kunstenaars. Naast hen zijn er ook

1. De gegevens hierover werden ons verstrekt door dr. J. van Riemsdijk, sekretaris van de Raad voor de Kunst.
2. „Wet van 30 maart 1955, houdend instelling van een Raad voor de Kunst”, *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, 173.
3. „Besluit van 9 juli 1962”, *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, 338, p. 819-821.

andere deskundigen. Jaarlijks moet deze raad voor 1 mei verslag uitbrengen bij de minister van CRM.

Op administratief vlak wordt de RvK bijgestaan door 17 administratieve krachten onder leiding van een sekretaris.

Een beleidsvisie heeft men van de RvK tot nu toe nog niet kunnen verwachten, omdat hun taak hoofdzakelijk adviserend was. De agenda van de vergaderingen wordt steeds vooraf vastgesteld en eerst dan wordt er beroep op de deskundigen gedaan.

De aandacht van de RvK kan ook uitgebreid worden buiten de speciale afdelingen. Zo werden er in 1967 in de afdeling *Algemene Zaken* enkele commissies opgericht voor de amateuristische kunstbeoefening, beleidsvoorbereiding (prioriteiten aanduiden voor de begroting der kunsten), kollektieve propaganda kunstinstellingen, enz.

In 1968 duidde de *Afdeling Beeldende Kunsten en Bouwkunst* een commissie aan voor een mogelijke vernieuwing van het cultuurbeleid. In het licht van vroeger genoemd model kwam deze commissie tot de bevinding dat men moest streven naar een *Sociaal-Culturele Raad*, die kontakt zou onderhouden met de basis (zoals de huidige provinciale kulturele raden¹), en een adviserende taak voor de regering zou hebben. Daaraan zou een privaatrechtelijk *Sociaal-Cultureel Instituut* met uitvoerende, dienstverlenende, konsulterende en initiërende taken verbonden moeten worden².

In mei 1969 kwam er van de hand van C. Egas, R. Hajer en J. van Riemsdijk een discussie-nota tot stand die aan deze overleg- en beleidsorganen voor de cultuur meer vorm wil geven³. Ook in dit plan vindt men wederom een privaatrechtelijke en publiekrechtelijke sektor. De RvK zou slechts één raad zijn naast 9 andere die deel zouden uitmaken van een *Nationaal Advieskollege voor de Cultuur*, waarin naast de bestaande raden voor monumenten, pers, jeugdvorming, radio en natuurbescherming, nog niet bestaande raden voor bibliotheek, lichamelijke vorming en sport, recreatie en volksontwikkeling moeten opgenomen worden. Op die wijze zou dit „middengebied”, tussen schoolonderwijs en

1. Zie § 18 van dit hoofdstuk.

2. *Nota - cultuurbeleid*, op. cit., 4 pp.

3. Egas, C., e.a., *Discussie-nota: De structuur van de kulturele sektor. Een Tussenstand*. Nr. DR - 69.281 (10), 1969, 19 pp. (gestencild).

wetenschap enerzijds en maatschappelijk werk en sociale zorg anderzijds, in een verantwoorde beleidsstructuur terecht komen¹.

§ 3. LETTEREN²

Sedert de oprichting van de *Stichting Fonds voor de Letteren* in 1965 (28 juli) is de betekenis van de *Raad voor de Kunst* inzake het bevorderen van de letteren sterk verminderd. Een groot deel van de functie die deze Raad in 1955 gekregen had voor de letteren ging verloren. In 1967 behandelden zij nochtans nog steeds een aantal subsidie-aanvragen, die buiten het *Fonds der Letteren* om gesubsidieerd dienden te worden. Zo werden uitgaven van gedichten van G. Burssens, een monografie over H. Heyermans, een werk van dr. J. Meyer, *Verzamelde Lyriek* van H. Gorter, tijdschriften enz. tot subsidiëring door het ministerie voorgedragen. Een andere taak bestaat in het samenstellen van de jury's voor de *Staatsprijs Letterkunde* (P. C. Hooftprijs), de *Staatsprijs Kinder- en Jeugdliteratuur*, toelagen aan jonge letterkundigen en de *Prijs der Nederlanden*³ en andere problemen voorgelegd door de Minister. Financieel uitgedrukt adviseert de *Raad voor de Kunst* over een bedrag dat merkkelijk minder is dan de helft van het gehele budget dat in 1970 aan de letteren besteed wordt. Het *Fonds voor de Letteren* beheert daarentegen 762.000 gulden van de 1.488.800 gulden die in de begroting van 1970 voor letteren voorzien zijn.

Totaal zonder inspraak is de *Raad voor de Kunst* wel niet. Hij mag trouwens twee leden van de 9 (of 10) bestuursleden aanduiden. Daarenboven benoemt de minister steeds de voorzitter of vice-voorzitter van de *Afdeling Letteren* van de *Raad voor de Kunst* als lid van het bestuur.

Naast de voordracht van deze drie leden worden op een gelijkwaardige manier drie leden voorgedragen door de *Vereniging van Letterkundigen*, een lid door de *Koninklijke Nederlandse Uitgeversbond*, en één lid door de *Vereniging tot Bevordering van*

1. *Ibidem*, p. 4.

2. Wij baseren ons hier op inlichtingen verstrekt door de heer H. Kompen van de Afdeling Toneel en Letteren van CRM.

3. Raad voor de Kunst, *Jaarverslag 1967*, 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1968, p. 27-31.

de Belangen des Boekhandels. Van het departement wordt een bestuurslid als sekretaris-penningmeester benoemd.

De opdracht van deze stichting luidt: „De stichting heeft ten doel het bevorderen van de Nederlandse letteren, onder andere door het behartigen van de belangen van het schrijverschap, door het verlenen van opdrachten, door het met een ideëel doel toekennen van stipendia en additionele honoraria, en op alle andere wettige wijzen die voor dit doel bevorderlijk zijn.” In het vervullen van deze opdracht handelt het bestuur totaal autonoom, maar moet binnen de drie maanden na elk boekjaar het financieel beheer door de minister van CRM laten goedkeuren. De gelden van de stichting komen trouwens voor 99 % van de staat.

De toewijzing van de subsidies gebeurt op advies van een jaarlijkse veranderende advieskommissie die zich uitspreekt over de kwaliteit van het werk. Een eerste vorm van subsidie is de *aanvulling honorering letterkundige boekwerken*. Deze varieert tussen de 500 en 2000 gulden naargelang de omvang van het boek (3 categorieën) en de kwaliteit van het boek (2 categorieën). In 1967 gaf men aan slechts 40 schrijvers deze aanvulling, in 1968 aan 120. Voor 15 vertalingen in het Nederlands voorzag men honoraria van 500 tot 1500 gulden voor 1969.

Aanvullende honorering tijdschriftbijdragen voorziet f. 10 per standaardbladzijde van 400 woorden en f. 10 per twintig regels poëzie. De uitgever moet echter f. 7,50 per bladzijde gehonoreerd hebben. Hiervoor kwamen 14 tijdschriften in aanmerking in 1967.

Daarnaast bestaan er stipendia (van f. 8000), werkbeurzen (van f. 5000) en toelagen (van f. 3000), die schrijvers totaal vrij willen maken voor letterkundig werk. Men mag tot vijfmaal na elkaar een stipendium aan dezelfde persoon uitreiken. In 1968 was de verdeling van stipendia, werkbeurzen en toelagen resp. 25, 25, 45.

In 1968 kwam in opdracht van de stichting het *Rapport-Berenschot* over uitleenvergoeding tot stand, dat de geleden verliezen van de schrijvers door het uitlenen van boeken in bibliotheken trachtte vast te leggen en de normen moest bepalen die nodig zijn om dit te vergoeden. Dit rapport verwerpt een systeem waarbij de individuele terugbetaling aan schrijvers zou gebaseerd worden op de

uitleenfrekwenties per auteur in elke bibliotheek. Men opteert echter voor een eenvoudige procedure die de retributies vaststelt op basis van de aanschaffingen van boeken in een steekproef van bibliotheken in een periode die door het Fondsbestuur zou bepaald worden. De staat zou een bedrag ter beschikking van het Fonds moeten stellen (het Fonds hoopt f. 360.000 per jaar) om te verdelen onder de auteurs. Dit voorstel werd door het Fondsbestuur op 9 december 1968 aan de minister aangeboden ¹.

C.R.M. subsidieert verder nog de *Algemene Conferentie der Nederlandse Letteren* (samen met België); de *Stichting ter bevordering van vertaling van Nederlands letterkundig werk* (met België). Men geeft boeken aan het buitenland, geeft subsidies aan congressen (Pen-club), exposities (Bredero-herdenking); gebouwen van auteurs. Verdienstelijke auteurs zonder pensioen krijgen eregelden. De grote auteurs ontvangen bijzondere eregelden. Ook de *Stichting Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum* leeft dank zij CRM (in 1970 f. 283.200). De gehele subsidie gebeurt volgens regelingen en niet volgens wetten.

§ 4. DRAMATISCHE KUNST ²

De betekenis van de *Raad voor de Kunst* voor de dramatische kunsten is merklijk belangrijker dan zijn betekenis voor de letteren. De Raad adviseert in vele aangelegenheden de minister. Het al of niet aanvaard worden door de staat als beroepsgezelschap (stichting) wordt door de *afdeling Toneel* van de *Raad voor de Kunst* geadviseerd. Dit is een absolute voorwaarde om voor subsidie in aanmerking te komen. De subsidie bestaat in het aanvullen van de exploitatietekorten. Voor 1970 werd dit bedrag op f. 8.512.000 geraamd t.o. f. 6.693.000 in 1968. Slechts acht toneelgezelschappen komen hiervoor in aanmerking nml. drie standplaatsgezelschappen (*Nederlandse Comedie* te A'dam, *De Haagse Comedie* en *Het Nieuwe Rotterdams Toneel*) en vijf verspreidingsgezelschappen (*Theater, Globe, Centrum, Proloog* en *Arena*). Voor de verdere uitbouw van de toneelgezelschappen werd door

1. Stichting Fonds voor de Letteren, *Verslag over de Jaren 1967 en 1968*, Rijswijk, 1969, 26 pp.

2. Er wordt gebruik gemaakt van de informatie van de heer H. Kompen van de afdeling Toneel en Letteren van CRM.

de *Raad voor de Kunst* principieel akkoord gegeven voor *Ensemble* te Eindhoven en *De Noorder Compagnie* in de noordelijke provincies.

De subsidiëring van de regionale gezelschappen gebeurt op een andere basis: 40 % van het geraamde tekort komt van de staat en 60 % van de regionale bestuursorganen.

Naast deze acht groepen worden ook de experimentele groep *Studio* en de internationale groep *Groot Limburgs Toneel* gesubsidieerd. De vergoeding van de acteurs geschiedt volgens vier niveau's die een uitdrukking zijn van anciënniteit en kwaliteit. De opleiding van deze mensen gebeurt in Toneelscholen in binnen- (Amsterdam, Arnhem en Maastricht) en buitenland (beurzen door de *Raad voor de Kunst* geadviseerd). Jaarlijks studeren er ongeveer 10 à 12 studenten af.

De toneelacteurs zijn verenigd in de *Vereniging voor Toneelkunstenaars* een soort vakvereniging. De toneelgezelschappen verenigen zich in de *Vereniging van Nederlandse Toneelgezelschappen*. Dit laatste orgaan zou het overlegorgaan zijn tussen de verschillende gezelschappen. Een beslissing van deze belangrijke vereniging om te komen tot een gezamenlijk ingediende begroting als basis van subsidie (1967) werd echter geen werkelijkheid (1968) ¹. V.N.T. funktioneert op dit ogenblik nog als spreekbuis van de verschillende teaters.

De begroting van 1970 voorziet ongeveer f. 126.500 voor toneelschrijfkunst en f. 526.000 voor het *Toneelmuseum*, de *Stichting Klank en Beeld*, *Toneelverbond*, *Internationaal Theater Instituut* en *Geluid- en Beeldarchief*. Tot zover de overheidsbelangstelling voor het beroepstoneel in Nederland.

Daarnaast bestaat er nog sedert 1969 een bijdrage aan de mimekunst die intussen opgelopen is tot f. 526.000. Binnen de *Raad voor de Kunst* werd er een onderzoek naar de betekenis van de mimekunst ingesteld die tot een positieve waardering kwam van deze kunsttak. De kommissie werd ingesteld naar aanleiding van

1. Raad voor de Kunst, *op. cit.*, p. 39-45.

Samenvatting van de belangrijkste gedeelten uit de begroting 1969 van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, in *Trefpunt*, september 1968, p. 3-4.

de aanvraag voor subsidie van 4 mimegroepen. Er zijn op dit ogenblik ongeveer 9 mimegroepen in Nederland aan het werk¹.

§ 5. MUZIEK- EN ORKESTWEZEN²

Nederland kent een zeer ruime spreiding van beroepsorkesten. De dertien beroepsorkesten (stichtingen) zijn over de verschillende provincies gespreid. Door het ministerie is een maximale bezetting vastgesteld. In functie daarvan wordt er gesubsidieerd aan 50 % van de salarissen. De salarissen worden vastgesteld door de *Stichting van de Arbeid* in overleg met CRM. Deze som wordt voor 1970 op f. 14.408.000 geraamd ofwel 2,3 % van de gehele begroting van Culturele Zaken en Volksopvoeding.

Door het ministerie voor CRM wordt er verder een speciale post voorzien om opdrachten te geven aan komponisten en toelagen te geven op auteursrechten aan komponisten (f. 361.400). Verscheidene stichtingen (*Stichting Documentatie Nederlandse Muziek*, *Stichting Nederlands Impresariaat*, *Kamermuziekensembles*) ontvangen ruime werkingskredieten (f. 793.700). Speciale vermelding verdient de *Stichting Overleg Muziekonderwijsinstellingen* waarin de besturen van de muziekscholen streven naar de bevordering van de ideële en materiële doelstellingen van deze scholen.

Deze muziekscholen ontvangen een subsidie per jaar per wekelijks lesuur. Deze verschilt naargelang de bevoegdheid van de leerkracht: per jaar wordt er per uur f. 24 voor een leerkracht zonder bevoegdheid gegeven, met bevoegdheid A f. 26 en bevoegdheid B f. 29. Voor 1970 voorziet men in totaal f. 1.116.000 voor de muziekscholen, die geen beroepsopleiding geven (De beroepsscholen vallen onder O.W.).

De vier landelijke bonden van fanfares en harmonieën, de *Federatie van Nederlandse Zangersbonden* ontvangen hun subsidies vlg. *Rijksregeling amateuristische kunstbeoefening* (f. 699.000). Ofschoon deze rijksregeling betrekking heeft op alle mogelijke amateuristische kunstbeoefeningen, worden hier in 't kort de eisen

1. Raad voor de Kunst, *op. cit.*, p. 89-94.

2. Buiten de bronvermeldingen danken wij deze informatie aan de heer Serlie van de afdeling Muziek en Danskunst van CRM.

samengevat. Deze verenigingen, die een landelijke activiteit moeten ontplooiën, dienen zich bezig te houden met de verbetering van de beoefening van kunstvormen door scholingskursussen, wedstrijden of publikaties. Zij moeten hiervan gedurende 24 maanden bewijzen leveren vooraleer zij hun aanvraag bij de minister kunnen indienen. Het advies van de *Raad voor de Kunst* of een ander college is richtinggevend voor de minister. Elk jaar moeten de begrotingen ingediend worden en op basis hiervan worden de exploitatielasten voor 50 % vergoed. Hierop zijn scherp omschreven beperkingen gesteld, waarvan de bijzonderste is dat kapitaalsvermeerdering kan aanleiding geven tot herbepaling van de subsidie. Elk jaar moeten jaarverslag en rekeningen van de vereniging aan de minister worden voorgelegd¹.

De *Raad voor de Kunst* heeft ook in deze materie een belangrijke taak. De adviezen van de Raad zijn weliswaar niet bindend maar werden b.v. in 1967 op één geval na steeds bijgetreden door de minister².

§ 6. LYRISCHE KUNST EN DANS³

Het Nederlandse opera-bedrijf ontvangt grote staatsbijdragen (bijna 8 miljoen gulden). Hiervan gaat er bijna 4,9 miljoen gulden naar de *Nederlandse Operastichting*. Dit bedrag is enkel de uitdrukking van de staatssubsidie voor het exploitatietekort. Daarnaast ontvangt deze stichting immers nog een vast bedrag per voorstelling van de gemeente waar wordt opgetreden. Dit bedrag wordt berekend op de kostprijs per voorstelling. Naast deze stichting bestaat er nog *Operagezelschap Forum* en de *Zuid-Nederlandse Opera*. De rijkssubsidie voor deze gezelschappen bedraagt 50 % van het exploitatietekort. Provincies en gemeenten dragen het overige tekort bij.

Voor de balletkunst wordt in 1970 ongeveer 2,5 miljoen gulden uitgetrokken. Het rijk voorziet hiermee o.a. in 60 % van de exploitatietekorten van *Het Nationale Ballet* (Amsterdam) en

1. *Rijksregeling subsidiëring amateuristische kunstbeoefening* 1964, Staatsdrukkerij- en Uitgeversbedrijf, 1963, 7 pp.

2. Raad voor de Kunst, *op. cit.*, p. 32-36.

3. Deze informatie werd verstrekt door de heer Serlie van de Afdeling Muziek en Danskunst van CRM.

Nederlands Dans Theater (Den Haag). De overige 40 % wordt door de gemeenten bijgedragen. Daarnaast worden er nog subsidies aan minder grote realisaties besteed.

§ 7. BEELDENDE KUNSTEN¹

Rondom het beleid in zake beeldende kunsten is er in Nederland de laatste jaren heel wat discussie geweest. Bezetting van musea was een regelmatig voorkomend verschijnsel. Spijt deze protesten zegt Dr. M. Klompé, minister van CRM, bij het voorstellen van de begroting voor 1970, toch „dat er in Nederland een kunstbeleid zou zijn”. Welk is nu het overheidsbeleid voor de beeldende kunsten?

Budgetair wordt het overheidsbeleid voor 1970 uitgedrukt in het bedrag f. 2.819.000 voor beeldende kunsten. Hiervoor gaat de helft naar aankopen, opdrachten en prijzen voor de beeldende kunst, terwijl de andere helft naar instellingen en manifestaties van deze kunstvorm gaan.

Het Rijk geeft regelmatig opdrachten ter stimulering van de kunstenaars. Deze kunstvoorwerpen blijven eigendom van het Rijk (beheerd door de *Dienst voor 's Rijks verspreide kunstvoorwerpen*) en worden in bruikleen gegeven aan musea (deze laatste hebben hun eigen budget). Zo worden er jaarlijks door vijf commissies voor elke kunsttak opdrachten gegeven. Jaarlijks worden er opdrachten gegeven voor schoolprenten en opdrachten over de Deltawerken. In 1966 werd er een *Staatsprijs voor beeldende kunsten en architectuur* ingesteld, die om het jaar wordt toegewezen aan de 1. schilderkunst, grafiek en tekenkunst, 2. aan de beeldhouwkunst, 3. de gebonden kunst en de industriële vormgeving en 4. architectuur (f. 8.000).

Sedert 1960 wordt door CRM subsidie (f. 622.000 in totaal voor 1969) verleend aan partikuliere kopers van kunstwerken van levende Nederlandse kunstenaars op de openbare tentoonstellingen. Deze subsidie wordt gegeven aan inrichters, die tenminste

1. De gegevens werden hoofdzakelijk geput uit een gesprek met en een nota van Mevr. G. P. Stips-Van Weel, plaatsvervangend hoofd van afdeling Beeldende Kunsten van CRM.

40 werken van minstens 40 schilders in hetzelfde jaar tentoonstellen, en daarenboven positief advies van de *Raad voor de Kunst* krijgen. Bij het advies wordt rekening gehouden met de kwaliteit, de geografische spreiding en de verschillende richtingen in de beeldende kunst. De inrichters kunnen zo een korting toestaan van 25 % of maximaal f. 250 op schilderijen van ten hoogste f. 3.000. De koper moet echter een verklaring tekenen voor CRM dat hij het werk niet binnen vijf jaar zal verkopen.

De staat subsidieert tentoonstellingen maar richt deze niet in. Advies van de *Raad voor de Kunst* wordt hier meestal gevraagd.

Een aantal stichtingen ontvangen ook belangrijke bijdragen voor hun werking ter bevordering van de kunst (in 1970 f. 1.219.000). Dit zijn vooral de *Nederlandse Kunststichting* (organiseert tentoonstellingen in het gehele land in samenwerking met de *Provinciale Kulturele Raden*), *Stichting Kunst en Bedrijf* (bemiddelt bij aankoop van kunstwerken voor bedrijfsleven). Gemiddeld voor 1 miljoen gulden per jaar), *Stichting Goed Wonen* (geeft informatie door publikaties, lezingen enz.), *Het Nationaal Comité Nederland van beelden kunstenaars* (verenigt de verenigingen van beeldende kunstenaars).

Sedert 1965 verleent CRM stipendia aan begaafde kunstenaars (15 in 1968) om zich geheel aan de kunst te wijden. Aan verdienstelijke bejaarde kunstenaars die financiële moeilijkheden hebben worden eregelden variërende van f. 1000 tot f. 3000 per jaar gegeven. In 1960 kon men ongeveer 100 kunstenaars helpen. Sedert 1964 geeft men ook bijzondere eregelden (aan 9 kunstenaars geeft men jaarlijks f. 5000 per persoon) op advies van de *Raad voor de Kunst* aan zeer verdienstelijke kunstenaars.

Reisbeurzen en tentoonstellingen in het buitenland behoren tot de gewone aktiemiddelen van CRM. Sedert 1969 werd een bijzonder fonds gesticht: *Materiaalfonds voor beeldende kunstenaars*. Dit fonds voorziet in steun voor de aankoop van dure materialen bij grote projecten. Deze kunnen dan worden uitgeleend of verkocht zodat het fonds zijn deel terugkrijgt en wederom kan subsidiëren.

Door het *Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening* mag 1,5 % van de bouwkosten besteed worden aan monumentale kunstwerken. Het *Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen*

voorziet voor de scholen 1 % van de bouwkosten voor een gelijkwaardig doel. Dit wordt ook door gemeenten en provincies soms verleend.

Het *Voorzieningsfonds voor kunstenaars* werd opgericht in 1936 onder auspiciën van het *Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid*. Leden zijn kunstenaarsorganisaties, die de bijdragen innen van hun leden. Het Rijk subsidieert 310 % en de gemeenten, woonplaatsen van aangesloten kunstenaars, nog eens 200 %. CRM betaalt daarenboven de consulent van het Fonds. Een kunstenaar met financiële moeilijkheden ontvangt gedurende maximaal 13 weken hulp van dit fonds. Er is tevens een speciaal fonds voor aankoop van materiaal, tentoonstellingen, enz.

Sociale Zaken heeft daarnaast nog een *sociale regeling beeldende kunstenaars* ingesteld. Deze voorziet in een vergoeding van de kunstenaar (minstens 25 jaar oud) die niet in staat is zijn bestaan te verzekeren. De gemeente geeft hem daarvoor opdrachten die voor 1/4 door de gemeenten en 3/4 door het Rijk financieel worden gedragen. De werken van het Rijk worden beheerd door de *Dienst voor 's Rijks verspreide kunstvoorwerpen*. Deze regeling is beter bekend onder de naam *Contraprestatie*. De staat beheert op die wijze ruim 46.000 kunstwerken, aangekocht binnen een tijdspanne van 20 jaar.

Tegenover deze instellingen, die eerder het karakter van sociale verzekeringen hebben, is er verzet gekomen van de kunstenaars, omdat zij de kunst anders willen behandeld zien dan een produkt dat moet afgekocht worden om kunstenaars in leven te houden. De *Beroepsvereniging voor Beeldende Kunstenaars* is hier een belangrijk vertolker van ¹.

§ 8. FILM

De film krijgt in Nederland een tamelijk geringe financiële belangstelling van de staatsoverheid. In 1970 wordt er f. 4.169.000 of 0,7 % van het budget voor cultuur en volksopvoeding voor voorzien. Meer dan 1/4 hiervan gaat naar de bevordering van de kunstzinnige en kulturele film. Het overige geld voorziet in hulp

1. Brico, R., e.a., *Opstand der Kunstenaars*, in *Elseviers Weekblad*, 21 juni 1969.

aan het *Produktiefonds voor Nederlandse Films*, de verbetering van het *Nederlandse Filmjournaal* en uitbreiding van het *Nederlandse Filmmuseum*.

De *Raad voor de Kunst* heeft hier eveneens een belangrijke adviserende taak. De raad stelt een jury voor de Staatsprijs voor en duidt de filmen aan voor deelname aan internationale festivals. De raad adviseert eveneens voor de subsidies aan filmprojecten. In 1967 werden er 78 adviezen uitgebracht waarvan er 22 projecten werden aanbevolen ¹.

§ 9. KULTURELE CENTRA

Nederland heeft niet dezelfde belangstelling gekend voor grootse projecten van kulturele centra zoals dit in Frankrijk het geval was. In het kader van het *Bijzonder Regionaal Welzijnsbeleid* werden er weliswaar 11 *culturele gebouwen* (subsidie ongeveer 3 miljoen gulden) tot en met 1968 gesubsidieerd in stimuleringsgebieden. In dezelfde periode en dezelfde streken werden er 176 dorpshuizen gebouwd die met bijna 16 miljoen gulden door het Rijk werden gesubsidieerd ². Men ziet hier een duidelijke optie weerspiegeld voor kleinere projecten, te meer daar men de vage aanduiding *culturele gebouwen* niet mag interpreteren als *maison de la culture* volgens Franse begrippen. Einde 1964 bestond er slechts één plan vlg. Franse maatstaven nml. Hoogeveen. Ook Tilburg en Eindhoven voorzagen toen schouwburgen met meerdere zalen, maar kwamen nog niet tot kulturele centrum naar Frans model ³.

De Schouwburg van Sittard benadert, ofschoon beperkt tot toneel en vergaderruimte, dicht het ideale kulturele centrum ⁴. Op dit ogenblik bestaan er nog meerdere projecten van kulturele centra met een streekkarakter, waarvan het Rotterdamse het belangrijkste is. Er is hiervoor 750.000 gulden voorzien in 1970. Voor dorpshuizen is daarentegen bijna 6,5 miljoen gulden voorzien.

1. Raad voor de Kunst, *op. cit.*, p. 24-26.

2. *Rijksbegroting voor het dienstjaar 1970*. Hoofdstuk XVI. Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Bijlage VI van de Memorie van Toelichting.

3. Informatie van de heer W. Vesseur in *Colloquium over Kulturele Centra*, Brussel 13-15 november 1964, p. 35-36.

4. Van Mechelen, F., e.a., *Zalen bestemd voor kulturele doeleinden*, Leuven, Studiegroep voor cultuurbevordering, 1964, p. 51-52.

De subsidiëring door het Rijk van kulturele centra belooft 75 % van de onkosten (maar nooit meer dan 525.000 gulden). Vooraleer deze stichting echter dit geld krijgt moet zij 10 % van de onkosten bij de plaatselijke bevolking verzameld hebben. Het overige geld moet komen van de gemeente, de provincie en leningen¹.

De subsidiëeringswijze van dorpshuizen en wijkcentra wordt in het concept *Rijkssubsidiëregeling voor werkzaamheden en voorzieningen met betrekking tot de Samenlevingsopbouw* (september 1969) ingeschakeld in een nieuwe aanpak van samenlevingsopbouw, integraal overgenomen uit de regeling van 31 juli 1957². Deze regeling voorziet subsidies voor de oprichting van een dorps- en wijkcentrum in de gemeente wanneer het verenigingsleven niet voldoende tot ontwikkeling kan komen door gebrek aan geschikte lokaalruimte en wanneer de verwachting bestaat dat de geschikte lokaalruimte de maatschappelijke ontwikkeling van de lokale samenleving zal bevorderen. Ook hier verwacht men van de partikuliere sektor een redelijke bijdrage vooraleer het Rijk 25 % van de „kosten van stichting en eerste inrichting van een dorps- of wijkcentrum” subsidieert (maximum 425.000 gulden). Tot 11 april 1967 bleef die subsidie beperkt tot dorpshuizen. Eerst in 1967 voorzag men de financiële middelen voor wijkcentra in stedelijke woonwijken van 20.000 tot 40.000 inwoners.

§ 10. JEUGDWERK³

Het jeugdwerk staat in Nederland op losse schroeven. Dit blijkt uit de *Memorie van toelichting* bij de begroting van 1970 voorgedragen door de Minister van CRM. Op 2 april 1969 heeft deze minister haar *Nota Jeugdbeleid* aan de Staten-Generaal ter discussie aangeboden en in hetzelfde jaar bood zij haar concept *Rijksregeling Subsidiëring Jeugd en Jongerenwerk 1970* aan het partikuliere initiatief aan. Ofschoon men in Nederland veel ter

1. *Ibidem*, p. 43.

2. C.R.M., *Concept Rijkssubsidiëregeling voor werkzaamheden en voorzieningen met betrekking tot de samenlevingsopbouw*, Rijswijk, 1969, p. VII-81 tot VII-86.

3. De gegevens ontvingen wij van Mej. drs. E. E. de Groot van de hoofdafdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling en van Drs. G. E. L. Boon van Ochssée, chef Stafbureau Beleidsvoorbereiding Jeugdzaken en Volksontwikkeling van CRM.

diskussie geeft staat men op het vlak van het jeugdbeleid verder dan in menig ander land.

De *Nota Jeugdbeleid*¹ is het antwoord van de huidige minister op het *COWER-rapport* (*Commissie tot onderzoek van de mogelijkheden van een wettelijke regeling voor de subsidiëring van de jeugdvorming*). Dit rapport werd opgesteld door de COWER in opdracht van O.K.W. (28 april 1964) en aangeboden aan de voorganger van de huidige minister Klompé (31 augustus 1966). Daar het maatschappelijk en kultureel welzijnsbeleid onder de huidige minister meer gestalte kreeg heeft zij het nodig geacht het *COWER-rapport* opnieuw te bezien binnen dit welzijnsbeleid.

Het jeugdbeleid in bredere zin (vrije tijd, onderwijs, werkgelegenheid, enz.) valt niet onder de uitsluitende belangstelling van CRM. Hiervoor werd door de regering de *Interdepartementale Stuurgroep Jeugdvragen* opgericht. Het jeugdbeleid in engere zin behoort echter wel uitsluitend tot CRM. Dit „richt zich met name op dat gebied, waar zich het groepsleven van jeugd en jongeren als eigenheid presenteert, en waar bij voorkeur het onderling samenzijn gestalte krijgt, hetzij door de jeugd zelf, hetzij met hulp van volwassenen”².

De doeleinden van het jeugdbeleid worden als volgt geformuleerd: „Enerzijds dat het jeugdleven met eigen groepsvormen, eigen spelregels en eigen behoeften in de samenleving optimale kansen krijgt. Anderzijds dat de jeugd langs zelfgekozen wegen kan meewerken aan de vormgeving van de maatschappij en zich kan ontwikkelen tot een volwassenheid, zoals die voor de toekomstige maatschappij zal worden gevraagd”.

Per 1 januari 1969 voorzag CRM in subsidie voor de volgende werken ten dienste van de jeugd.

- De jeugdorganisaties (in 1963 600.000 leden in totaal) werden op landelijk, provinciaal en regionaal niveau gesubsidieerd. In totaal maakte dit 160 instellingen uit.
- Het clubhuiswerk kent geen individuele leden. CRM subsidieerde 18 landelijke en provinciale beleidsorganen en 417 clubhuizen.

1. *Nota Jeugdbeleid*. Nota van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk aan de Staten-Generaal, 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1969, 96 pp.

2. *Nota Jeugdbeleid*, p. 9.

- Open jeugdwerk en experimenten (jongerensociëteiten) werd in 28 gevallen gesubsidieerd en de overlegorganen hieromtrent in 16 gevallen.
- Organisaties die belangstelling voor de natuur bevorderen en jeugdherbergen werden in 5 gevallen gesubsidieerd.
- De band tussen jeugd en sport bevordert door de *Stichting Spel en Sport* en de *Dienst voor Spel en Sport van de Katholieke Jeugdraad* werd eveneens gesubsidieerd.
- De creativiteit van de jeugd kende een financiële steun in de *Nationale Speelweek*.
- De permanente edukatie van de jeugd wordt door meerdere organisaties bevordert. Drie speciale stichtingen werden echter gesubsidieerd.
- Het maatschappelijk engagement van de jeugd werd gesubsidieerd langs drie organisaties.
- De technische belangstelling van de jeugd werd gestimuleerd door financiële hulp aan drie organisaties te verstrekken.
- Internationale jeugdcontacten vinden tenslotte uitdrukking in internationale kulturele akkoorden (b.v. met Duitsland).

Voor al deze werken worden in 1970 ongeveer f. 43.626.800 voorzien (7,1 % van de begroting kulturele zaken en volksontwikkeling).

De subsidieverlening wil de minister opnieuw structuur geven in het concept *Rijksregeling Subsidieering Jeugd- en Jongerenwerk 1970*¹. Dit concept is echter nog een werkstuk waarin wijzigingen mogelijk zijn. Het is nochtans interessant te vermelden omdat meteen de geest van het jeugdbeleid hierin veruitwendigd wordt. Bij aanvaarding van dit concept vervallen alle vroegere regelingen van 1959, 1961 en 1963.

De verenigingen voor jeugdwerk worden slechts gesubsidieerd indien ze hebben aangetoond dat er behoefte aan hun werk bestaat en dat zij paedagogisch en financieel in staat zijn om hun doel-

1. Ministerie van C.R.M., *Concept Rijksregeling Subsidieering Jeugd- en Jongerenwerk 1970 in het kader van Volksontwikkeling en Recreatie*, Rijswijk, september 1969, 48 pp.

einden te bereiken. Bij aanvaarding van een vereniging door CRM moet er steeds advies ingewonnen worden van de plaatselijke of provinciale organen. De subsidieregeling voorziet in personeelslasten, huisvestingskosten, apparaatskosten en kosten van activiteiten. Aan het personeel worden strenge deskundigheidseisen gesteld. De subsidieaanvraag zal steeds 14 maanden voor het nieuwe boekjaar moeten gebeuren. De begrotingen moeten hier worden bijgevoegd. Jaarlijks is men financiële verantwoording schuldig. Dit concept voorziet ook in de subsidiëring van de plaatselijke en provinciale raden voor jeugd- en jongerenwerk.

§ 11. VOLKSOPVOEDING¹

In de begroting van 1970 werd bijna 22 miljoen gulden (3,7 % van de kulturele en volksontwikkelingsbegroting) voorzien voor volksontwikkeling en amateuristische kunstbeoefening. Ruim 80 % hiervan wordt besteed aan volksontwikkeling. Hierin onderscheidt men in Nederland twee belangrijke vormen: de volksontwikkeling in verenigingsverband en in internaatsverband.

Nederland kent reeds sedert 1794 de *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*. Deze organisatie richt zich vooral op het platteland en richt kursussen in van algemene vorming. Sedert 1913 bestaat er de *Bond van Nederlandse Volksuniversiteiten* die zich meer tot de stedelijke bewoners richten. In 1924 tenslotte werden nog het NIVON (*Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk*), gegroeid uit de socialistische vakbeweging, gesticht met een uitgesproken interesse voor maatschappelijke problemen en kunstzinnige vorming.

Landelijk worden deze verenigingen gesubsidieerd; het plaatselijke volksontwikkelingswerk wordt immers tot de taak van de gemeenten gerekend. Deze verenigingen ontvangen maximaal 60 % van de exploitatietekorten voorzien door C.R.M. Voor 1970 heeft C.R.M. daarenboven voorzien in de aanstelling van provinciale adviseurs voor de drie verenigingen samen.

1. Informatie hierover hebben wij te danken aan de heer H. A. A. Leijendekker, Hoofd van de afdeling Volksontwikkeling, en Mej. Drs. M. A. C. Taminiau, Hoofd van de Onderafdeling Amateuristische Kunstbeoefening van CRM.

Het volksontwikkelingswerk in internaatsverband slorpt ongeveer 65 % van de staatssubsidie voor volksontwikkeling op. Men subsidieert 22 vormingscentra en 15 volkshogescholen. De volkshogescholen en vormingscentra willen niet enkel kennis bijbrengen, ze willen ook een eigen standpunt leren bepalen. Volkshogescholen richten zich daartoe vooral tot mensen van verschillende stand en religie terwijl de vormingscentra zich vooral tot gelijke standen en religies richten. De subsidiëring van deze instellingen geschiedt langs 5 landelijke organisaties krachtens de *Rijksregeling subsidiëring volksontwikkelingswerk in internaatsverband* (1 januari 1961).

De eisen van deze subsidiëring zijn hoofdzakelijk de volgende: 1. de cursusstaf moet bij het werk betrokken zijn, 2. de internaten moeten voor iedereen openstaan (protestanten b.v. in katholieke huizen en omgekeerd), 3. het werk moet gericht zijn op de menselijke ontplooiing (hierover bestaat er controle), 4. er moeten minstens 10 en ten hoogste 70 cursussen gegeven worden, 5. de instellingen moeten rechtspersonen zijn, 6. men moet over een gebouw beschikken, 7. men moet minstens over 30 bedden beschikken en 8. de cursusstaf moet tenminste uit twee personen met een volledige dagtaak bestaan. De duur van de vorming varieert van een weekend tot 2 weken of een serie weekenden (150 dagen en 20 weken per jaar vereist). C.R.M. geeft ongeveer 70 % van de exploitatiekosten. De volksuniversiteiten trokken in 1963 voor 868 cursussen 32.529 studenten¹.

Naast de twee voorgaande vormen van volksontwikkeling bestaat er nog het zogenaamde ingebouwde vormingswerk en het plaatselijke vormingswerk, die echter nog geen subsidies krijgen.

Verder worden er nog subsidies verleend aan het *Filmcentrum* (sedert ongeveer 25 jaar) en het *Nederlands Centrum voor Volksontwikkeling* (sedert 1965) te Amersfoort (voor 90 % gesubsidieerd). Dit centrum zorgt voor bibliotheek, dokumentatie, scholing van het personeel, wetenschappelijk onderzoek en de coördinatie van het volksopvoedingswerk.

De afdeling volksontwikkeling van CRM subsidieert ook nog andere landelijke en provinciale organen van overleg en advies

1. C.B.S., *Jaarcijfers*, op. cit., p. 86.

in zake volksontwikkeling zoals *Stichting Nationaal overleg voor Gewestelijke Cultuur* en *Het Nederlands Cultureel Contact* (N.C.C.).

De eerste stichting is het ontmoetingspunt van de provinciale kulturele raden. Deze stichting wordt gesubsidieerd in het tekort van haar exploitatiekosten. De provinciale kulturele raden ontvangen een subsidie, doch hiervoor bestaat er nog geen definitieve regeling. Het gaat in deze regeling vooral om de verdeling van de financiële plichten tussen staat en provincie. Over de werking van de provinciale raden zal later meer gezegd worden.

Het N.C.C. (sedert 1948) is een partikulier overlegorgaan voor organisaties en instituten, die zich met kulturele vorming en ontspanning bezig houden, maar ook met musische vorming, recreatie en omroepzaken¹. Het omvat een honderdtal verenigingen (vakbonden, vrouwenorganisaties, omroepsorganisaties (uitgezonderd de TROS), bibliotheekwezen, kulturele verenigingen). Het doel wordt statutair zo geformuleerd: „a) het houden van gemeenschappelijk beraad omtrent de culturele vorming van het Nederlandse volk tussen die organisaties en instituten, die zich de culturele opvoeding, ontwikkeling en ontspanning van het Nederlandse volk tot taak stellen, b) het uitvoeren van de taken waartoe de vertegenwoordigers van haar leden (.....) gemeenschappelijk hebben besloten, bij welke besluiten de wijze van tenuitvoerlegging tevens moet worden bepaald” (art. 3 van de statuten).

Om dit doel te bereiken gaat men over tot beraad tussen de verenigingen onderling en tot overleg met het ministerie. Men neemt kontakten met de kamerleden, met de minister. Men richt open brieven aan de regering, aan provinciale raden. Dit geheel van aktiemiddelen wordt vergemakkelijkt door de aanwezigheid van openbare verantwoordelijkheidsbekleders in het algemeen bestuur.

Een ander belangstellingspunt van het N.C.C. zijn de internationale kontakten, vooral dan met België, Duitsland en Engeland in het kader van kulturele akkoorden. Ook bestaan er betrekkingen met de *International Recreation Association*.

1. Deze gegevens werden ons verstrekt door Dr. G. A. J. M. Abbenhuis van het *Nederlands Cultureel Contact*.

Financieel leeft het N.C.C. voor 90 % dank zij C.R.M. De voornaamste problemen waar het N.C.C. op dit ogenblik mee worstelt zijn niet van financiële, maar wel van structurele aard¹. De overlegorganen zijn plaatselijk en provinciaal immers gemeenschappelijk voor jeugd, volwassenenvorming en sport. Op het landelijk vlak echter ontmoeten jeugd en volwassenen elkaar niet. Er moet dus opnieuw contact gezocht worden op landelijk vlak met wat er plaatselijk en provinciaal leeft.

Zoals juist reeds werd opgemerkt vindt men in het N.C.C. ook verenigingen voor amateuristische kunstbeoefening. Deze verenigingen zijn ongeveer 60 in getal op het landelijke vlak, zodat overlapping hier frekwent voorkomt. De subsidie voor 1970 belooft ongeveer 4 miljoen gulden en gebeurt konform de *Rijksregeling subsidiëring Amateuristische kunstbeoefening* (1 januari 1964)². Deze subsidiëring hangt af van de activiteiten en belooft ongeveer 50 % van de subsidiabele lasten. Alle mogelijke domeinen van amateuristische kunstbeoefening horen hierbij.

Er wordt ook subsidie verstrekt aan landelijke overlegorganen waaraan wordt deelgenomen door het partikuliere initiatief en vertegenwoordigers van het ministerie om beleidsadviezen te verstrekken aan de minister. Deze centrale beraden bestaan er voor beeldende kunst, muziek, drama en beweging.

Aan de muziekscholen (ongeveer 110 in aantal) worden afdelingen gekoppeld voor opleiding van amateurs door professioneel geschoolden. Hierbij wordt er gedacht aan een beeldende en een dramatische afdeling. Hieraan zullen benoemingsvoorwaarden en uitrustingsvoorwaarden gesteld worden. De minister kan de personele lasten van deze twee afdelingen voor 50 % subsidiëren langs de landelijke organisaties om. Verder wordt een speciale opleiding ingesteld voor personen die zich voorbereiden op de vorming van amateurs. Deze scholing bestaat uit veertig weken van zes uren les en een half jaar stage in een vormingscentrum. Deze opleiding staat naast de gewone vakopleiding. Voor de mensen die zich met deze buitenschoolse vorming bezighouden wordt er wedde-regeling voorzien.

1. N.C.C., *Kunst en Overheid*, 1968, 12 pp.

2. Voor een gedetailleerder overzicht wordt er verwezen naar de uiteenzetting onder „Muziek- en Orkestwezen”.

Naast deze grote projecten worden nog subsidies gegeven aan *De Stichting Ruimte voor de Jeugd*, die de accommodaties voor de jeugd wil verbeteren door het geven van adviezen en voorlichting. Ook *Volkssterrenwachten* genieten van deze ministeriële steun.

Tot besluit moet nog gezegd worden dat dit gehele volksontwikkelingsbeleid moet geplaatst worden binnen de idee van de permanente opvoeding, die men in de *Memorie van Toelichting* van 1969 terugvindt¹. Dit wijst op de ruimere kijk op de volksopvoeding.

§ 12. SPORT EN OPENLUCHTLEVEN²

Wanneer men bedenkt dat er in Nederland in 1966 317,5 miljoen gulden aan sport werd uitgegeven, dan wordt het belang van deze activiteit wel duidelijk. Hiervan werd 166,8 miljoen gulden door de overheid uitgegeven, waarvan 163,1 miljoen door de gemeenten, en de rest door de bevolking. Voor 1970 voorzag de minister 11.146.200 gulden aan subsidies voor de sport en lichamelijke opvoeding. Ofschoon niet erg groot wijst het bedrag toch op het stijgende belang van de sport in Nederland. Het krijgt op die manier een plaats binnen het welzijnsbeleid: „Ervan uitgaande dat een gezonde lichamelijke ontwikkeling een eerste stap kan worden tot welzijnsbevordering, dient zowel in het jeugdbeleid als in de vorming van volwassenen, alsmede in de recreatiesector een duidelijke plaats gegeven te worden aan de lichaamsbeleving en de sportbeoefening”³.

In 1969 maakt ruim 20 % van de Nederlandse bevolking of 2.200.000 Nederlanders deel uit van ongeveer 15.000 sportverenigingen. Dit cijfer was in 1950 slechts 9 % van de bevolking waarvan 29 % jeugdleden. Nu is het aantal jeugdleden ruim 50 %. Ruim 41 sporttakken zijn verenigd in vier koepelorganisaties,

1. *Rijksbegroting voor het dienstjaar 1969* (Zitting 1968-1969 - 9800). Hoofdstuk XVI - Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Memorie van toelichting nr. 2, p. 10.

N.V.M., *Education permanente*, N.V.M.-Bulletin nr. 2, 1969, 96 pp.

2. De informatie over sport werd ons ter hand gesteld door de heer J. Nieuwenhuyzen Kruseman, Hoofd van de Afdeling lichamelijke Vorming en Sport van CRM.

3. *Discussienota met betrekking tot het sportbeleid van de Minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Zitting 1968-1969 - 10086, p. 7.

waarvan de belangrijkste de *Nederlandse Sport Federatie* en de *Nederlandse Christelijke Sport Unie* zijn (ongeveer 1.850.000 leden). Deze sportorganisaties ontvangen f. 4.668.000 subsidie¹.

Sedert 10 oktober 1967 bestaat er een *Rijksregeling subsidiëring Landelijke Organisaties op het gebied van lichamelijke opvoeding en sport*. Art. 4 van deze Rijksregeling bepaalt dat er subsidies aan organisaties en koepelorganisaties worden verstrekt in de volgende mate: 70 % van de subsidiabele lasten (enkel voor opleiding en sportgeneeskunde) van de NSF en de andere koepelorganisaties en 60 % voor de andere organisaties. Deze subsidiabele lasten bestaan uit: opleiding en vorming van de leiding, vorming van de leden, propaganda en voorlichting, administratie, bijwonen van internationale besprekingen. Deze subsidie wordt aan de koepelorganisaties en landelijke organisaties slechts uitgekeerd wanneer men 1/6 van de subsidiabele lasten aan opleiding van de leiders besteedt. Verder kent men hier opnieuw de algemene eisen van jaarverslag, begrotingen en rekeningen.

Uit de gehele subsidieregeling blijkt de grote belangstelling voor de leidersvorming. In 1963 werden er gedurende 577 kursussen 4.692 leiders gevormd.

Ook op het vlak van de sportakkomodaties wordt er in Nederland hard gewerkt. Men schat het aantal op ongeveer 14.000, d.i. 4.300 overdekte en ongeveer 9.800 openluchtakkomodaties. Eén van de belangrijkste objectieven zijn de sporthallen (vloeroppervlak groter dan 800 m² en obstakelvrij speelveld van 22 × 42 × 7 meter). Per 1 september 1963 waren er van deze sporthallen 13 in gebruik en 6 in aanbouw; per 1 mei 1969 zijn deze cijfers resp. 106 en 25. In 1968 (1 september) waren er verder 528 openbare openluchtzwembaden en 103 openbare overdekte zwembaden. Van deze twee laatste akkomodaties werden er resp. 238 en 57 na 1959 gebouwd en zijn er per 1-8-1968 resp. 44 en 60 in aanbouw.

De begroting van 1970 voorziet voor deze akkomodaties bijna 6 miljoen gulden. De verdeling hiervan wordt geregeld door de *Rijksregeling subsidiëring overdekte sportakkomodaties* van 27 september 1967. Krachtens deze regeling kan slechts subsidie worden toegekend aan de juist genoemde sporthal (art. 1) (met

1. Gegevens van de heer J. Nieuwenhuyzen Kruseman en *Discussienota*, op. cit., p. 13.

uitsluiting van de inrichtingskosten en de bestratingen) en dit voor slechts 25 % van de stichtingskosten. Maximaal mag dit f. 200.000 bedragen en minimaal f. 20.000. Advies over belangrijkheid van het project is steeds vereist van de gemeentebesturen en het Kollege van de Gedeputeerde Staten.

Buiten deze twee grote posten wordt er nog subsidie gegeven aan medische sportkeuring, sportmanifestaties, provinciale sportraden. Verder wordt er door de minister nog gedacht aan de subsidiëring van lessen aan jeugdgroepen; dit zou een bedrag van 4 à 4,5 miljoen gulden eisen.

Voor de juist genoemde provinciale sportraden werd er in 1969 een concept *Rijksregeling subsidiëring Provinciale Sportraden* door de minister van C.R.M. ontworpen. Deze provinciale sportraden krijgen een taak van overleg en beraad over de provinciale sport-situatie, het bevorderen van de samenwerking tussen de sportorganisaties en tenslotte verwacht men advies aan provinciale overheid en partikulieren (art. 5). Deze raad ontvangt slechts subsidies wanneer de provincie ook subsidieert (art. 8). De subsidie zal in 50 % van de subsidiabele personeels- en huisvestingskosten voorzien en vermoedelijk in 40 % van de apparaatskosten (art. 17-20). Voor het overige gelden de regelingen van aanvraag en verantwoording van andere gesubsidieerde instellingen¹.

Ofschoon Nederland reeds heel wat bezit schat men de noden nog groot. Men meent 350 sporthallen te kunnen gebruiken in de nabije toekomst. Voor andere inrichtingen (zweminrichtingen resorteren mede onder Sociale Zaken en Volksgezondheid) bestaat er nog geen regeling, ofschoon deze ook zeer nuttig zou zijn. Men overweegt verder het nut van een *Nationale Raad voor de Sport*. De subsidie voor de sport komt tot nu toe voor 91 % van de gemeente; dit heeft zeker zijn invloed op het staatsbeleid.

Het openluchtlevens in Nederland wordt naast de voorzieningen voor jeugdbewegingen (zie vroeger) met bijna 27 miljoen gulden gesubsidieerd (4,5 %). Hiervan gaat 22 miljoen naar het inrichten van recreatiezones. De inspanningen in deze tak worden gedeeld met het *departement van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening*. Het gehele beleid in deze sektor wordt geïnspireerd

1. Concept *Rijksregeling subsidiëring Provinciale Sportraden*, p.m., 9 pp.

door een streven naar planmatige aanpak. Op dit ogenblik werkt men aan zulke planning, die konform moet zijn met de *Wet op de Ruimtelijke Ordening*. Een meerjarenplan met aanduiding van prioriteiten is in voorbereiding.

Verder voorziet men nog in een subsidie aan beseigenaren die hun grond voor het publiek openstellen (3 miljoen gulden), aan jeugdherbergen en instellingen die de openluchtrecreatie bevorderen¹.

§ 13. OPENBARE BIBLIOTHEKEN²

Met f. 28.345.000 of 4,6 % van het gehele budget als steun aan de bibliotheken en de verenigingen van bibliotheken wordt er in Nederland een mooie bijdrage geleverd tot de spreiding van de lektuur. In de subsidie-regeling van 1921 werd vastgelegd: „ten 1e: bibliotheekvoorziening is in eerste instantie een lokale (gemeentelijke) dan wel regionale (provinciale) aangelegenheid met een nationaal aspect waardoor er ook een overheidstaak blijft te vervullen en ten 2e: subsidiëring geschiedt op basis van inwoners-tallen, waarbij het Rijk zich op het standpunt plaatste dat algemene (niet confessionele) bibliotheken de voorkeur verdienen”. Het is immers zo dat er in 1968 163 algemene, 142 R.K. en 27 protestantse openbare bibliotheken waren. Op dit ogenblik (1969) zijn er ongeveer 375 openbare bibliotheken met 400 filialen, 18 provinciale bibliotheken en 20 boekenbussen. Ondertussen is er ook een neiging ontstaan om de konfessionele en algemene bibliotheken in één gemeente te federeren (in 1965 10) in een nieuwe stichting. Juridisch zijn bijna alle bibliotheken, verenigingen of stichtingen. Slechts 10 waren echte gemeentelijke bibliotheken. Een belangrijke eis om gesubsidieerd te worden door de staat is dat de gemeente subsidieert. Geeft de gemeente aan één konfessionele bibliotheek geen subsidie dan wordt geen enkele gesubsidieerd (b.v. Rotterdam). Het inwonertal is eveneens belangrijk (van 2 jaar voor

1. *Rijksbegroting van het dienstjaar 1970, op. cit.*, p. 15-16, 39.

2. Gesteund werd op informatie gekregen in een gesprek met de heer Bauma van de afdeling Openbare Bibliotheken van CRM.

Wijnstroom, M., *Public Libraries, in Libraries and documentation centres in the Netherlands*, The Hague, 1966, p. 29-44.

Ministerie van CRM. Afdeling Volksontwikkeling, *Overzicht van activiteiten, op gebied van Volksontwikkeling, gesubsidieerd door het Rijk*, 1968 (maart), p. 1-4.

aanvraag) : 10.000 inwoners is minimum. Bibliotheken in kleinere gemeenten worden door de provincie gesubsidieerd, die geld ontvangt van staat per som van gemeenten met minder dan 30.000 inwoners. De subsidie hangt ook af van aantal boeken per inwoner¹ niveau van literatuur, grootte van bibliotheek (minimaal 100 m²), gediplomeerd personeel.

Naast de overheidssubsidie is er nog de bijdrage van de lezers die tussen de 3,5 en 6,5 gulden per jaar ligt voor volwassenen en f. 1 tot 2,5 voor kinderen. In 1965 werden op een bevolking van 12,5 miljoen Nederlanders 766.000 lezers geteld, dit is gemiddeld 7,7 % van de bevolking van gemeenten met een bibliotheek. Er waren 29.500.000 uitleningen (3 per hoofd). Daarnaast werden door de provinciale en de busbibliotheken nog eens 75.000 lezers bediend (1.800.000 uitleningen). Gemiddeld betaalde elke lezer f. 3,25.

Om al deze criteria na te gaan bestaat er een staatsinspectiedienst. Advies wordt er gegeven door de *Rijksadviescommissie voor openbare bibliotheken* (sedert 1961) aan de minister van Onderwijs en Wetenschappen inzake openen en schorsen van subsidies aan openbare bibliotheken, ofschoon de financiële inbreng beheerd wordt door C.R.M.

Al deze financiële steun heeft voor gevolg dat de 105 gemeenten met meer dan 20.000 inwoners één of meer bibliotheken hebben (5 gemeenten niet) en slechts 2/3 van de gemeenten met 10.000 tot 20.000 inwoners. Eén miljoen Nederlanders moet het zonder bibliotheek stellen en 2 miljoen heeft een slechte boekenvoorziening.

1.

Inwoners	Openbare bibliotheek		Filialen	
	Boeken voor volwassenen	Kinderen	Volwassenen	Kinderen
— 10.000	2.000	1.000	1.000	500
10.000-15.000	3.000	1.000	1.000	500
15.000-20.000	4.000	1.000	1.500	750
tot 100.000 +	20.000	3.000	2.000	1.000

De *Centrale Vereniging voor Openbare Bibliotheken* verenigt alle openbare bibliotheken. Binnen de C.V., die voor 60 % door de staat wordt gesteund, worden de subsidies onder de bibliotheken verdeeld ofschoon de C.V. er zelf niet over beslist. Daarnaast bestaan er nog vier verenigingen op bibliotheekgebied, die wel voor 60 % gesubsidieerd worden, maar zelf niet subsidiëren.

Het personeel van de bibliotheken moet een direkteursdiploma of een assistentendiploma behalen. Voor het assistentendiploma is 2 jaar werk met wekelijkse cursus geëist, voor het direkteursdiploma negen maanden langer les en stage. Men moet middelbare school beëindigd hebben. Jaarlijks studeren er 150 assistenten af (95 % vrouwen), worden er 14 direkteursdiploma's en 10 kinderbibliotheekdiploma's behaald. Sedert 1966 ontvangen deze mensen een wedde gelijklopend met de staatsambtenaren: als assistent van f. 610 tot 1.250 per maand en als directeur van f. 800 tot f. 2.200 per maand.

Naast deze bibliotheken bestaan er nog wisselkollekties voor schippers en zeelieden (100 % gesubsidieerd voor personeelslasten en bijna totaal voor de boeken), winkelbibliotheken (die sterk afnemen) en volksbibliotheken (die eveneens erg in aantal dalen). Verder zijn er nog zes bibliotheken voor brailleboeken, die tot 60 % worden gesubsidieerd.

Binnen CRM wordt er gewerkt aan een nieuwe raamwet, waarbij werd gedacht aan de volgende punten: de gemeente is verplicht een bibliotheek op te richten wanneer er geen is; het Rijk zou tot 70 % subsidiëren in personeelslasten, gemeenten van minder dan 5.000 inwoners mogen een filiaal of busbibliotheek hebben, van 5.000-30.000 eigen bibliotheek en samenwerking met provincie, meer dan 30.000: kan samenwerken met provincie en met meer dan 50.000 inwoners moet de bibliotheek niet noodzakelijk samenwerken met de provincie. Deze subsidie is belangrijk wanneer men weet dat op dit ogenblik ruim 60 % van de onkosten van een bibliotheek naar het personeel gaat, 20 % naar de boeken en 20 % naar het gebouw en onderhoud¹.

1. Deze wet zal in 1970 worden voorgelegd aan de Staten-Generaal.

§ 14. MUSEA EN ARCHIEVEN¹

Op regeringsvlak kwam de belangstelling in Nederland voor de musea in 1875 toen men in het kader van het *Ministerie van Binnenlandse zaken* een commissie oprichtte voor kunstmonumenten². Ondertussen werd deze tak van het Staatsbeleid overgeheveld naar andere ministeries tot het nu onder CRM ressorteert. Financieel is de staatsbelangstelling eveneens aanzienlijk toegenomen. Voor musea werden door de minister van CRM ongeveer f. 25.049.600 voorzien voor 1970, waarvan het leeuwenaandeel (ongeveer 80 %) naar de rijksmusea gaat.

Nederland telde in 1964, 316 musea, waarvan er 27 door de staat werden beheerd³, 1 door de provincie (Drente), 87 door de gemeenten en 201 door verenigingen of stichtingen⁴. Het provinciale museum en de gemeentelijke musea krijgen over 't algemeen geen subsidies. De private musea krijgen subsidies ofschoon beperkt (f. 1.228.000), wanneer er geen staatsmuseum is in de provinciale hoofdplaats (Friesland en Groningen) en wanneer ze regionaal of nationaal belangrijk zijn. Ongeveer 70 musea genieten van deze staatssteun. De bisschoppelijke musea in Haarlem en Utrecht worden ook gesubsidieerd.

Het beheer van de musea is in handen van de directeur die totaal vrij is in de aankoop van werken tot f. 2.000. Hij heeft echter een speciale toestemming nodig voor duurdere aankopen en voor verplaatsingen van kunstwerken naar het buitenland. Advies komt in dit geval van de minister, die de *Rijkscommissie voor musea (afdeling III van de Monumentenraad)* raadpleegt. (Hierover wordt later meer gezegd bij de behandeling van de Monumentenraad).

Op ministerieel vlak bestaat er nog een *Bureau Rijksinspecteur voor roerende monumenten* (26 personeelsleden), een *Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie* (37 personeelsleden) en een *Centraal laboratorium voor onderzoek van voorwerpen van kunst en wetenschap* (30 personeelsleden). Dit laatste laboratorium

1. Inlichtingen hierover werden ons verstrekt door Dr. Mr. F. J. Duparc, raadsadviseur van Culturele zaken van CRM.
2. Duparc, F. J. & Lunsingh Scheurleer, D. F., *Origin and administration of museums in the Netherlands*, in *Museum*, Vol. XV, n° 2, 1962, p. 75.
3. In 1970 zullen er in 18 rijksmusea 669 personeelsleden tewerkgesteld zijn. Dat is ruim de helft van het gehele direktoraat-generaal Culturele Zaken van CRM.
4. CBS, *Jaarcijfers voor Nederland 1963-1964*, Hilversum, 1966, p. 83.

restaureert niet uitsluitend maar onderzoekt eveneens de conserveringsvoorwaarden. Vanaf september 1970 zal dit laboratorium eveneens de opleiding van restauratoren verzorgen.

Vermeldenswaard zijn nog de inspanning van de staat om de Van Gogh-kollektie verder af te betalen en deze onder te brengen in het *Rijksmuseum Vincent van Gogh te Amsterdam* waarvan men de bouw in 1971 hoopt beëindigd te zien.

De musea trekken nog relatief veel volk in Nederland: in 1964 werden er 5.723.000 bezoekers geteld. In 1969 nog werd in de Irene-hal te Utrecht door 150 musea geëxposeerd, gedurende één maand (*Musement*). Dit trok ongeveer 70.000 bezoekers. Deze onderneming moet als een poging gezien worden om de mensen naar musea te trekken.

Het beleid in zake archiefwezen en geschiedenis in Nederland wordt bepaald door de archiefwet van 1962, die sedert 1 mei 1968 in werking is getreden. Deze wet regelt uitsluitend het behoud van de overheidsarchieven. In Den Haag is er een *Algemeen Rijksarchief* en in elke provinciale hoofdplaats is er een rijksarchiefbewaarplaats. Gemeenten en Waterschappen moeten ook allen hun eigen archief bezitten.

Ofschoon men jaarlijks de personeelsbezetting van het Rijksarchief ziet stijgen (135 personeelsleden in 1968, 163 in 1970) vindt men elk jaar in de voordracht van de begroting de nood aan personeel uitgedrukt om de archieven te klasseren. Daarnaast staat men nog met een groot plaatstekort (men heeft behoefte aan drie maal meer plaats) zodat de regering haar heil zoekt in het oprichten van een werkkommissie (1969) die in 1970 verslag moet uitbrengen. Enkel in Utrecht kreeg men gedurende 1969 een nieuw gebouw voor het rijksarchief. In vele andere provincies bleef het slechts bij plannen.

Om het verlies van rijksarchieven te voorkomen is aan de rijksarchivaris „het toezicht opgedragen op de zorg voor de archieven van rijksadministraties die nog niet naar de openbare rijksarchiefbewaarplaatsen zijn overgebracht”¹.

1. Zitting 1968-1969 - 9800. *Rijksbegroting voor het dienstjaar 1969*. Hoofdstuk XVI. Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Memorie van toelichting nr. 2, p. 8.

In problemen van archiefwezen wordt de minister bijgestaan door de *Archiefraad*, die uitsluitend een adviserende bevoegdheid heeft.

Een belangrijk initiatief is nog de rijksarchiefschool, die opleiding van de archiefambtenaren verzorgt. Voor al deze takken heeft de minister f. 5.128.100 uitgetrokken in 1970.

§ 15. MONUMENTENZORG, OUDHEIDKUNDE EN LANDSCHAPSBESCHERMING¹

Deze drie domeinen van staatsactiviteit, monumentenzorg, oudheidkunde en landschapsbescherming, slorpen ruim 11,3 % van het gehele budget van kulturele zaken en volksontwikkeling op. Alle drie worden ze beheerd door het direktoraat-generaal *Culturele zaken*. De zwaarste financiële last voor de staat vindt men bij de monumentenzorg: 43.703.900 gulden of 7,2 % van begroting kulturele zaken en volksontwikkeling.

De monumentenzorg werd bij wet vastgesteld op 22 juni 1961². Belangrijk hierin is op de eerste plaats de oprichting van de *Monumentenraad* een raad van een gelijkaardig type als de *Raad voor de Kunst*. Deze *Monumentenraad* heeft ook adviesrecht voor andere domeinen dan de monumentenzorg. Er werden in deze raad (20 tot 40 leden) vijf afdelingen opgericht waarvan er drie rechtstreeks voor de monumentenzorg belang hebben, nml. II, IV en V.

Een van de eerste opdrachten is een gemotiveerd inventaris op te stellen van alle monumenten die voor bescherming in aanmerking komen (art. 8, 1). In augustus 1969 kwam men daarmee gereed. Een monument dat op deze lijst voorkomt mag niet beschadigd of vernield worden (art. 14). Het is enkel aan de minister toegestaan de herstellingen te doen uitvoeren (art. 15). Bescherming van stads- en dorpsgezichten is een tweede belangrijke taak van de

1. De gegevens over oudheidkunde en monumentenzorg werden ons verstrekt door Dr. Mr. F. J. Duparc, raadsadviseur voor Culturele zaken van CRM. De informatie over landschapsbescherming kregen wij van Mr. J. A. Veraart van de Afdeling Natuur- en Landschapsbescherming van CRM.

2. „Wet van 22 juni 1961, houdende voorzieningen in het belang van het behoud van monumenten van geschiedenis en kunst”. *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, 1962, 200, p. 437-441. Nieuw ontwerp van wet is voor 1970 aangekondigd.

minister van CRM, maar dit dan in samenwerking met de *Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid* (art. 20).

Voor de *Monumentenraad* is er een klein budget voorzien nml. f. 61.000 omdat het hier een advieskollege betreft. De *Rijksdienst voor Monumentenzorg* (f. 3.827.200) is daarentegen belangrijker. Deze dienst stelt in feite de inventaris op en geeft een beschrijving van de monumenten. Restaureren doet deze dienst zelf niet. De personeelsbezetting is 124 leden.

De belangrijkste post gaat naar de eigenlijke subsidies voor de restauratie. Voor 1970 en voor de restauraties waartoe vorige jaren besloten was werd er 39 miljoen gulden voorzien. Er werd eveneens vastgesteld dat de staat geen projecten mag aannemen in 1970 waarvan de gezamenlijke kosten over de volgende jaren verspreid meer dan 39 miljoen gulden zouden bedragen. De verdeelsleutel van deze subsidie is in grote trekken de volgende: van partikuliere woningen subsidieert men 30 % en van kerken 50 %. De gemeenten zorgen daarnaast nog voor ongeveer 30 % en de provincie voor ongeveer 10 %.

Naast de monumentenzorg wordt ook het oudheidkundig bodemonderzoek door de *Monumentenwet* geregeld. Art. 22 van deze wet bepaalt dat niemand mag opgravingen doen tenzij mits toestemming van de minister nadat deze laatste afdeling 1 van de *Monumentenraad* gehoord heeft. Diegene die schade lijdt door de opgravingen heeft steeds recht op vergoeding. De eigenaar van de grond heeft recht op de helft van de waarde van het gevonden monument. In tegenstelling met vorige rijksdienst doet de *Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek* zelf wel opzoekingen, naast universiteiten en andere instellingen. Voor deze dienst werd ruim 2 miljoen gulden voorzien in 1970 of 0,3 %. Daarnaast werd er nog 778.700 gulden voorzien voor archeologisch werk van Nederlandse instituten in Rome en Istanboel.

Op provinciaal vlak vindt de archeologie ook weer erkenning in de aanstelling van een provinciale archeoloog in Gelderland, Overijssel, Noord-Brabant, Limburg en Zuid-Holland.

Ruim 23 miljoen (3,8 %) werd door de minister van CRM voorzien voor natuur- en landschapbescherming gedurende 1970. Het beleid dat met dit geld gevoerd wordt ligt grotendeels uitgetekend

in de *Natuurbeschermingswet* van 15 november 1967¹. Daarvoor echter bestond er reeds een belangrijke wetgeving inzake landschapbescherming nl. de *Natuurschoonwet* (15 maart 1928) die belastingfaciliteiten toekende aan eigenaren die hun landgoederen beschermden, de *Vogelwet* (1936) ter bescherming van vogels, onteigening bij wet in het belang van natuurbescherming (gebeurde zeer weinig), de *Boswet* (1961) tot behoud van bossen, de *wet op de Ruimtelijke Ordening* (1962) die van elke gemeente een bestemmingsplan vraagt voor het grondgebied, de *Jachtwet* (1954) die met de natuurbescherming rekening houdt en de *Ontgrondingswet* (1962). Daarnaast bestaan er provinciale verordeningen tegen ontsierende reclame in landschappen en verordeningen voor bescherming van meren en de oevers ervan.

In bepaalde gemeenten bestaat er plukverbod van bepaalde planten. Op dit ogenblik is men bezig met een wet op de waterverontreiniging en de luchtverontreiniging.

De afdeling *Natuur en Landschapbescherming* van CRM heeft tot uitvoering de *Natuurschoonwet*, de *Vogelwet*, het kapverbod van de *Boswet* en de *Natuurbeschermingswet*. De buitendienst van deze afdeling is echter het dienstvak *Natuurbescherming* van het *Staatsbosbeheer* die in elke provincie een natuurbeschermingskonsulent heeft, belast met de aankoop en het beheer van staatsdomeinen. Van wetenschappelijke zijde wordt de afdeling gesteund door het *Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud* (RIVON).

Als advieskollege kan de minister van CRM in zake natuurbescherming beroep doen op de *Natuurbeschermingsraad*. Overleg is steeds nodig met het *Ministerie van Financiën* voor het beheer van de staatsdomeinen (Dienst der domeinen), het *Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid* (in verband met luchtverontreiniging en afvalwater), het *Ministerie van Landbouw en Visserij* in verband met ruilverkavelingen, bosbeheer en fauna (*Jachtwet*).

De minister van CRM kan na advies van de *Natuurbeschermingsraad* een domein tot *beschermd natuurmonument* verklaren. Dit geldt voor ten hoogste drie jaar. De onkosten, die daaruit voortvloeien voor de eigenaar worden gedragen door het ministerie. De

1. *Natuurbeschermingswet*, 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 24 pp.

staat kan zelf domeinen aankopen of subsidies verlenen aan verenigingen die bepaalde natuurmonumenten willen aankopen. Hier-voor werd in 1970 10.650.000 gulden voorzien. Zo beheert de *Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland* 22.000 ha. Op basis van deze subsidiecontracten worden ruim de helft van de natuurmonumenten door partikuliere verenigingen beheerd. De minister noemde 70.000 ha. als streefgetal voor de natuurmonumenten. Werd vroeger tot 50 % van de aankoopsom gesubsidieerd, dan wordt vanaf 1970 overgegaan tot het subsidiëren in de kosten van rente en aflossing van leningen, die partikuliere verenigingen voor de aankoop van natuurmonumenten hebben aangegaan.

Op het gebied van de mentaliteitsbewerking van de bevolking tegenover natuurmonumenten worden door C.R.M. o.a. nog subsidies verleend aan de *Contactcommissie voor Natuur- en Landschapsbescherming*, die een 100-tal organisaties groepeerd.

Het overige deel van de begroting (f. 10.400.000) gaat naar de diensten van *Staatsbosbeheer* voor de natuurbescherming.

§ 16. KUNSTONDERWIJS

Zoals in paragraaf 11 duidelijk werd gemaakt ressorteert het kunst-onderwijs onder O.W. In 1964 waren er 35 scholen voor kunsten en kunstnijverheid met een totaal van 2.717 leerlingen die volledig dagonderwijs volgden en 2.998, die partieel onderwijs genoten. De staat besteedde daaraan 12.668.000 gulden in 1962¹.

Twee akademies worden er echter nog door C.R.M. gesubsidieerd. De Rijksakademie van de Beeldende Kunst te Amsterdam ontvangt subsidies voor het personeel en voor de werking, de Jan Van Eyck Akademie te Maastricht ontvangt werkingstoelagen (samen ongeveer 3 miljoen gulden).

1. C.B.S., *Jaarcijfers voor Nederland 1963-1964*, Hilversum, Uitgeversmij. W. De Haan N.V., 1966, p. 74, 81.

§ 17. RADIO EN TELEVISIE¹

Ofschoon de *Omroepwet* (1 maart 1967) het algemeen beleid inzake de omroep aan de *Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk toewijst* (art. 3), worden de zendingen door de *N.V. Nederlandse-Omroep-Zender-Maatschappij (NOZEMA)* beheerd. Dit is een bedrijf waarin voor 60 % door de PTT wordt geparticipeerd en voor 40 % door de omroeporganisaties². Op die manier wordt het onderhoud van de zendingen door PTT verzorgd. Op dit ogenblik beschikt Nederland over 5 AM-zenders, 18 FM-zenders, 5 korte-golfzenders en 9 televisiezenders (andere zenders zijn nog in aanbouw).

Het eigenlijke omroepbeleid wordt bepaald door de Minister van CRM. Hij wordt in het toezicht op de omroep bijgestaan door een regeringskommissaris (§ 2, art. 6-7). In de formulering van het beleid kan de minister beroep doen op een *Omroepraad* die de minister in alle mogelijke omroepzaken moet adviseren. De leden van deze raad mogen nooit tot de besturen behoren van organisaties die over zendtijd beschikken³.

De binnenlandse omroep wordt verzorgd door instellingen, die volgens de wet recht hebben op zendtijd. Het gaat hier om rechtspersonen die als hoofddoel hebben radio- en/of televisieuitzendingen te verzorgen. De uitzendingen die zij brengen moeten verschillende programmagenres bevatten en zij moeten bijdragen tot het algemeen nut. Deze omroeporganisaties moeten minstens 100.000 betalende leden hebben. Aspirant-omroeporganisaties moeten minstens 15.000 betalende leden tellen en binnen de twee jaar 100.000 leden hebben. Bekende omroeporganisaties zijn AVRO, VARA, NCRV, KRO, VPRO. Daarnaast kan men nog zendtijd toewijzen aan kerkgenootschappen (art. 16), genootschappen op geestelijke gronslag (art. 17), die de verzorging kunnen toewijzen aan omroeporganisaties of aan de N.O.S. Ook voor politieke partijen (art. 18) en reclame (art. 20) is er zendtijd voorzien.

1. De gegevens werden ons verstrekt door Mr. D. Wechgelaer, Hoofd van de afdeling Omroepzaken van CRM en de heer Th. Van Gulpen, Hoofd van de afdeling Financiële en Technische Omroepzaken van CRM.

2. Zitting 1965-1966 - 8579. *Wet tot regeling van de Omroep. Memorie van Toelichting*, nr. 3, p. 11, 19.

3. Omroepbesluit van 1 april 1969, *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, 1969, p. 383.

Naargelang het ledenaantal wordt er zendtijd toegewezen aan de verschillende omroeporganisaties. De wet voorziet drie grote categorieën: omroeporganisaties A met 400.000 leden en meer, omroeporganisaties B met meer dan 250.000 leden maar minder dan 400.000 en C van 100.000 tot 250.000 leden. De zendtijd tussen deze drie categorieën wordt verdeeld volgens de verhouding 5/3 : 1, waarbij een omroeporganisatie C steeds tenminste 2,5 uur zendtijd per week moet hebben (art. 27). De NOS beschikt tenminste over 15 % van de radio-zendtijd en over 25 % van de televisiezendtijd (art. 29). Voor reclame mag er ten hoogste 24 minuten per zendernet per dag voor de radio uitgetrokken worden en 15 minuten per zendernet per dag voor de T.V. (art. 32).

De coördinatie van de uitzendingen o.a. gebeurt door de *Nederlandse Omroepstichting* (NOS). De NOS, die alle omroeporganisaties verenigt, stelt de radio- en televisieprogramma's samen, regelt en beheert de studio's, sluit kollektieve arbeidsovereenkomsten af. De helft van de leden van de bestuursraad van de NOS wordt benoemd door de omroeporganisaties, 1/4 van de bestuursraad wordt door kulturele organisaties benoemd en 1/4 door de Kroon (art. 41). Uit deze bestuursraad wordt een raad van beheer gekozen, die de dagelijkse leiding waarborgt. Daarnaast bestaan er twee programmaraden, één voor de radio en één voor de T.V.

Voor de reclame-uitzendingen heeft men een *Reclamestichting* opgericht, die belast is met de uitzending van reclame voor derden (art. 50, 1). Het beheer van deze stichting wordt gecontroleerd door een *Reclameraad*. Deze raad doet uitspraak over de tarieven, bepaalt de voorschriften en controleert de uitvoering (art. 49).

In artikel 47 wordt aan de minister de mogelijkheid gegeven om regionale omroepen op te richten of langs draadomroepinrichtingen regionale programma's te verspreiden. Op dit ogenblik gebeurt dit dagelijks één uur in het Noorden, Oosten en Zuiden (RONO, ROZ) over de radio en slechts een half uur per week over de T.V.

Radio Nederland Wereldomroep verzorgt programma's op de korte golf voor overzeese gebieden (art. 51-56). De uitzendingen gebeuren in het Nederlands, Afrikaans, Arabisch, Engels, Indoneesisch en Spaans. Men vervaardigt verder programma's in veertig talen, die men naar meer dan 100 landen stuurt.

Volgens deze algemene beginselen voorziet de NOS in ongeveer 300 zenduren radio per week en 65 uren televisie per week (waarvan 12 uren in kleuren)¹. Het Nederlandse omroepsysteem laat een grote vrijheid aan de omroeporganisaties, die geheel vrij de programma's kunnen bepalen, zolang zij geen inbreuk doen op „De veiligheid van de Staat, de openbare orde of de goede zeden” (art. 10, 2 van de Omroepwet). De regering heeft nog nooit preventieve censuur uitgeoefend.

De financiering van dit bedrijf is geregeld bij de *Wet op de omroepbijdragen* (20 december 1968). Een televisiebezitter moet f. 75 per jaar betalen en een radio-bezitter, wanneer hij niet over een T.V. beschikt vierentwintig gulden per jaar (art. 3 en 4). De PTT heeft de opdracht dit geld te verzamelen en het met aftrekking van de onkosten aan de minister van CRM ter beschikking te stellen. Voor 1970 wordt dit bedrag geraamd op 214 miljoen gulden verminderd met 13 miljoen gulden voor inningskosten en onderhoud van apparaten.

Daarnaast ontvangt het omroepwezen nog een groot bedrag uit de reclame. Voor 1970 wordt dit op 87 miljoen gulden geraamd. Dit laatste bedrag gaat voor 40 % naar de pers voor vergoeding van reclameverlies (Dit regime moet over drie jaar herzien worden).

De begroting voor omroepzaken wordt op 287,5 miljoen geraamd zodat voorgaande inkomsten niet voldoende zijn. De omroeporganisaties kunnen echter nog beroep doen op de bijdragen van hun leden.

De verdeling van dit geld tussen de omroeporganisaties is gebaseerd op hun uitgaven voor de omroep. Men houdt daarbij rekening met de personeelsbezetting, de programmakosten de algemene kosten. Voor de radio gaat 1/3 naar de NRU en 2/3 naar de omroeporganisaties.

§ 18. PROVINCIALE KULTURELE RADEN

De provinciale kulturele raden verenigd in de stichting *Nationaal Overleg voor Gewestelijke Cultuur* ontvangen in 1970 f. 1.030.000.

1. Zitting 1967-1968 - 9627. *Regeling van de omroepbijdragen. Memorie van Toelichting*, nr. 3, p. 9.

Deze stichting ontstond op 29 november 1955 uit een gemeenschappelijke belangstelling voor de regionale kultuurbevordering. De stichting wil de gewestelijke kultuur bevorderen en de gewestelijke kulturele autonomie niet doden. Het is hoofdzakelijk een overlegorgaan waar elke door de provincieraad erkende kulturele raad vertegenwoordigd wordt. De twee eerste kulturele raden ontstonden in 1945 in Friesland en Limburg. Op dit ogenblik heeft elke provincie zijn kulturele raad, die weliswaar niet op eenzelfde manier functioneren¹. Een zekere gelijkenschakeling wordt er nagestreefd in het concept *Rijksregeling provinciale kulturele raden* 1969.

Art. 1 van dit concept bepaalt dat een provinciale kulturele raad „de rechtspersoonlijkheid bezittende provinciale raad welke op grondslag van gezamenlijk overleg van overheid en particulier initiatief is ingesteld ten behoeve van het beraad betreffende de cultuur in de betrokken provincie” is. Deze enige (art. 3) kulturele raad per provincie zou tot taak hebben :

- „a) het overleg en beraad omtrent de situatie van de cultuur in de betreffende provincie ;
- b) het bevorderen van samenwerking tussen de in de betreffende provincie op het gebied van cultuur werkzame organisaties en personen ;
- c) het behartigen van de belangen van de cultuur in de betreffende provincie binnen het gezamenlijk overleg van het provinciale orgaan voor overleg en advies ;
- d) het uitbrengen van advies aan de provinciale overheid en desgevraagd aan het partikulier initiatief” (art. 5).

Dit concept voorziet in een staatssubsidie van 50 % in de subsidiabele personeelslasten en huisvestingskosten en vermoedelijk 40 % van de apparaatskosten (art. 17).

Ter illustratie schetsen wij in 't kort de bedrijvigheid van de oudste en zeer actieve *Culturele Raad Limburg*². Deze raad heeft

1. NOGC, *Publicatie ter gelegenheid van het 15-jarige bestaan*, Amersfoort, 1958, 49 pp.
2. Deze informatie ontvingen wij van de heren Van Vloten, adjunct-directeur, en Volleberg, stafmedewerker van de Culturele Raad Limburg.

een adviserende, stimulerende en coördinerende taak. Oorspronkelijk gegroeid uit de r.k.-arbeiders-, middenstanders-, boeren- en intellektuelen-verenigingen is deze stichting nu zaak van alle Limburgers. De CRL wordt bestuurd door 3 kolleges. De raad bestaat uit één lid van de Gedeputeerde Staten, twee leden van de Provinciale Staten, vier leden van de afdeling Limburg van de *Vereniging der Nederlandse Gemeenten* en twaalf „particuliere” leden (uit het kulturele leven). Het dagelijks bestuur bestaat uit 7 leden door de raad benoemd. Het *konvent* bestaat uit dertig vertegenwoordigers van de kulturele verenigingen. Naast deze raden heeft men een tiental advieskommissies voor het bestuur. Dit wordt verder ondersteund door het bureau, dat adviseert maar niet kan dwingen.

Het kan invloed hebben op het subsidiebeleid dank zij zijn advies aan de Provinciale Staten¹. Het *Cultureel beleidsplan* 1966 zou in oktober 1969 in de Provinciale Staten ter discussie komen. Het getuigt van realiteitszin en gevoel voor veranderende structuren om dit eerste beleidsplan van 1966 in maart 1969 aangepast terug voor te leggen, met de vermelding het na drie jaar opnieuw ter studie te nemen. Hoofddreden van de aanpassing van dit *Cultureel beleidsplan* is de heroriëntering in de richting van een „integraal welzijnsplan”, idee die ook op het nationale vlak ingang heeft gevonden. Limburg heeft daarenboven nog af te rekenen met een industriële omschakeling die sociaal-kulturele begeleiding eist².

1. *Globale inventarisatie inzake de kunstzinnige vorming van de jeugd in de provincie Limburg*, Maastricht, 1968, 93 pp. (gestencild).
Volksontwikkelingswerk in de Provincie Limburg, Maastricht, 1968, 31 pp.
De Monumentenzorg in de provincie Limburg, Maastricht, 1967, 63 pp. (gestencild).
De Filmvorming in Limburg, Maastricht, 1969, 45 pp. (gestencild).
2. Dobbelstein, H., *Discussie-nota inzake herziening van het Provinciaal Cultureel Beleidsplan 1966*, Maastricht, 1969, 64 pp.

HOOFDSTUK V : NORDRHEIN- WESTFALEN (BONDSREPUBLIEK)

§ 1. KULTURBELEID : EEN REGIONAAL BELEID

Sedert de Bondsrepubliek bestaat is de betekenis van de *Länder* in zake cultuurbeleid steeds zeer groot geweest. Op bondsvlak wordt er slechts 1/10 van de gelden voor onderwijs en cultuur beheerd. Ruim 60 % van alle geld voor onderwijs en cultuur wordt door de landen uitgegeven en bijna 30 % door de gemeenten¹. Het is ook zo dat er voor de Bond geen minister van cultuur is. De kulturele regionale verscheidenheid kreeg politieke erkenning. In elk land bestaat er een *Kultusministerium* dat belast is met onderwijs en cultuur.

De betekenis van het land inzake cultuur neemt de laatste jaren echter ten voordele van de gemeenten af zoals onderstaande tabel duidelijk maakt.

Tabel V.1. Uitgaven voor cultuur door de Bond (met Berlijn), Landen en gemeenten in 1963, 1964 en 1966 in absolute en procentuele cijfers ($\times 1000$ DM)²

	1963		1964		1966	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Bond	74.081	5,5	57.322	4,0	70.017	4,4
Landen	635.635	47,4	685.015	48,0	709.399	44,8
Gemeenten	631.216	47,1	684.094	48,0	805.682	50,8
Totaal	1.340.932	100,0	1.426.432	100,0	1.585.098	100,0

1. Ständige Konferenz der Kultusminister, *Kulturpolitik der Länder 1965 und 1966*, Bonn, 1967, p. 327.

2. *Ibidem*, p. 326-327. 1963 en 1964 op basis van de rekeningen en 1966 op basis van de begrotingen.

Het land heeft hier echter toch nog onrechtstreeks een groot belang, vermits de gemeentelijke initiatieven meestal slechts leefbaar zijn dank zij de erkenning en de steun van het land.

Zelfs op nationaal vlak zijn de landen van groot belang aangezien de gemeenschappelijke cultuurpolitiek in de bond door de sedert 1949 werkende *Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder* wordt bepaald. Deze konferentie vergadert om de zes à acht weken en wordt beurtelings voorgezeten door de verschillende ministers voor één jaar. De werkzaamheden van deze konferentie worden voorbereid door een algemeen sekretariaat. De bondsregering heeft op de werking van deze konferentie zeer weinig invloed ofschoon er wel betrekkingen mee bestaan.

De Bondsregering verzorgt echter wel de internationale kulturele betrekkingen, de pers en film, natuur- en landschapsbescherming. Enkele bijzondere initiatieven vallen ook onder haar bevoegdheid: *Die Bayreuther Festspiele*, *die Bachwoche* (Ansbach), *die Deutsche Bibliothek* (Frankfurt am Main), *das Bundesarchiv* en *die Stiftung Preussischer Kulturbesitz*.

Het is dan ook te begrijpen dat men het cultuurbeleid van elk land afzonderlijk zou moeten bestuderen om de ganse Duitse cultuurpolitiek te kennen. Deze opdracht zou echter te zwaar uitvallen binnen de opzet van deze studie. Daarom werd de analyse beperkt tot het land Nordrhein-Westfalen, dat in zake godsdienstige en politieke verhoudingen een zeker gemiddelde der bondsrepubliek laat zien¹. Daar deze twee krachten zeker belangrijk zijn voor het cultuurbeleid werd er van deze twee criteria uitgegaan ofschoon Nordrhein-Westfalen de grootste bevolking heeft (16,7 miljoen) en het dichtst bevolkt is van alle landen (492 inwoners km²) zo men de drie steden Hamburg, Bremen en Berlijn buiten beschouwing laat. Veralgemeningen hieruit afleiden voor elk land is echter niet verantwoord omdat er juist zo grote verschillen bestaan tussen de politieke en godsdienstige verhoudingen in de verschillende landen.

Het cultuurbeleid uitgezonderd het omroepbeleid en het jeugdbeleid wordt gevoerd door het *Kultusministerium*. Dit ministerie

1. Op 6 juni 1961 telde men 52,4 % katolieken en 41,8 % evangelischen. De landdagverkiezing van 10 juli 1966 gaf het volgende resultaat: 49,5 % SPD, 42,8 % CDU en 7,4 % FDP.

beheert echter niet uitsluitend de cultuur maar ook onderwijs en eredienst. De cultuur trekt dus niet uitsluitend de aandacht van de bevoegde minister, maar vormt slechts het geringste deel van de gelden die de minister te beheren heeft.

Het cultuurbeleid van Nordrhein-Westfalen wordt ook gekenmerkt door een gering aantal staatsinstellingen, die het beleid uitvoeren. De aandacht wordt hoofdzakelijk op een verantwoord subsidiebeleid gericht. De staat wil op die manier alle delen van de bevolking door eigen initiatief in zijn noden laten voorzien. Aan de basis van dit subsidiebeleid ligt steeds de opvatting dat het gesubsidieerde project van landsbelang moet zijn. Daarnaast is de kwaliteit en de nood aan steun richtinggevend bij dit subsidiebeleid. Bepaalde plaatselijke instellingen worden toch gesubsidieerd omdat zij van landsbelang geoordeeld worden, b.v. musea, bibliotheken, teaters en muziekscholen¹.

§ 2. LETTEREN

De letterkunde wordt door het Land Nordrhein-Westfalen vooral gestimuleerd door het toekennen van prijzen, erelonen en subsidies voor de publikatie van letterkundige werken.

De *Kultusminister* voorzag voor 1968 6.000 DM voor een jonge schrijver die een prestatie leverde die door een commissie van specialisten boven de gemiddelde prestaties zou geacht worden. De prijs maakt deel uit van de *Förderungspreis des Landes Nordrhein-Westfalen für junge Künstler*, een prijs ingesteld om jonge beloftevolle kunstenaars te stimuleren.

Daarnaast werd er in de begroting van 1968 nog 25.000 DM voorzien voor *Die Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung* (Darmstadt) en 75.000 DM voor literaire publikaties en instellingen.

1. Het hier verzamelde materiaal hebben wij te danken aan Dr. Kluxen, Ministerialdirigent, de heer Diehl, Ministerialrat, mevrouw U. Sonderkamp, Oberregierungsrätin, en de heer Kohlhage, Oberregierungsrat, allen van het *Kultusministerium*. De cijfers die in de tekst zullen voorkomen komen, indien niet anders wordt bepaald, uit: Land Nordrhein-Westfalen, *Haushaltsplan für den Geschäftsbereich des Kultusministers für das Rechnungsjahr 1968*, 705 pp.

Sedert 17 maart 1953 werd in Nordrhein-Westfalen de *Grosse Kunstpreis des Landes Nordrhein-Westfalen* ingesteld die om de twee jaar wordt uitgereikt aan een verdienstelijke literator (25.000 DM).

§ 3. DRAMATISCHE EN LYRISCHE KUNST

De begroting voor 1968 voorziet voor het teaterwezen 7,29 miljoen DM of bijna 7 % van het budget voor cultuur. De hoofdbrok hiervan ging naar subsidies aan het teaterwezen in het land (5,74 miljoen DM). Dit gebeurde onder de vorm van steun voor de wederopbouw van verwoeste teaters. In 1961-1962 werden er 15 stadsteaters (toneel, opera en dans), 15 private teaters¹, 4 reizende toneelgezelschappen, 7 poppentheaters en één schaduwspel gesubsidieerd, bij hun werkingskosten². In 1965-1968 werd dit eveneens gedaan³.

Van 1965 tot 1966 werd er ook nog 7,1 miljoen DM besteed aan subsidie bij de oprichting van nieuwe teaters in de steden.

Het land heeft geen staatsteaters. Het subsidieert wel kontraktueel, samen met de stad Düsseldorf, 50 % van de werkingstekorten van het *Neue Schauspiel - G.m.b.H. in Düsseldorf*. In 1968 bedroeg deze som 1.550.000 DM. Men voorzag eveneens 10 miljoen DM van de nodige 30 miljoen voor de bouw van het nieuwe theater in Düsseldorf.

§ 4. MUZIEK- EN ORKESTWEZEN

De muziek heeft in Duitsland steeds een grote belangstelling gekend. Nochtans kent Nordrhein-Westfalen geen staatsorkesten. Men subsidieert echter wel ruim (in 1968 1,55 miljoen DM) de orkesten die een „überörtliche Musikpflege” verzorgen. Daarnaast worden er jaarlijks belangrijke bedragen uitgetrokken voor muziekfeesten en congressen, koren, onderzoek over muziek en steun aan het *Beethovenhuis* in Bonn.

1. Stadsteaters bestaan uit beroepsspelers, private teaters kunnen uit amateurs zijn samengesteld.

2. *Kulturpolitik* 1961-1962, op. cit., p. 134.

3. *Kulturpolitik* 1965-1966, op. cit., p. 162.

Belangrijke steun voorziet de staat jaarlijks aan de *Jugend- und Volksmusikschulen* (de laatste drie jaar van 7 tot 800.000 DM). De 74 inrichtingen van deze aard liggen aan de basis van het ganse muziekwezen in Nordrhein-Westfalen¹.

Biezondere vermelding verdient de subsidie (jaarlijks 100.000 DM gedurende 10 jaar) voor de kritische uitgave van het werk van Beethoven. Dit werk wordt begin 1970 waarschijnlijk beëindigd.

De muziek wordt verder ook bevorderd door de *Grosse Kunstpreis* en de *Förderungspreis für junge Künstler*. Verder draagt de staat ook in het kader van het *Preussischer Kulturbesitz* bij tot de uitbouw van het *Städtisches Institut für Musikforschung, Berlin*.

§ 5. BEELDENDE KUNSTEN

De beeldende kunsten ontvangen een staatssubsidie in de vorm van prijzen, erelonen, aankoop van kunstwerken en de uitgave van kunsthistorische werken².

De twee landsprijzen, de prijs voor jonge kunstenaars en de grote kunstprijz, zijn ook voor de beeldende kunsten van toepassing. Daarnaast bestaat er sedert juli 1962 de tweejaarlijkse *Staatspreis für das Kunsthandwerk in Nordrhein-Westfalen* (vijf prijzen van 4.000 DM), die prijzen voorziet voor de bewerking van metaal, edelmetaal, hout, textiel, steen, ceramiek, glas, leder, papier.

In 1965-1966, 1967-1968 werden er respectievelijk 17 en 19 beeldende kunstenaars met een stipendium beloond of werden er werken van deze mensen aangekocht. In 1968 werd daarvoor voor alle kunstkakken samen 100.000 DM uitgetrokken. Een grotere steunspreiding voor de beeldende kunstenaars vindt men onder de vorm van aankopen van werken van kunstenaars. In 1968 werd hiervoor 447.000 DM aan de stichting *Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen* gegeven die deze werken voor het land beheert. In 1965-1966 werden er langs die weg 128 kunstwerken van 103 kunstenaars aangekocht.

1. *Kulturpolitik* 1965-66, op. cit., p. 162.

2. *Kulturpolitik* 1965-66, op. cit., p. 163-164.

Een andere wijze van kunstbevordering zijn de tentoonstellingen. In 1965-1966 werd er 492.000 DM voor 54 tentoonstellingen uitgegeven, terwijl dit in 1967-1968 slechts 319.000 DM voor 31 tentoonstellingen was.

Ook kunstverenigingen ontvangen subsidies, die hun werkingstekorten moeten delgen. In 1968 bedroeg dit 55.000 DM voor drie verenigingen.

Een zeer interessant initiatief vormen de *Monographien zur rheinisch-westfälischen Kunst der Gegenwart*. Op dit ogenblik zijn er reeds 37 monografieën over hedendaagse kunstenaars van het land afgeleverd. Hiervoor werd er 50.000 DM in 1968 uitgetrokken.

§ 6. FILM

De filmkunst ontvangt zijn grootste bijdrage in de vorm van subsidie aan het *Institut für Film und Bild* in München. Op het totaal subsidiebedrag van 3.910.000 DM betaalt Nordrhein-Westfalen 28,45 % of 1.112.400 DM in 1968. Dit werd kontraktueel tussen de *Kultusminister* van de Bondsrepubliek vastgelegd. De verschillende Landen betalen in verhouding met het leerlingenaantal in het instituut.

Gedurende de jaren 1966-1967-1968 werd er jaarlijks een half miljoen DM voorzien voor akoestische en optische uitrusting der filmzalen. Daarnaast wordt er door het land nog 100.000 DM voorzien voor filmvorming en voor de *Film- und Fernsehpreise des Kultusministers* van de Bondsrepubliek.

In 1965-1966 genoten 11 korte- en dokumentatiefilmen een subsidie van het Land. Tot dan werden er 379 filmen gesubsidieerd waarvan er 19 een *Bundesfilmpreis* kregen en 49 een *Kulturfilmpremie*¹.

Het land besteedde in 1968 1,6 % van zijn kultuurbegroting aan de film (of 1,17 miljoen DM).

1. *Kulturpolitik 1965-1966*, op. cit., p. 163.

§ 7. JEUGDBELEID¹

Sedert 1950 kent de Bondsrepubliek een *Bundesjugendplan* dat voorziet in de opvoeding en vorming van de jeugd buiten gezin en school, de oprichting van gebouwen voor de jeugd, bescherming van de jonge arbeiders, jeugdbescherming, enz. Dit plan is richtinggevend voor de diverse *Landesjugendpläne* in de verschillende landen. In tegenstelling met de andere West-Europese staten wordt deze jeugdpolitiek hoofdzakelijk gevoerd door de *Arbeits und Sozialminister* en wordt deze politiek ook veel ruimer gezien dan in de meeste andere West-Europese landen. Het gehele jeugdbeleid is echter niet in handen van deze minister: onderwijs, jeugdbescherming, jeugdmisdadigheid vallen onder het toezicht van andere ministeries. Er bestaat nochtans wel een zekere coördinatie in de vorm van de verplichting die ook op het Bondsvlak bestaat², om verslag uit te brengen over het jeugdbeleid, dat gedurende een aantal jaren gevoerd werd. Enkel in Nordrhein-Westfalen is deze verplichting voor het land wettelijk opgenomen (§ 20 van het *Gesetz zur Ausführung des Gesetzes für Jugendwohlfahrt*)³, zodat men om de vier jaar daarover verslag moet uitbrengen. In feite werd er tot nu toe slechts één verslag voorgelegd, dat loopt over de periode 1962-1967. Dit overzicht beperken wij echter tot het jeugdbeleid, dat niet het onderwijs betreft, of betrekking heeft op bijzondere jeugdzorg (b.v. delinkwentie, beroepshulp).

Het openbare jeugdbeleid wordt gevoerd door jeugddiensten (*Jugendämten*) die wettelijk in elke distriktstad en *Landkreis* voorgeschreven zijn of ook nog in elke gemeente of vereniging van gemeenten kunnen worden opgericht. In Nordrhein-Westfalen resorteren op die manier minstens elke 20.000 inwoners onder een jeugddienst, d.w.z. 168 jeugddiensten, waarvan 94 *Kreis- und Stadtjugendämter* en 74 *Jugendämter in kreisangehörigen Gemeinden und Gemeindeverbände*. Men mag dit verschijnsel niet veralgemenen voor de Bondsrepubliek vermits er buiten Nordrhein-

1. De hier vermelde informatie werd ons ter hand gesteld door Herr Ministerialdirigent Nelles van het *Arbeits und Sozialministerium*.

2. § 25, 2 *Gesetz für Jugendwohlfahrt vom 11. August 1961*, in *Jugendgesetze*, München, Wilhelm Goldmann Verlag, 1968, p. 25.

3. Landesregierung, *Jugend in Nordrhein-Westfalen heute*, s.l., s.d., 84 pp. 19. *Landesjugendplan. Rechnungsjahr 1969*, im *Ministerialblatt für das Land Nordrhein-Westfalen*. Ausgabe A. 22. J. nr. 53, 18. April 1969, p. 605-688. Deze twee documenten geven de structuur en de werking van het jeugdbeleid weer.

Westfalen slechts 32 *kreisangehörige Jugendämter* bestaan. Deze jeugddiensten bestaan uit administratie en commissies voor het welzijn van de jeugd, die bestaan uit vertegenwoordigers van jeugdbewegingen en vertegenwoordigers die met de jeugd ingelaten zijn. De keuze hiervan is wettelijk geregeld.

De personeelsbezetting van de jeugddiensten is gering en niet voldoende gespecialiseerd (weinig maatschappelijke werkers). In 1967 waren er 3.112 personen in jeugddiensten tewerkgesteld. De netto-onkosten in 1967 beliepen 239,4 miljoen DM to. 165 miljoen DM in 1963. De grote stijging is vooral gevolg van de grotere staatsinspanning (van 99,1 naar 171 miljoen DM). Hierin zijn geen investeringen en administratiekosten opgenomen.

Er bestaan in Nordrhein-Westfalen verder nog 2 *Landesjugendämter* die op dezelfde manier zijn opgebouwd als de andere jeugddiensten. Zij hebben vooral een coördinerende taak voor Rheinland en Westfalen-Lippe. Zij houden ook toezicht op de jeugdtehuizen van minderjarigen onder de zestien jaar en beheren de middelen voor gezins- en jeugdhulp. Aan de top van dit alles staat het *Arbeits und Sozialministerium* dat een groot deel van de middelen ter beschikking stelt.

Het vrije initiatief inzake jeugdbeleid is in handen van vrije verenigingen voor het jeugd welzijn, *Jugendverbände und sonstige Jugendgemeinschaften*, met rechtspersoonlijkheid en de kerken of religieuze groepen. Buiten deze worden er geen door de staat erkend. Deze verenigingen ontvangen subsidies van de openbare jeugddiensten, maar moeten hun doelen overeenkomstig de wet nastreven en de middelen waarover zij beschikken verantwoord beheren. Van 12.390 inrichtingen voor kinderen-, gezins- en jeugdhulp zijn er 84 % in handen van het vrij initiatief. Zij betekenen dus een belangrijke bijdrage in het gehele jeugdbeleid.

Het vrije initiatief heeft ook invloed gehad op de opbouw van de huidige structuur van de jeugdplannen. De vorm van deze plannen werd in overleg staat-privaat initiatief vastgelegd. Van 1951 tot 1968 gaf Nordrhein-Westfalen ongeveer 900 miljoen DM uit aan de jeugdplannen. Voor 1969 was er 47,9 miljoen DM voorzien. Deze hoge cijfers mag men niet veralgemenen voor gans de Bondsrepubliek. In 1965 gaf men in de andere landen van West-Duitsland 58,9 miljoen DM uit voor de jeugd, terwijl men in

Nordrhein-Westfalen 46 miljoen DM uitgaf. Voor een bevolking van 29 % van de Bondsrepubliek werd dus 45 % van alle uitgaven voor de jeugd in de Bondsrepubliek gegeven.

De principes die het jeugdbeleid beheersen kan men als volgt samenvatten : 1. Jeugdpolitiek moet vormingspolitiek zijn ; 2. deze politiek moet zonder onderscheid gericht zijn op alle jongeren ; 3. men moet de beroepskeuze van de jongeren begeleiden ; 4. jeugdontspanningscentra zijn nodig voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid der jeugd ; 5. opleiding van de jeugdleiders is geboden en 6. wetenschappelijk onderzoek moet het jeugdbeleid inspireren.

Het 19. *Landesjugendplan* voorziet ongeveer 12,3 miljoen DM voor jeugdvorming. Deze rubriek bevat subsidies voor de vorming van leiders, subsidies voor staatsburgerlijke vorming, voor jeugdbibliotheken, voor internationale reizen, voor reizen naar Berlijn, enz.

Voor de Jeugdzorg buiten verenigingsverband was er 5,4 miljoen DM vastgelegd. Het leeuwenaandeel hiervan (4,9 miljoen DM) is voor de werkingskosten van de open jeugdhuisen (75 % van de onkosten wordt gesubsidieerd, doch ten hoogste slechts 27.000 DM en gedeeltelijk open jeugdhuisen (50 % van de onkosten tot maximaal 4.000 DM ; er moet minstens 1/3 van de bezoekers niet tot de jeugdbeweging behoren).

Verder voorziet het jeugdplan nog 5 miljoen DM voor beroepshulp (bijscholing, henen voor jonge arbeiders, enz.) en voor gezondheidszorg der jeugd (medisch toezicht b.v.). Het grootste deel van het jeugdplan is bestemd voor de bouwplannen, nml. 24 miljoen DM.

De helft van dit laatste bedrag wordt besteed aan *Wohnheime für Schüler und Studenten*. Voor deze gebouwen kan men slechts gesubsidieerd worden wanneer de inrichters zelf 20 % van de kosten kunnen betalen. *Jugendbildungsstätten* zijn inrichtingen die plaats bieden voor de opleiding van de jeugd gedurende meerdere dagen. De subsidie hiervan kan 70 % bedragen tot een maximum van 1 miljoen DM. *Heime der „Offenen-Tür“* kunnen tot 50 % gesubsidieerd worden (tot een maximum van 250.000 DM) voor de bouwkosten. *Jugendwohnheime* nemen jongeren tot 26 jaar op

die niet bij hun ouders kunnen verblijven omwille van arbeid of studie. De inrichters ervan moeten 20 % van de onkosten van de bouw kunnen betalen, waarvan de helft niet belast door leningen. *Jugendfreizeitheime* geven aan de jeugd van een ganse gemeente een ontmoetingsplaats gedurende de vrije tijd. De staat subsidieert deze tot 30 % en tot een maximum van 60.000 DM. Na tien jaar kan men voor verbeteringen van het gebouw 30 % der totale kosten of maximum 6.000 DM krijgen. Voor jeugdherbergen moeten de inrichters over 30 % van de nodige gelden beschikken vooraleer zij subsidie krijgen. *Schullandheime* zijn overnachtingsplaatsen (maximaal 8 bedden) buiten de scholen voor de ontspanning van de leerlingen in de open lucht. De subsidiëring gebeurt zoals voor de *Schüler- und Studentenwohnheimen*. *Jugenderholungsheime* worden opgericht door erkende jeugdverenigingen of gemeenten om de jeugd kans te geven tot herstel van de gezondheid. *Jugendferienheime* worden opgericht met het doel vakanties te geven aan jongeren, die niet geschikt zijn voor tentenkampen of trektochten. De inrichters moeten zelf 50 % der bouwkosten kunnen dragen.

Nordrhein-Westfalen telt op dit ogenblik ongeveer 7.000 gebouwen voor de jeugdvorming, waaronder 4.000 *Verbandejugendheime*, 700 *Heime der Teiloffene Tür*, 370 *Jugendwohnheime*, 400 *Jugenderholungsheime*, enz.

De leiding van de jeugdorganisaties ontvangt eveneens een subsidie (0,8 miljoen DM). Een jeugdbeweging wordt erkend wanneer zij minstens 5.000 leden heeft (tussen 14 en 25 jaar), die onder bevoegde leiding staan en die zich inlaat met de vorming van de jeugd. Deze jeugdbeweging moet minstens 40 groepen hebben gespreid over minstens 25 *Landkreisen*. Inrichting en werkingskosten van deze organisaties alsook van de groepen die *Jugendwohnheimen* uitbaten worden gesubsidieerd.

Naast deze planning voor de jeugd op korte termijn bestaat er in Nordrhein-Westfalen een principe-verklaring van de *Arbeits- und Sozialminister* op lange termijn: *Jugend auf 2000 hin*¹. De principes die dit jeugdbeleid beheersen werden reeds vroeger samengevat. De klemtoon wordt in dit plan door de bevoegde minister

1. Der Arbeits und Sozialminister, Werner Figgen, (Her), *Jugend auf 2000 hin*, Düsseldorf, s.d. (1969), 48 pp.

gelegd op de opleiding van de jeugd tot democratische en verdraagzame burgers.

§ 8. VOLKSOPVOEDING¹

Het volksopvoedingswerk is in Nordrhein-Westfalen hoofdzakelijk in handen van de volkshogescholen waarvan de werking en de subsidiëring bij wet geregeld is². Deze wettelijke regeling vindt men in zeer weinig West-Europese landen (Zweden, Groot-Brittannië) en maakt van de Duitse situatie iets specifiek.

De volkshogescholen verschijnen onder twee vormen: de *Abendvolkshochschule* en de *Heimvolkshochschule*. De ene vorm is een ontmoetingsplaats waar de volwassenen los van partij en konfessie worden gevormd. Ze wordt meestal door steden ingericht (§ 5). Wettelijk kan ook de staat en verenigingen van gemeenten zulke scholen inrichten (§ 4). In 1968 waren er 265 van dergelijke scholen in het land, samen met 120 filialen ervan. De *Heimvolkshochschulen* kunnen aan hun onderwijs een religieus, wereldbeschouwelijk of sociaal karakter geven. Zij zijn meestal in handen van de kerken of andere verenigingen (§ 5). Typisch voor deze is dat men meestal overnacht in deze scholen. Er waren er 35 in 1968.

Naast deze volkshogescholen bestaan er nog *Entsprechende Volksbildungseinrichtungen*. Deze vervullen hun vormingswerk volgens een bepaalde religieuze, wereldbeschouwelijke, sociale of politieke grondslag (§ 10). In 1968 bestonden er 92 van deze volksvormingsinstellingen met 220 filialen.

Personeelbezetting en inrichtingen van de kursussen is totaal in handen van deze instellingen (§ 3, 3), maar men verwacht dan ook dat zij zichzelf grotendeels kunnen bedruipen. De staat subsidieert minstens 25 % van de tekorten elk jaar voor de *Abendvolkshochschule* (§ 6, 2) en hierin wordt er rekening gehouden met het aantal studenten per week/uur.

1. De gegevens hierover werden ons ter hand gesteld door Dr. Orthen van het Kultusministerium.

2. *Gesetz über die Zuschussgewährung an Volkshochschulen und entsprechende Volksbildungseinrichtungen vom 10. März 1953*, 3 pp. (gestencild).

Voor de *Heimvolksbohschulen* (HVH) mag de minister een individuele regeling per school treffen (§ 6, 3). De *Volksbildungseinrichtungen* (VBE) worden slechts voor hun algemeen vormende kursussen gesubsidieerd. Al deze subsidiëringen gebeuren slechts wanneer deze instellingen erkend zijn.

De erkenningsprocedure is bij ministeriële verordening geregeld¹. Buiten de naam van inrichting, personalia van de leiding, moet men een verslag van de laatste twaalf maanden insturen (lesuren, deelnemers), een plan van het volgende jaar en de begroting. Er moet minstens 15 weken les gegeven zijn. In de AVH en de VBE moet men minstens vier algemeen vormende kursussen van acht uren voor 10 leerlingen gehad hebben en in de HVH minstens vier algemeen vormende kursussen van elk één week ofwel vier weekenden voor minstens 10 leerlingen.

De subsidiëring gebeurt op basis van de rekeningen voorgelegd aan de *Regierungspräsident*. Hierin mogen personeelkosten, onderhoudskosten, huurgelden en zelfs leningen (voor meer dan 100.000 DM is toestemming van de minister van financiën nodig) voor gebouwen worden opgenomen.

Op deze basis werd er in 1968 2,8 miljoen DM voor VHS, 1,6 miljoen DM voor de VB en 1,7 miljoen DM voor de HVH uitsluitend voor hun vormingswerk uitgeschreven. Voor de gebouwen en de inrichting van volksoopvoedingsgebouwen werd er 1 miljoen DM voorzien.

Naast deze hoofdsubsidies werd er nog 263.000 DM (de helft hiervan kwam van ondernemersverenigingen) voor de vorming der mijnwerkers gegeven en 75.000 voor studie-ontmoetingen voor volkshogeschoolleraars. Voor de *Bildungsstätte Kronenberg*, waar 55 deelnemers gedurende 280 dagen cursus zouden krijgen moest er ruim honderdduizend DM voorzien worden.

1. *Neufassung der Ersten Verordnung zur Ausführung des Gesetzes über die Zuschussgewährung an Volksbohschulen und entsprechende Volksbildungseinrichtungen vom 21. Oktober 1965*, 9. pp. (gestencild).

§ 9. SPORT EN OPENLUCHTLEVEN¹

Het sportbeleid in de deelstaten moet gezien worden als een onderdeel van *Der Goldene Plan in den Gemeinden*, gestart in 1961 onder impuls van de *Deutsche Olympische Gesellschaft*. Dit plan voorzag gedurende een periode van 15 jaar 6.315 miljoen DM aan sportgebouwen in de gemeenten van de Bondsrepubliek. Na 5 jaar werken was er reeds 28 % van het plan uitgevoerd. Voor Nordrhein-Westfalen werd er toen 2.148 miljoen DM als noodzakelijk geschat. De Bond zou van het gehele plan 20 % bijdragen. Het land 50 % en de gemeenten het overige.

In Nordrhein-Westfalen werden op de verschillende ministeriële begrotingen 118.201.900 DM in 1969 voorzien. Het *Kultusministerium*, ofschoon het belangrijkste, voorzag voor de niet schoolse sport 40 miljoen DM. Voor de schoolse sport (15 % van de 330 miljoen DM voor scholenbouw) was er nog eens 49,5 miljoen DM voorzien, naast de 157 miljoen DM voor de *Sportbohschule Köln* en andere staatsscholen. Zo men enkel de niet-schoolse sport in rekening neemt beloopt dit cijfer nagenoeg 40 % van het kultuurbudget.

In 1969 verwacht men van de Bond 5 miljoen DM voor de bouw van sportzalen en 2,4 miljoen DM voor een ziekenhuis voor sportmannen. De overige som voor het hospitaal (9,1 miljoen DM) wordt door het land renteloos geleend.

De hoofduitgave van de 39 miljoen subsidie aan de sport gaat naar de bouw van sportzalen (28,8 miljoen DM). 3,8 miljoen DM wordt aan de *Landessportbund Nordrhein-Westfalen* gegeven en 4,5 miljoen DM aan dezelfde Landsbond ter subsidiëring van de aangesloten verenigingen. Daarnaast wordt er nog 2 miljoen ter beschikking gesteld voor de verdere vorming van de sportleraren en voor sportuitrustingen.

Naast deze subsidies van het *Kultusministerium* kwamen er nog van de *Ministerpräsident* (360.000 DM), *Innenminister* (1 miljoen DM voor sportgeneeskunde aan de landsbond), *Sozialminister* (250.000 DM voor sport door invaliden), *Minister für Wirtschaft* (1 miljoen DM voor vliegspot) en de *Minister für Ernährung*

1. De gegevens over dit onderwerp kregen we van de heer Hartges van het *Kultusministerium*.

Landwirtschaft und Forsten (2,8 miljoen DM voor de paarden-sport).

In totaal werd er 6,97 DM per inwoner uitgegeven voor de sport in 1969, tegen 5,77 DM in 1968.

Per 1 oktober 1966 telden de sportverenigingen 1.709.031 leden waarvan 1.307.900 mannen en 401.131 vrouwen. Deze waren in 9.837 verenigingen verenigd. Van dit grote cijfer waren er slechts 365.010 passieve leden. Al deze sportlui waren verdeeld over 33 *Fachverbände*; 11 *Anschlussverbände* verenigen deze 14.453 afdelingen. De belangrijkste zijn hier de voetbalbond (3.752 afdelingen met 555.797 leden), de turnbonden (1.611 afdelingen met 389.419 leden), de atletiekbond (1.422 afdelingen met 152.380 leden). Deze drie *Fachverbände* trekken reeds meer dan de helft van de sportbeoefenaars aan.

Alle verenigingen die aangesloten zijn bij de *Landessportbund*, ontvangen een subsidie, die overeenkomt met 50 % van het uurloon van een oefenmeester, die kontraktueel met de *Landessportbund* verbonden is. De overige 50 % valt ten laste van de vereniging. Verder wordt zoals vroeger reeds gezegd ook gesubsidieerd voor de uitrusting der sportzalen.

De uitbouw van de sportinfrastructuur heeft flinke vorderingen gemaakt, zoals men uit onderstaande tabel kan aflezen.

Tabel V.2. Aantal zwem- en sporthallen en sportvelden, de aangroei van deze eenheden van 1945 tot 1969, aantal geplande eenheden en de procentuele tekorten vlg. de planning (per 1-1-1969)¹

Sportieve infrastructuur	Absolute aantallen	Aangroei 1945-1969	Geplande eenheden	Procentueel tekort vgl. planning
Overdekte zwembaden	202	157	336	40 %
Opleidingszwembaden	455	455	1.120	59 %
Open zwembaden	499	386	840	41 %
Turnzalen	4.173	3.520	6.725	38 %
Speel- en sportpleinen	4.693	2.694	8.406	45 %

1. Bron: Kultusministerium.

De planning hier is gebaseerd op de volgende beginselen: een gesloten zwembad per 50.000 inwoners, een opleidingszwembad per 15.000 inwoners, een open zwembad per 10.000 inwoners, een sporthal per 2.500 inwoners en een speel- en sportplein per 2.000 inwoners. Gezien deze normen heeft men nog een lange weg af te leggen. De staat moet daarom nog steeds met prioriteiten werken, omdat er elk jaar niet voldoende geld is om alle aanvragen in te willigen.

Sommige projecten betekenen een zware last voor het land en remmen de sportspreiding af, b.v. voor de voetbalwereldkampioenschappen in 1974 heeft men 50 miljoen DM voorzien voor de sportstadions in 5 steden.

Daarnaast bestaan er projecten gelanceerd door het Kultusministerium, die niet een zuiver subsidiebeleid zijn maar wel een propaganda voor een bepaald idee, b.v. het *Förderungsplan Leistungssport*¹.

§ 10. OPENBARE BIBLIOTHEKEN

Het bibliotheekwezen in Nordrhein-Westfalen bestond in 1968 uit 1.584 gemeentelijke openbare bibliotheken met ongeveer 8 miljoen boeken en 3.420 kerkelijke bibliotheken met 5,3 miljoen boeken². Deze twee bibliotheeknetten worden op een gelijke wijze gesubsidieerd. In 1968 werd er voor elk net 523.000 DM voorzien. Daarnaast werd er nog 20.000 DM voorzien voor konferenties en tijdschriften over het bibliotheekwezen. 700.000 DM werd er voor private en openbare wetenschappelijke bibliotheken begroot.

De zes *Staatliche Büchereistellen* slokten in 1968 bijna 80.000 DM op terwijl het *Bibliothekar-Lebrinstitut* (Köln) ongeveer één miljoen DM nodig had. Dit laatste instituut telt ongeveer 500 studenten³.

Het Land Nordrhein-Westfalen heeft ook een inkomen uit het bibliotheekwezen. *Die Einkaufszentrale für öffentliche Büchereien*

1. Kultusminister des Landes Nordrhein-Westfalen, *Förderungsplan Leistungssport*, Düsseldorf, 1966, 28 pp.
2. Deze cijfers werden ons gegeven door Oberregierungsrätin Sonderkamp.
3. Het is nog niet beslist of dit instituut aan de universiteit van Keulen verbonden „Universität“ of „Hochschule“ zal worden.

G.m.b.H. in Reutlingen (februari 1947) brengt jaarlijks 11.500 DM op. Deze aankoopcentrale werd gevormd door de Landen en een aantal steden om de openbare bibliotheken tegen een goedkopere prijs boeken te leveren. Nordrhein-Westfalen participeert met 154.000 DM in het kapitaal van 2.800.000 DM.

§ 11. MUSEA EN ARCHIEVEN

Zoals trouwens vele andere gebouwen hebben de Duitse musea veel te lijden gehad onder de laatste wereldoorlog. Van de 395 Duitse musea van vóór de oorlog waren er 108 totaal en 149 gedeeltelijk verwoest. In 1963 waren er echter reeds 501 musea (waarvan 59 nog niet geopend) en telde men 10,3 miljoen musea-bezoekers. In 1964 werden er in gans Duitsland 43 miljoen DM besteed aan de musea (67 % door Bond en Landen en 33 % door de gemeenten) ¹.

In Nordrhein-Westfalen werd in 1960 een stichting *Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen* opgericht, die een bijzondere aandacht voor de moderne kunst ontwikkelde. Volgens de wet van 4 augustus 1961 voor de stichting geeft het Land het tekort voor de werkingskredieten (447.000 DM in 1968). Ook worden er soms kredieten gegeven voor de aankoop van kunstwerken aan deze stichting, die deze enkel mag beheren. Ze blijven immers eigendom van het land.

Bekend is ook het *Ikonen-museum* in Recklinghausen. Dit museum is uiteraard gespecialiseerd in ikonen. In 1966 werden er b.v. 52 ikonen aangekocht. Het land geeft hieraan een gevoelige subsidie (in 1968 b.v. 40.000 DM).

Naast deze musea voorziet het land ook in het onderhoud en het beheer van *Schloss Augustusburg* en *Schloss Falkenlust* in Brühl. Zo voorzag men voor de restauratie van deze twee kastelen 1.241.000 DM en daarnaast nog 711.300 DM voor de lopende onkosten.

Ook de openbare musea die eigendom van de staat zijn, ontvangen financiële hulp. In 1962 beliep dit 2,65 miljoen DM waardoor

1. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, *Deutschland heute: Kulturelles Leben*, Wiesbaden, 1969, p. 95-96.

22 musea 59 werken konden aankopen, in 1965 bedroeg dit slechts 2 miljoen DM waardoor 13 musea 52 werken konden aankopen ¹.

In 1968 werd er 30.000 DM voorzien als subsidie aan het *Lippische Landesmuseum Detmold*. De herstellingen en wederoprichting van de openbare musea in het land wordt door het land met 1/3 gesubsidieerd, d.i. 30 miljoen DM. Tot einde 1967 was hiervan reeds 12.300.000 DM besteed. Voor 1968 werd er nogmaals 2 miljoen DM vrij gegeven, zodat er nog 15.700.000 DM ter beschikking blijft voor de volgende jaren.

In de Bondsrepubliek is de stichting *Preussischer Kulturbesitz* (25 juli 1957) opgericht met het doel de belangrijke resten van de vroegere Pruisische musea, Staatsbibliotheek en Staatsarchieven te verzorgen. Hiervan draagt Nordrhein-Westfalen 4/19 van de onkosten, ofwel 12.236.000 DM van het totaal 47.922.200 DM voor het jaar 1968.

Voor het archiefwezen werd er ongeveer 3 miljoen DM voor 1968 uitgetrokken. De voornaamste archieven zijn gevestigd in Düsseldorf (*Gesamtinventar*) en in Brühl, Detmold en Münster. Deze laatste archieven bewaren de registers van de burgerlijke stand sedert de oprichting daarvan op 1 januari 1876. Daar de geschiedenis van 1945 tot 1950 geen beroep kan doen op goede bronnen werd deze periode aangevuld met 99 nalatenschappen, 38 uitgebreide memoires en 80 protokolles van ondervragingen van 460 politici en hoge ambtenaren.

Door de economische structuurwisseling in het Ruhrgebied ontstond er eveneens een uitgebreid archief. Men zal daarom steun geven aan de private *Rheinisch-Westfälische Wirtschaftsarchive* (Köln) en het *Westfälische Wirtschaftsarchive* (Dortmund).

Belangrijk is eveneens het uitwerken van inventarissen en het verfilmen van private archieven. Voor dit laatste werd er in 1968 268.000 DM voorzien.

1. Ständige Konferenz der Kultusminister, *Kulturpolitik der Länder, 1961-1962*, Köln und Opladen, Westdeutscher Verlag, 1963, p. 135.
Ständige Konferenz der Kultusminister, *Kulturpolitik der Länder 1965-1966*, Bonn, Bundesdruckerei, 1957, p. 163.

§ 12. MONUMENTENZORG EN ARCHEOLOGIE

De monumentenzorg is zoals de teaterbouw een zeer zware opgave voor het land. In 1968 werd 10 % van het kultuurbudget aan monumentenzorg en archeologie besteed. Deze opdracht is juist zo zwaar omdat men ook hier met veel oorlogsschade heeft af te rekenen. Men schatte de nog te leveren prestatie voor het ganse land op 600 miljoen DM. Jaarlijks werd er door gemeenten, land, kerken en private eigenaars ongeveer 40 à 50 miljoen DM aan herstellingen besteed ¹.

In 1968 werd er 2 miljoen DM voor kerkelijke monumenten voorzien, 7 miljoen DM voor andere historische gebouwen en 2 miljoen DM voor steun aan verenigingen, die zich met monumentenzorg inlaten, en andere bedrijvigheden van monumentenzorg.

Voor archeologie werd er in 1968 300.000 DM uitgetrokken. Een klein bedrag in vergelijking met de som voor monumentenzorg.

§ 13. KUNSTONDERWIJS

Naast de reeds vroeger genoemde muziek- en kunstschole die de amateuristische kunstbeoefenaars vormen of voorbereiden tot de hogere kunstschole bestaan er vier hogere kunstschole Staatliche Kunstakademie Düsseldorf (*Hochschule für Bildende Kunst*), Nordwestdeutsche Musikakademie Detmold (*Staatliche Musikschule des Landes Nordrhein-Westfalen*), Staatliche Hochschule für Musik Köln en Folkwang-Hochschule für Musik, Theater und Tanz, Essen. Deze schole hadden resp. 300, 350, 550 en 300 studenten in 1969. Dit vroeg in 1969 een financiële inspanning van 10,7 miljoen DM of 10 % van het gehele budget voor kunst en kultuur ².

1. *Kulturpolitik 1965-66, op. cit.*, p. 164.

2. Voor het niet-professionele muziekonderwijs: zie § 4.

§ 14. RADIO EN TELEVISIE ¹

De 9 landen van West-Duitsland hebben elk hun eigen zender, die samen verenigd zijn in de ARD (*Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland*). Daarnaast zijn er nog twee zenders die door de Bond beheerd worden, *Deutsche Welle* en *Deutschlandfunk* (gericht op Europa). In Duitsland staan er meer dan 19,2 miljoen radio's en meer dan 15,5 miljoen T.V.-toestellen. Nordrhein-Westfalen heeft hiervan wel een groot deel, nml. meer dan 5,2 miljoen radio's en meer dan 4,6 miljoen T.V.-toestellen. Het verdere overzicht zal hier verder beperkt blijven tot de WDR.

De WDR werd opgericht bij de wet van 25 mei 1954. Organisatie en funktionering is door deze wet geregeld en meer gepreciseerd bij een besluit van de *Verwaltungsrat* ².

Financieel wordt de WDR in leven gehouden door de belastingen die maandelijks door de postdiensten wordt ontvangen: 2 DM voor een radio en 7,5 DM voor een T.V. 1/4 van al dit geld gaat naar de *Bundespost* voor de geldinzameling en een ander 1/4 naar de *Deutschlandfunk* en *Deutsche Welle*. De rest wordt verdeeld tussen de verschillende zenders. Deze prijs is 45 jaar gelijk gebleven voor de radio (sedert 1924 is er radio) en 15 jaar voor T.V. (sedert 1954). Ondertussen is de kwaliteit verbeterd, de zendduur verlengd, is er kleuren-T.V. en is de geldwaarde met 20 à 30 % verminderd. Zo voorziet men voor 1970 een tekort van 125 miljoen DM. Op dit ogenblik bestaat er wel een tendens om verhogingen van het kijk- en luistergeld in de landsparlementen voor te stellen. Dit geld wordt echter niet door de regeringen verdeeld. Men vindt het dan ook niet in de landsbegrotingen. Op dit ogenblik vult men de tekorten aan door 20 minuten T.V.-reklame per dag (7.30 tot b.v. 8 u. 's avonds).

1. Deze gegevens werden medegedeeld door Dr. F. Brühl, Direktor des Hörfunks, Westdeutscher Rundfunk, Köln.

ARD., *Rundfunk in Deutschland*, s.l., s.d.

2. *Gesetz über den „Westdeutschen Rundfunk Köln“*. Vom 25. Mai 1954, in *Gesetz- und Verordnungsblatt für das Land Nordrhein-Westfalen*. Ausgabe A, 8. J., Nummer 34, 3. Juni 1954, p. 151-154. *Satzung des Westdeutschen Rundfunks Köln*, in *Gesetz und Verordnungsblatt für das Land Nordrhein-Westfalen*. Ausgabe A. 10. J., Nummer 13, 14. März 1956, p. 107-112.

Om politieke invloeden te weren uit de WDR kreeg dit instituut het statuut van *Anstalt des öffentlichen Rechts* en werd de begroting hiervan buiten het landsparlement gehouden. De wet bepaalt eveneens de politieke neutraliteit van de WDR (§ 4).

Vier organen bepalen het beleid van de WDR nml. *der Rundfunkrat, der Verwaltungsrat, der Programmbeirat, der Intendant* (§ 7 van de wet).

De *Rundfunkrat* (RR) bestaat uit 21 leden, door het landparlement voor 5 jaar gekozen, en herkiesbaar. Het is een spiegel van de politieke verhoudingen binnen het parlement. Deze raad stelt de *Verwaltungsrat* (VR) samen en keurt de begroting goed. Hij neemt de belangrijke beleidsbeslissingen, b.v. over het instellen van kleuren-T.V. (sedert 2 jaar). Deze R.R. moet minstens vier maal per jaar vergaderen (§ 8 tot 11 van de wet en § 4-13 van het statuut).

De VR bestaat uit 7 leden voor 7 jaar gekozen en herkiesbaar. Deze raad kiest de intendant (moet worden goedgekeurd door de RR), stelt de begroting jaarlijks op, stelt de statuten op, geeft toestemming voor grote uitgaven en keurt benoeming van de topambtenaren goed. Deze raad vergadert minstens éénmaal per maand (§ 12-16 van de wet en § 14-18 van het statuut).

De *Programmbeirat* (PR) bestaat uit 20 leden, waarvan 19 leden voor 6 jaar verkozen (herkiesbaar). Eén lid wordt door de *Landesregierung* benoemd. Statutair mogen de volgende organisaties leden voordragen: kerken, organisaties van kunstenaars, hogescholen en organisaties voor volwassenenvorming, instellingen voor *Heimatspflege*, belangengruppen (syndikaten, landbouwers, enz.), vrouwen- en jeugdverenigingen en verenigingen van gemeenten, sportbonden en welzijnszorg (§ 19 van het statuut). De RR kiest voor elk van de negentien onderscheiden groepen een lid. De PR komt zesmaal per jaar samen om zijn oordeel over de programma's te formuleren (§ 17-18 van de wet en § 19-24 van het statuut).

De intendant wordt voor 5 jaar gekozen en is herkiesbaar. Hij kan enkel om zeer zware vergrijpen worden ontslagen op voorstel van vijf leden van de VR. De intendant vertegenwoordigt de WDR juridisch, benoemt en sluit kontrakten af (indien zij geen te grote

bedragen betreffen) (§ 19-21 van de wet en § 25-28 van het statuut).

De dagelijkse programmering gebeurt op een zitting van redacteuren (Men zendt dagelijks ongeveer 50 uren over de radio uit). Deze beslissen over de personen die de kommentaar geven bij het nieuws en andere gesproken uitzendingen.

Tot slot moet nog opgemerkt worden dat de WDR over 25 % van de tijd (of gemiddeld 20 u per week) van de *Deutsches Fernsehen* (ARD) beschikt. Het *Zweites Deutsches Fernsehen* zorgt voor een keuzemogelijkheid voor de kijkers; het derde programma is eerder van plaatselijke betekenis (in Nordrhein-Westfalen in Köln) en zendt vooral studieprogramma's uit (wetenschap en kunst).

HOOFDSTUK VI: BESLUITEN

Het is waarschijnlijk wel nuttig om na deze lawine van feiten even te zoeken naar enkele algemene kenmerken en sterke verschillen in het kultuurbeleid in de vier bestudeerde West-Europese landen. Er dient hierbij nogmaals te worden gewezen op de beperkingen die in het eerste hoofdstuk werden aangeduid, nl. de zeer pragmatische definitie van kultuurbeleid en de informatie-verzameling die niet altijd op 100 % vergelijkbare bronnen kon beroep doen.

§ 1. DE BELEIDSVOERENDE INSTANTIES IN HET KULTURBELEID

Staatsrechtelijk moet elk door de regering gevoerd beleid goedgekeurd worden door het parlement. Men mag dus wel zeggen dat juridisch het parlement uiteindelijk beslist. Ofschoon het besluitvormingsproces op het hoogste niveau hierin juridisch ten einde loopt is de eigenlijke inhoud van het beleid reeds vroeger vastgelegd. Het is immers zo – naar getuigenis van gespecialiseerde ambtenaren ter zake – dat aan het ontwerp van de begroting door de ministers niet veel meer gewijzigd wordt door het parlement. Het geheel is immers zo kompleks dat de verandering in een bepaald deel van de begroting moeilijkheden met de andere delen van de begroting kan opleveren.

De beleidsvoerende minister is dus in feite de meest belangrijke besluitvormende instantie. Over objectieven en middelen heeft hij de belangrijkste bevoegdheid. Deze objectieven en middelen worden de minister door adviesraden en administratieve diensten in een aantal keuzemogelijkheden voorgelegd. Elke minister wordt in zijn beleid immers geadviseerd door een aantal raden, waarvan de leden ex officio geen staatsambtenaren zijn (zij kunnen het zijn). Deze raden hebben echter geen politieke verantwoordelijkheid, althans niet staatsrechtelijk. Langs deze raden komt er soms ook onrechtstreeks beleidsvormend werk van de administratie.

Ambtenaren zijn soms als volwaardige leden in de commissies opgenomen en hebben op die manier direkte invloed. Daarenboven gebeurt het ook dat de agenda door een toegevoegde niet stemgerechtigde ambtenaar, sekretaris van de raad, wordt vastgelegd en dat op die wijze het beleid in een bepaalde richting wordt gestuurd. Van groot belang is ook het werk van het ambtenaren-apparaat, dat in feite het ministeriële beleid moet uitvoeren, bij de voorbereiding van de begroting¹. Verschillende ministeries hebben dit beginsel reeds geïnstitutionaliseerd in afdelingen, die speciaal belast zijn met de voorbereiding van de begroting. Tenslotte laten de nog grote posten van de reeds zeer gedetailleerde begrotingen aan de betrokken ambtenaren binnen de weliswaar bestaande ministeriële voorschriften heel wat bewegingsvrijheid aan de ambtenaren. Op die wijze kan er reëel gestalte gegeven worden aan een bepaalde beleidsopvatting van de bevoegde ambtenaar. Deze mogelijkheid is in de kulturele sektor wellicht groter dan in eender welke andere sektor. Men denke hier maar even aan de interpretatie van het begrip „kwaliteit” dat in het subsidiebeleid van de kunsten zeer frekwent wordt gehanteerd.

Het beeld van de persoonlijk beleidvoerende minister wordt door bovenstaande vaststellingen wel enigszins gerelativeerd. De keuze tussen een groot aantal beleidsalternatieven wordt immers dikwijls overgelaten aan politiek onverantwoordelijke raden en ambtenaren.

Het cultuurbeleid zoals het in vorige bladzijden is beschreven wordt niet door één instantie gevoerd. Dit is inherent aan het uitgangspunt dat analoog met het Belgisch model werd opgebouwd. Nochtans ligt een groot aantal kultuursektoren verdeeld tussen verschillende ministeries (tabel VI.1). In één enkel geval is er zelfs van geen verantwoordelijke minister sprake. Dit is het geval van de W.D.R., waarvan de begroting niet door het landsparlement wordt gestemd.

1. Dit fenomeen heeft misschien zijn meest extreme vorm aangenomen in het kader van de voorbereiding van het Ve Plan voor de uitrusting van scholen, universiteiten en de sport. *La commission de l'équipement scolaire universitaire et sportif* oordeelt zelf dat het voorgestelde plan „a été préparée par l'administration et votée par le parlement...”. De commissie werd weliswaar om advies gevraagd over de globale bedragen maar werd nooit over gedetailleerde plannen geraadpleegd.

Mesnard, A. H., *op. cit.*, p. 198.

Tabel VI.1. De politiek verantwoordelijke ministers voor de verschillende kultuursektoren in de vier bestudeerde landen

Kultuur-sektoren	Frankrijk	Groot-Brittannië	Nederland	Nordrhein-Westfalen
Letteren	M.A.C.	Department of Education and Science	C.R.M.	Kultus-ministerium
Dramatische Kunst	M.A.C.	Department of Education and Science	C.R.M.	Kultus-ministerium
Muziek- en orkestwezen	M.A.C.	Department of Education and Science	C.R.M.	Kultus-ministerium
Lyrische Kunst	M.A.C.	Department of Education and Science	C.R.M.	Kultus-ministerium
Beeldende Kunsten	- M.A.C. - Ministère de l'Education Nationale	Department of Education and Science	- C.R.M. - Ministerie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening - Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen - Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid	Kultus-ministerium
Film	M.A.C.	Department of Education and Science	C.R.M.	Kultus-ministerium
Kulturele centra	- M.A.C. - S.E.J.S. - Ministère de l'Agriculture	Department of Education and Science	C.R.M.	Kultus-ministerium
Jeugdwerk	S.E.J.S.	Department of Education and Science	C.R.M.	Arbeits- und Sozial-ministerium

Kultuur-sektoren	Frankrijk	Groot-Brittannië	Nederland	Nordrhein-Westfalen
Volks-opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - S.E.J.S. - Ministère de l'Agriculture - Ministère des Affaires Sociales 	<ul style="list-style-type: none"> - Department of Education and Science - Ministry of Defence - Home Service 	C.R.M.	Kultus-ministerium
Sport en openlucht-leven	S.E.J.S.	Department of Education and Science	C.R.M.	Kultus-ministerium
Openbare bibliotheken	- Ministère de l'Education Nationale	Department of Education and Science	C.R.M.	Kultus-ministerium Arbeits- und Sozial-ministerium
Musea en archieven	<ul style="list-style-type: none"> - M.A.C. - Ministère de l'Education Nationale - Ministère des Finances - Ministère des Travaux Publics - Ministère des P.T.T. 	Department of Education and Science	C.R.M.	Kultus-ministerium
Monumenten-zorg Oudheidkunde en Landschappen	M.A.C.	<ul style="list-style-type: none"> - Ministry of Public Building and Works - Ministry of Housing and Local Government 	<ul style="list-style-type: none"> - C.R.M. - Ministerie van Financiën - Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid - Ministerie van Landbouw en Visserij 	Kultus-ministerium
Kunst-onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> - M.A.C. - Ministère de l'Education Nationale 	Department of Education and Science	<ul style="list-style-type: none"> - C.R.M. - Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen 	Kultus-ministerium
Radio en Televisie	Sécrétariat d'Etat à l'Information	Postmaster-General	<ul style="list-style-type: none"> - C.R.M. - P.T.T. 	(Bundespost) ¹

1. Dit ministerie wordt hier tussen haakjes gezet omdat de genoemde minister niet politiek verantwoordelijk is voor het beleid van de omroeporganisaties.

Deze bevoegdheidsverdeling binnen dezelfde cultuursectoren is dikwijls het gevolg van een historisch gegroeide arbeidsverdeling. Buiten het Duitse *Kultusministerium* zijn trouwens alle ministeries in hun huidige verschijningsvorm niet veel ouder dan 10 jaar. Men mag wel zeggen dat de plaats van het cultuurbeleid voor tien jaar deze was die nu nog in Nordrhein-Westfalen bestaat, nl. het cultuurbeleid behoorde tot de bevoegdheid van de *minister van opvoeding*. Hierop was er één uitzondering: het kunstbeleid in Groot-Brittannië werd gevoerd door de *Arts Council* met geld dat rechtstreeks door *H.M. Treasury* ter beschikking werd gesteld. Frankrijk is het eerste land dat met deze traditie breekt. In 1959 wordt er een onafhankelijk *Ministère des Affaires Culturelles* opgericht met daarnaast een voortdurend van statuut wijzigend ministerie of staatssekretariaat voor jeugd en sport (1968). Groot-Brittannië herverdeelt zes jaar later eveneens de verantwoordelijkheid voor een bepaald deel van de cultuur nl. de kunst. Hier krijgt men echter een omgekeerde beweging. De kunst komt onder de bevoegdheid van de *Secretary of State of Education and Science* die het beleid aan een bijzonder *Minister of State* toevertrouwt. De taak van de *Arts Council* wordt echter niet uitgeschakeld, zodat de uiteindelijke vormgeving van het beleid in dezelfde handen blijft.

In 1965, hetzelfde jaar als de Britse veranderingen, wordt in Nederland misschien wel de meest originele combinatie verwezenlijkt. Het cultuurbeleid werd afgehaakt van het onderwijsministerie en samengevoegd met een bestaand ministerie voor maatschappelijk werk om samen het *Ministerie voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk* te vormen. In de drie laatst genoemde landen bestaat er dus duidelijk een streven om het cultuurbeleid institutioneel even belangrijk aan te slaan als de traditionele ministeries van buitenlandse zaken, financiën, defensie en dgl. door een minister speciaal met het cultuurbeleid te belasten. De financiële middelen om dit beleid te voeren verschillen nochtans zeer sterk en behoren tot de geringste van alle begrotingen.

§ 2. DOELEN VAN HET KULTUURBELEID

In het eerste hoofdstuk werd de selectie van de doelen de eerste stap van elke beleidsvorm genoemd. Het is duidelijk dat deze doelstellingen reeds beperkt zijn door de eigen aard van de handelende eenheid. In dit geval gaat het om ministeries die belast zijn met de zorg voor bepaalde cultuursektoren in vier landen. De doelen liggen uiteraard niet buiten de kulturele sektor. De uitdrukking van deze doelen verschilt van land tot land. Het is ons echter niet bekend of de afgrenzing van de doelen elders zo expliciet gebeurde als in Frankrijk waar de zending van het M.A.C. bij dekreet werd vastgelegd. Interpretatie door de bevoegde minister is hier natuurlijk mogelijk. In de andere landen bestaat er anderzijds duidelijk een consensus, uitgedrukt in de verschillende diensten van de ministeries, maar deze is vatbaar voor meerdere verklaringen.

Bestaan er weinig algemene taakomschrijvingen in één wet voor de ministers van cultuur er bestaan dan toch een aantal partiële taakomschrijvingen die verschillende cultuursektoren regelen, zodat het beleid in die richting gestroomlijnd wordt. Een aantal cultuursektoren hebben traditioneel geen of een zeer geringe wetgeving. Dit is hoofdzakelijk het geval voor de kunsten. De minister heeft in deze sektor dan ook meestal meer vrijheid om zijn doelen te formuleren.

De doelstellingen, die het kunstbeleid richten, worden dikwijls traditioneel bepaald. Men staat met een zekere erfenis die moet in stand gehouden worden, b.v. de grote musea, oude monumenten, grote toneelgroepen en orkesten, de topsport. Deze prestige-aangelegenheden slorpen dikwijls de grote massa van de beschikbare financiële middelen op zodat er nog weinig plaats is voor nieuwe objectieven tenzij binnen het geboden kader.

Meteen wordt het duidelijk dat de doelstellingenformulering dikwijls aan de beleidvoerende minister ontsnapt. Hij is gebonden door wetten of tradities. Nog erger wordt hij gekneld tussen de beperkte middelen, zoals hieronder zal verduidelijkt worden.

De ruimte toegekend aan het initiatief van de minister wordt nog kleiner in systemen waar men een politiek op lange termijn plant. In een dergelijke systeem mag het doel van het ministeriële beleid

enkel het plan zijn. In deze strakke vorm komt planning in de vier bestudeerde landen niet voor. Frankrijk kent wel haar vijf-jarenplan, doch dit is enkel richtinggevend. Ook de Engelse (musea) en de Duitse (Bundesjugendplan) plannen zijn enkel indicatief. Zonder betekenis is dit echter niet. Een plan dat door het parlement is aangenomen zal steeds limiterend werken op het ministeriële initiatief.

§ 3. MIDDELEN VAN HET KULTUURBELEID

Na de „policy-making” volgt een belangrijke stap de „program planning”. Het is duidelijk dat ook deze stap in de besluitvorming sterk bepaald wordt door de omgeving. De besluitvorming gebeurt in de kulturele sektor zeker niet binnen een gesloten systeem waar men totaal vrij de middelen kiest om het meest efficiënt resultaten te bereiken. Voorgaande schetsen van het cultuurbeleid in vier landen zet dit voldoende in de verf.

De vier bestudeerde West-Europese democratische landen hebben een ideologische erfenis meegekregen die nu nog zichtbaar is in de meeste domeinen waarop de huidige regeringen bedrijvig zijn. De liberale ideologie, die in vorige eeuw hoogtij vierde, ligt op de huidige dag nog sterk in het politieke bestel verankerd. Men spreekt nu wel liever over het „vrije initiatief” in plaats van over liberalisme, maar de geest van dit eerste beginsel ligt niet ver verwijderd van het laatste. De volgende woorden van Abraham Lincoln uitgesproken in 1854 zouden even goed in 1970 kunnen uitgesproken zijn: „The legitimate object of government is to do for a community of people whatever they need to have done, but cannot do at all, or cannot not so well do for themselves in their separate and individual capacities. In all that the people can individually do as well for themselves, government ought not to interfere”¹. Deze idee wordt in een staatsuitgave van de Bondsrepubliek kernachtig samengevat in de woorden: „So wenig Staat wie möglich”². De hedendaagse staten kennen wel genationaliseerde industrieën (Engeland, Frankrijk); er bestaat in de meeste

1. von Nell-Breuning, O., *Subsidiaritätsprinzip*, in Bernsdorf, W., Her., *Wörterbuch der Soziologie*, Stuttgart, Ferdinand Enke Verlag, 1969, p. 1138.

2. Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, *Deutschland heute: Kulturelles Leben*, op. cit., p. 1.

landen een wetgeving op de ruimtelijke orde; er bestaat dikwijls een economische en sociale programmatie. Het vrije initiatief is daardoor echter nog niet verdwenen.

Er is waarschijnlijk, geen enkele sektor waar het subsidiariteitsbeginsel als beleidsprincipe voor de staatsoverheid zo sterk speelt als in de kulturele sektor. Zijn meest extreme vorm heeft dit wellicht aangenomen in Groot-Brittannië waar het ganse kunstbeleid in de handen is van een autonoom lichaam, de *Arts Council*. De staatsinmenging houdt op bij het toewijzen van de nodige kredieten voor het kunstbeleid, dat totaal onafhankelijk door de *Arts Council* gevoerd wordt. Ook in andere sectoren is de betekenis van private organisaties zeer groot: er worden slechts drie van de 18 nationale musea door het departement beheerd; *The National Trust* en *CCPR* hebben elk in hun eigen sektor een grote betekenis. In tegenstelling met andere landen is er wel sprake van staatsinitiatief in zake volksopvoeding en bibliotheekwezen (ook in Frankrijk).

De vier voorgaande hoofdstukken tonen aan dat de toestand in alle landen nogal kan variëren. Enkele grote lijnen kan men wel trekken. Kunstonderwijs, omroep¹, monumentenzorg, landschapsbescherming, archieven en musea worden meestal rechtstreeks ingericht en beheerd door de staat. De meeste andere cultuursektoren worden wel gefinancierd door de bevoegde minister maar de eigenlijke diensten worden gepresteerd ofwel door individuele personen, ofwel door verenigingen.

Het is duidelijk dat deze situatie de keuzemogelijkheden van de middelen sterk beperkt. Er zijn immers een aantal kulturele sectoren die niet door staatsdiensten kunnen worden waargenomen in deze democratische landen. Dit is zeker het geval met de letteren, de beeldende kunsten, het jeugdwerk en bepaalde sectoren van de volwassenenvorming en de sport. Daar het vrije initiatief zo welig tiert in de West-Europese landen kan men dan ook bedenkingen horen die wijzen op een overdreven verdeling van krachten. In een bepaald land werd de gedachte geopperd dat men ruim voldoende zou hebben aan de helft van de thans bestaande nationale verenigingen voor amateuristische kunstbeoefening. Onder-tussen blijft men echter verder subsidiëren en moet men wachten

1. In Duitsland is er geen verantwoordelijke minister.

tot er binnen het kamp van het vrije initiatief in dezelfde termen wordt gedacht.

Niet enkel is het eigen karakter van het gehuldigde subsidiariteitsbeginsel voor deze landen een beperkende faktor in de vrije keuze van de middelen voor het te voeren beleid, maar enigszins worden door de verschillende staten geen indrukwekkende bedragen gegeven voor het cultuurbeleid, zodat ook hier de keuze der middelen wederom beperkt is. De begrotingen voor cultuur halen in de meeste landen slechts enkele procenten van de totale nationale begrotingen.

Dit fenomeen is niet vreemd aan het ontbreken van een wetgeving op vele domeinen van de cultuur. Waar er geen wetgeving bestaat die de taken juist omschrijft voelen de regeringen zich niet verplicht om zware lasten op zich te nemen. Anderzijds heeft dit ontbreken van wetten het voordeel dat er hier juridisch een grotere vrijheid is in het aanwenden van de beschikbare middelen. Dit wordt nochtans wederom afgeremd door het feit dat de beleidsvoerende minister politiek verplicht is bestaande organisaties in leven te houden.

De cijfers van de vorige hoofdstukken lenen zich niet tot een eksakte vergelijking, maar de cijfers laten sterk vermoeden dat een groot deel van de beschikbare gelden gaat naar het behoud van het bestaande cultuurpatrimonium¹. Deze bedragen zullen in de toekomst zeker niet afnemen; een stijging is onafwendbaar omdat de geschapen infrastructuur voortdurend zal toenemen en een stijgende belasting meebrengen.

De enige verruiming in de financiële middelen kan dus enkel maar verwacht worden van een ruimere erkenning van het cultuurbeleid in het gehele staatsbeleid.

Een ander middel zijn de ministeriële beschikkingen die de verdeling van de gevoteerde gelden regelen. Hierin heeft de minister de mogelijkheid om binnen de hem toegestane kredieten vorm te geven aan zijn beleid.

Tot slot dient er nogmaals in het licht te worden gesteld dat zowel in de doelformulering als in de middelenkeuze het ministeriële

1. Voor Frankrijk vindt men eksakte cijfers in tabel II, 1.

kultuurbeleid steeds doorkruist wordt door de invloed van een groot aantal adviesraden, die soms het karakter hebben van een kollege van deskundigen, die geen rechtstreeks belang hebben bij het te formuleren beleid, of soms het karakter hebben van een vergadering van rechtstreeks belanghebbenden. Het eerste type adviesraad treft men in de Britse *Arts Council* aan terwijl de *Nederlandse Raad voor de Kunst* van het tweede type is. Soms doen de ministers ook beroep op het advies van alle betrokken organisaties om hun beleid te oriënteren. Dit is b.v. het geval met de subsidieregeling voor jeugd- en jongerenwerk in Nederland, die aan de betrokken nationale organisaties ter discussie werd voorgelegd.

§ 4. RESULTATEN VAN HET KULTUURBELEID

De efficiëntie van een bepaald beleid bepalen veronderstelt een degelijke informatie over de resultaten en over de gebruikte middelen en de gestelde doelen. De efficiëntie van het beleid van verschillende instanties vergelijken veronderstelt dat de doelen gelijk zijn. Een dergelijke veronderstelling maken voor de vier bestudeerde landen zou niet voldoende gefundeerd zijn omdat de doelen niet altijd expliciet geformuleerd worden. Vertrekken bij een dergelijke vergelijking van een hypothetisch geformuleerd doel, dat gemeenschappelijk voor de vier landen gesteld wordt, zou afbreuk doen aan het eigen karakter van het beleid. Beleid is immers gericht op reële doelen. Een dergelijke schatting van de beleidsefficiëntie heeft dus weinig zin.

De vraag moet dan herformuleerd worden voor het cultuurbeleid in elk land afzonderlijk. Het lijkt ons wel normaal dat elke beleidsvoerder oog heeft voor de vraag naar de resultaten van zijn beleid. Voor de minister belast met het cultuurbeleid moet deze nood zeker bestaan aangezien hij voortdurend ter verantwoording kan geroepen worden door het parlement. Men vindt dan ook in elk land verslagen van het gevoerde beleid. De inhoud van deze verslagen dient echter even kritisch bekeken te worden.

Wat weet men immers over het nationale belang van het *Science Museum* in Londen wanneer men weet dat er 1,91 miljoen bezoekers in een bepaald jaar in dit museum kwamen? Mag men zeggen

dat de politiek van kultuurspreiding in Frankrijk mislukt is wanneer men ziet dat men binnen een periode van tien jaar negen kulturele centra heeft gebouwd, waarvan er reeds twee hun deuren hebben moeten sluiten? Mag men zeggen dat de letterkunde op betere weg is in Nederland wanneer in 1967 slechts aan 40 schrijvers een aanvullende honorering wordt gegeven en in 1968 aan 120 schrijvers? Is het toegelaten uit de vaststelling dat er in 1965-1966 54 tentoonstellingen voor beeldende kunstenaars werden ingericht in Nordrhein-Westfalen tegenover slechts 31 in 1967-1968 te besluiten dat de toestand voor de beeldende kunst in Nordrhein-Westfalen aan het verslechteren is?

Men kan deze reeks nog met een groot aantal gelijkaardige vragen aanvullen. Het probleem wordt meteen duidelijk. De resultaten van het cultuurbeleid worden gerapporteerd in termen van de kosten per prestatie. Het zijn dezelfde termen die worden gehanteerd om de produktiekosten van een verbruiksvoorwerp te bepalen. „Hoeveel verenigingen worden er gesubsidieerd met een bepaald bedrag? Hoeveel jeugdclubs worden er met zoveel geld gebouwd?\": zijn vragen die men bijna steeds beantwoord vindt. Het antwoord op de vraag naar de efficiëntie van het cultuurbeleid kan echter niet in die termen gegeven worden. Er dienen daartoe fundamentele vragen gesteld te worden. Wie zijn b.v. die zoveel duizenden mensen die het *National Theatre* in *The Old Vic* komen bekijken? Is een dergelijke zware investering in dit ene teater verantwoord, omdat men daardoor de mogelijkheden voor het teater buiten Londen merkkelijk vermindert? Wat betekenen tentoonstellingen voor de kultuurspreiding onder de ganse bevolking? Wat bereikt men met gemeenschapshuizen bij de bevolking? Vragen van deze aard lenen zich echter niet voor een verslag dat moet voorgelegd worden aan een parlement dat moet oordelen over het gebruik van de gevoteerde gelden.

Men vindt dan ook weinig informatie die het cultuurbeleid naar de inhoud beoordeelt en niet uitsluitend naar het gebruikte geld. Soms zijn er wel interessante pogingen in die richting ondernomen, die het cultuurbeleid inspireren of geïnspireerd hebben. In Engeland kan men b.v. denken aan het onderzoek van de betekenis van de dramatische kunst in het onderwijs, of het onderzoek naar de resultaten van het jeugdbeleid. In Frankrijk beschikt men over

een aantal onderzoeken over culturele centra. Het Nederlandse ministerie geeft jaarlijks een aantal onderzoeksopdrachten.

Ook al heeft men niet voldoende informatie over de eigenlijke draagwijdte van het cultuurbeleid, dan ontkomt men toch niet aan de indruk dat het gevoerde beleid zeker gunstig moet werken voor twee steden als Londen en Parijs, waar er een sterke concentratie is te bespeuren van de financiële hulp van de verschillende regeringen voor de kulturele sektor.

Omwille van de vele onopgeloste vragen is het niet mogelijk een verantwoorde balans op te maken van het cultuurbeleid in elk land. Er werden enkele indicatoren gevonden, die echter geen syntetisch oordeel toelaten. Deze studie mag dan ook maar gezien worden als een schets van het hedendaagse cultuurbeleid in Frankrijk, Groot-Brittannië, Nederland en Nordrhein-Westfalen.

LIJST DER TABELLEN

Tabel nr.	blz.
II.1. Uitvoeringen van het <i>Ve Plan</i> : geautoriseerd programma (uitgedrukt in miljoenen FF. en %)	20
II.2. Indeling van de <i>adhérents</i> naar socio-professionele categorie (1967-1968) in %	29
II.3. Bezetting van de zalen en het aantal betaalde manifestaties in 1964-1965, 1965-1966, 1966-1967	30
III.1. Steun van de regering aan de <i>Arts Council</i> van 1958 tot 1970 in 1000 ponden	56
III.2. Uitgaven voor de literatuur door de A.C. in Groot-Brittannië (van 1967 tot 1970) uitgedrukt in ponden	60
III.3. Uitgaven voor de dramatische kunsten door de A.C. in Groot-Brittannië (van 1967 tot 1970) uitgedrukt in ponden	62
III.4. Uitgaven voor muziek, opera en ballet door de A.C. in Groot-Brittannië (van 1967 tot 1970) uitgedrukt in ponden	66
III.5. Uitgaven voor beeldende kunsten door de A.C. in Groot-Brittannië (van 1967 tot 1970) uitgedrukt in ponden	68
III.6. Aantal geregistreerde filmen in 1962	69
III.7. Financiële steun van de regering aan de nationale sportorganisaties (liefhebbers) en de sport-infrastructuur in Groot-Brittannië van 1960 tot 1966	80
V.1. Uitgaven voor cultuur door de Bond (met Berlijn), Landen en gemeenten in 1963, 1964 en 1966 in absolute en procentuele cijfers	139
V.2. Aantal zwem- en sporthallen en sportvelden, de aangroei van deze eenheden van 1945 tot 1969, aantal geplande eenheden en de procentuele tekorten vlg. de planning (per 1-1-1969)	152
VI.1. De politiek verantwoordelijke ministers voor de verschillende cultuursectoren in de vier bestudeerde landen	163

INHOUD

	blz.
<i>Voorwoord</i>	5
Hoofdstuk I. <i>Naar een schets van het cultuurbeleid</i>	7
§ 1. Beleid en besluitvorming	8
§ 2. Cultuurbeleid	15
§ 3. Methode van het onderzoek	16
Hoofdstuk II. <i>Frankrijk</i>	19
§ 1. Het Franse cultuurbeleid : zorg van veel ministers	19
§ 2. Letteren	22
§ 3. Dramatische kunst	22
§ 4. Muziek- en orkestwezen	24
§ 5. Lyrische kunst	25
§ 6. Beeldende kunsten	26
§ 7. Film	26
§ 8. Kulturele centra	28
§ 9. Jeugdwerk	34
§ 10. Volwassenvorming	37
§ 11. Sport en openluchtlevens	39
§ 12. Openbare bibliotheken	41
§ 13. Musea en archieven	43
§ 14. Monumentenzorg, landschappen en oudheidkunde	45
§ 15. Kunstonderwijs	48
§ 16. Radio en televisie	50
Hoofdstuk III. <i>Groot-Brittannië</i>	53
§ 1. Hoogtij van het subsidiariteitsbeginsel	53
§ 2. The Arts Council of Great Britain	55
§ 3. Regionale kulturele raden	57
§ 4. Letteren	59
§ 5. Dramatische kunst	61
§ 6. Muziek, orkestwezen en lyrische kunst	65
§ 7. Beeldende kunsten	67
§ 8. Film	69
§ 9. Kulturele centra	71
§ 10. Jeugdwerk	73
§ 11. Volksopvoeding	76
§ 12. Sport en openluchtlevens	78

	blz.
§ 13. Openbare bibliotheken	82
§ 14. Musea en archieven	84
§ 15. Monumentenzorg, oudheidkunde en landschapsbescher- ming	88
§ 16. Kunstonderwijs	93
§ 17. Radio en televisie	94
Hoofdstuk IV. <i>Nederland</i>	99
§ 1. Het Nederlandse cultuurbeleid : welzijnsbeleid	99
§ 2. De Raad voor de Kunst	102
§ 3. Letteren	104
§ 4. Dramatische kunst	106
§ 5. Muziek- en orkestwezen	108
§ 6. Lyrische kunst en dans	109
§ 7. Beeldende kunsten	110
§ 8. Film	112
§ 9. Kulturele centra	113
§ 10. Jeugdwerk	114
§ 11. Volksopvoeding	117
§ 12. Sport en openluchtlevens	121
§ 13. Openbare bibliotheken	124
§ 14. Musea en archieven	127
§ 15. Monumentenzorg, oudheidkunde en landschapsbescher- ming	129
§ 16. Kunstonderwijs	132
§ 17. Radio en televisie	133
§ 18. Provinciale kulturele raden	135
Hoofdstuk V. <i>Nordrhein-Westfalen</i>	139
§ 1. Cultuurbeleid : een regionaal beleid	139
§ 2. Letteren	141
§ 3. Dramatische en lyrische kunst	142
§ 4. Muziek- en orkestwezen	142
§ 5. Beeldende kunsten	143
§ 6. Film	144
§ 7. Jeugdbeleid	145
§ 8. Volksopvoeding	149
§ 9. Sport en openluchtlevens	151
§ 10. Openbare bibliotheken	153
§ 11. Musea en archieven	154
§ 12. Monumentenzorg en archeologie	156
§ 13. Kunstonderwijs	156
§ 14. Radio en televisie	157

	blz.
Hoofdstuk VI. <i>Besluiten</i>	161
§ 1. De beleidsvoerende instanties in het kultuurbeleid	161
§ 2. Doelen van het kultuurbeleid	165
§ 3. Middelen van het kultuurbeleid	166
§ 4. Resultaten van het kultuurbeleid	169
<i>Lijst der tabellen</i>	173
<i>Inhoud</i>	174

ANDERE PUBLICATIES

– Studiegroep voor Kultuurbevordering.

Nr. 8 : A. PALS-GHOOS : *Maatschappelijk Opbouwwerk. Community Development. Community Organization.* 1968, 113 p.

Deze literatuurstudie is voornamelijk gebaseerd op Amerikaanse en Nederlandse werken en beoogt wat klaarheid te brengen in het vaak verwarrende begrippenspel. Dit gebeurt via een kritische ontleding der begrippen en een duidelijke omlijning van de diverse werkgebieden. Bovendien de titelbegrippen, wordt ook aandacht besteed aan de cultural lag-theorie, de industrialisering en de gemeenschapsidee, die het algemeen referentiekader van het studieobject uitmaken.

Verkoopprijs : 115 F.

Nr. 9 : S. VALVEKENS-HAVEN : *De vrijetijds- en kultuurkonsumptie.* 1968, 231 p.

Deze publikatie is in hoofdzaak het verslag van een gezinsbudget-enquête naar vrijetijd en cultuur, die werd doorgevoerd bij loon- en weddetrekende gezinnen uit Aalst en Turnhout, in de periode van 15.12.1967 tot 15.1.1968. Op grond van een gedetailleerde kennis van de gezinsuitgaven wordt getracht het belang te ondervangen van de vrijetijds en kulturele uitgaven in het kader van de totale konsumptie. Bovendien wordt nagegaan in hoeverre deze uitgaven de reflectie zijn van het voorkeur- en interessepatroon van de gezinnen en wordt het beeld geschetst van de vrijetijds- en kultuurconsument in zijn meest specifieke karakteristieken hierbij rekening houdend met factoren als inkomen, leeftijd, aantal kinderen... enz.

Verkoopprijs : 160 F.

Nr. 10 : *Kolloquium Planning en Kultuurbeleid*, 10-11 oktober 1969, 179 p.

Dit verslagboek is de integrale weergave van een kolloquium dat te Brussel gehouden werd op 10 en 11 oktober laatstleden, met als thema „Planning en Kultuurbeleid”. Bovendien de tekst der binnen- en buitenlandse referaten, worden de resultaten gegeven van de verschillende discussiegroepen (nl. over kulturele centra, bibliotheekwezen, sport, opbouw-

werk, sociaal-kultureel vormingswerk, toerisme, film - pers - radio en T.V., schone kunsten en jeugd). Het bevat tevens de programmarede, die bij deze gelegenheid uitgesproken werd door Prof. dr. F. Van Mechelen, Minister van Nederlandse Cultuur.

Verkoopprijs : 135 F.

Te bestellen door storting van het vermeld bedrag op P.R. 890 van de Kredietbank te Leuven voor rek. 3700/13/24768 van het Sociologisch Onderzoeksinstituut.

(ter perse)

Nr. 11 : Dr. J. VERHOEVEN : *Kultuurbeleid in vier West-Europese landen*. 1970, 176 p.

Inleidend tot dit onderzoek naar de cultuurpolitiek in vier West-Europese landen (Frankrijk, Groot-Brittannië, Nordrhein-Westfalen en Nederland) worden de begrippen 'beleid, besluitvorming en cultuurbeleid' nader omschreven.

Vervolgens behandelt de auteur per land het staatsbeleid inzake letteren, dramatische kunst, muziek, lyrische kunst en dans, beeldende kunsten, film, kulturele centra, jeugdwerk, volksopvoeding, sport en openluchtlevens, openbare bibliotheken, musea en archieven, monumentenzorg en oudheidkunde, kunstonderwijs, radio en T.V.

Dit gebeurt op grond van informatie, ingewonnen door veelvuldige buitenlandse contacten en via een grondige studie van wetten en begrotingen. De slotconclusies zijn gewijd aan de beleidsvoerende instanties, de doelen, middelen en resultaten van het cultuurbeleid in de onderscheiden landen.

Verkoopprijs : ± 140 F.

(ter perse)

Nr. 12 : M. BILLET, F. COLSON en M. ROECKAERTS : *Het Kultureel Centrum* : een methodologische benadering, Studiegroep voor Kultuurbeoordeling, Leuven, 1970.

Dit werk beschouwt de research-technische aspecten van de pre-adviesbundel die vereist is voor het bekomen van staatstoelagen bij het bouwen

van een kultureel centrum. Naast het bespreken van de verschillende temata die in de pre-adviesbundel dienen opgenomen, wordt ook de operationalisering en analyse van het onderzoek behandeld. Verschillende, konkreet geteste, vragenlijsten worden in het werk vermeld.

Verkoopprijs : ± 130 F.

Sociologische Verkenningen nr. 1.

Het Arbeidsvraagstuk in een industriële samenleving.

De problemen van arbeidssituatie en arbeidsbelasting multidisciplinair bekeken.

Referaten voorgebracht op het 3e colloquium ingericht door het Hoger Instituut van de Arbeid, op 29.6.1970 :

– Dr. D. De Winter – Juridische Maatregelen en Instrumenten ter beschikking van de werknemers tegen overdreven arbeidsritme en -belasting.

– Drs. J. Van De Kerckhove – De problemen van arbeidsbelasting en arbeidssituatie in sociologisch perspectief.

– Dhr. H. J. F. Okhuysen – Arbeidsbelasting, Structuur van werk en gemotiveerde medewerkers.

– Dr. R. Masschelein – Arbeidsbelasting : Probleemformulering vanuit de arbeidsgeneeskunde.

– Prof. dr. P. Verhaegen – Psychologische beschouwingen over arbeidsbelasting.

– Ir. G. Porton – Referaat betreffende arbeidssituatie en arbeidsbelasting.

Verkoopprijs : 195 F + 7 % taks = 205 F.

Te bestellen door storting van het vermeld bedrag op P.R. 890 van de Kredietbank te Leuven voor rek. 3700/13/24768 van het Sociologisch Onderzoeksinstituut.